

PÛŞİDE

3

OSMANLI HANEDAN TÜRBELERİNDEKİ DİVAL İŞİ PÛŞİDELER

YAVUZ SULTAN SELİM TÜRBESİ

VE

PÛŞİDESİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İstanbul Beylerbeyi
Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü

TÜRÇEKİ
Türkiye Cumhuriyeti
Ticaret Bakanlığı
Kültür Varlıklarını
Koruma ve Yayıncılık
Dairesi

PÛŞİDE

3

OSMANLI HANEDAN TÜRBELERİNDEKİ DİVAL İŞİ PÛŞİDELER

YAVUZ SULTAN SELİM TÜRBESİ

VE

PÛŞİDESİ

HAZIRLAYAN

Istanbul Beylerbeyi Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü adına;
Derya ADIGÜZEL - Müşfika AKBULUT

İSTANBUL 2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I-II
KISALTMALAR.....	III

YAVUZ SULTAN SELİM TÜRBESİ

1. YAVUZ SULTAN SELİM TÜRBESİ.....	2-52
1.1. Yavuz Sultan Selim Türbesi Mimarı.....	6
1.2. Yavuz Sultan Selim Türbesi Plan Şeması ve Süslemeleri.....	8
1.3. Yavuz Sultan Selim Türbesi Kitâbeleri.....	30
1.4. Yavuz Sultan Selim Türbesi'nin Eski Teberrukat Defterinde Kayıtlı Eşyaları	36
1.4.1. Sin-Şin Taşı.....	39
1.4.2. Yavuz Sultan Selim'in Kaftanı	40
1.4.3. Sultan Selim-i Evveli Ziyaret Şiiri.....	43
1.5. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgelerinde Yavuz Sultan Selim Türbesi.....	48

YAVUZ SULTAN SELİM

2. YAVUZ SULTAN SELİM.....	54-114
2.1. Saltanatı.....	54
2.1.1. İran Seferi.....	59
2.1.2. Memlûkler ile Mücadele ve Mısır Seferi.....	63
2.1.2.1. Mercidabık Muharebesi.....	64
2.1.2.2. Ridaniye Muharebesi ve Mısır'ın Fethi.....	65
2.2. Son Zamanları ve Vefatı.....	72
2.3. İmar - İnşa Faaliyetleri.....	78

2.3.1. Gülbahar Hatun Türbesi.....	78
2.3.2. Sultan II. Bayezid Türbesi	81
2.3.3. Şehzâde Ahmed Türbesi.....	83
2.3.4. Mevlânâ Müzesi Avlusundaki Şadırvan.....	85
2.3.5. Miskinler Tekkesi (Üsküdar Cüzzamhânesi).....	87
2.3.6. Mısır'da İnşa Ettirdiği Kasır	89
2.3.7. Şam Muhyiddin İbnü'l Arabî Türbesi, Cami, Zaviye ve İmaretini.....	90
2.3.8. Yavuz Sultan Selim Çeşmesi.....	91
2.4. Şahsiyeti.....	94
2.5. Edebî Yönü.....	102
2.5.1. Yavuz Sultan Selim Divanı'ndan Örnek Beyitler.....	106
3. YAVUZ SULTAN SELİM SANDUKA PÜŞİDESİ.....	116-130
3.1. Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesine İşlenmiş Yazılar.....	128
4. PÜŞİDE PROJESİ KAPSAMINDA YAVUZ SULTAN SELİM SANDUKASI İÇİN HAZIRLANAN PÜŞİDE.....	132-138
4.1. Yavuz Sultan Selim Sandukası İçin Hazırlanan Püşidenin Vektörel Desen Çizimi.....	136
EK 1. ZENBİLLİ ALİ EFENDİ'Yİ TASVİREDEN MİNYATÜR.....	139
EK 2. ZENBİLLİ ALİ EFENDİ'NİN ZEYREK'TE İNŞA ETTİRDİĞİ MEKTEBİ VE MEKTEBİN GİRİŞ CEPHESİNDE YER ALAN MEZARI.....	140
EK 3. ASPARSARNICI PLANŞEMASI.....	140
EK 4. PİRÎ REİS TARAFINDAN HAZIRLANMIŞ 1513 TARİHLİ DÜNYA HARİTASI	141
BİBLİYOGRAFYA	142

ÖNSÖZ

İstanbul Beylerbeyi Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü olarak amacımız; Türk kültürünün ve kültürün parçası olan geleneksel sanatlarımızın, aslına sadık kalınarak ya da aslından ilham alınarak, günün zevki, teknolojisi ve imkânları ile harmanlanıp ulusal ve evrensel boyutta tanınmasını; eğitim ve üretim yoluyla geliştirilip gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır.

İstanbul Türbeler Müze Müdürlüğü ile yaptığımız görüşmeler neticesinde dekoratif ve tarihî nitelikleriyle, Türk Süsleme Sanatı içinde önemli bir yere sahip olan ve zaman içinde yok olma tehdidini bulanan püşidelerimizin, gelecek nesillere aktarılması için çalışmalar yapmaya karar verdik. Bu karar doğrultusunda başladığımız “Püşide Projesi” ile İstanbul’da bulunan Osmanlı Hanedanı’na ait türbelerdeki dival işi püşidelerin desen arşivinin hazırlanması ve uygun görülenlerin üretiminin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yaptık.

Çalışmalarımız sırasında başta T.C. Cumhurbaşkanlığı olmak üzere, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Türbeler Müze Müdürlüğü, TÜRÇEK ile maddî manevî yardım ve desteklerini esirgemeyen tüm kurumlara minnettarım.

Projemizin hâmisisi, Cumhurbaşkanımızın saygıdeğer eşi Sayın Emine ERDOĞAN Hanımefendi ve bu projenin koordinatörlüğü görevini yürüten, İstanbul Beylerbeyi Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü Sanat Danışmanı, Restoratör, Çini Sanatkârı Sayın Ayşe ÖZKAN’a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca projede görev alan Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kütahya, Samsun, Trabzon olgunlaşma enstitüleri ile İstanbul Beylerbeyi Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü çalışanlarına şükranlarımı sunarım.

Yusuf GÜRLEK
İstanbul Beylerbeyi Sabancı
Olgunlaşma Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

İnsanlığın farklı ihtiyaçları neticesinde ortaya çıkmış, kültürlerin etkileşimi ile gelişmiş olan el sanatları, diğer tüm sanat dallarında olduğu gibi doğdukları toplumların duygularını, sanatsal beğenilerini ve kültürel özelliklerini yansıtmaktadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile T.C. Milli Eğitim Bakanlığı arasında toplumların kültürel kimliği mahiyetindeki bu sanatların tanıtılması, korunması ve yaşatılması için işbirliği protokolü imzalanmış ve bu doğrultuda “Püşide Projesi” için çalışmalara başlanmıştır.

Geleneksel el sanatlarımız içerisinde önemli bir yeri olan Maraş işinin (dival işi) seçkin örneklerinin görüldüğü Osmanlı Hanedanı’na ait türbelerdeki püşidelerin (sanduka örtüsü), koruma altına alınarak gelecek nesillere aktarılabilmesini

amaçladığımız bu projede olgunlaşma enstitülerimiz aracılığıyla çalışmalar yapmaktayız. Desenleri, hatları, kullanılan malzeme ve işçilikleri ile kültür tarihimiz açısından kıymetli ve üretildikleri dönemin sanat anlayışını yansıtmaları açısından kaynak niteliğinde olan bu eserlerin, ulusal ve evrensel boyutta tanınmasını sağlamak amacıyla projemiz kapsamında, püşideler ayrıntılı olarak fotoğraflanmakta ve desen çizimleri yapılarak arşivlenmektedir. Ayrıca yapılan tüm çalışmaları içeren kitaplar hazırlanmaktadır.

Başta projemizin hâmililiğini üstlenerek çalışmalarımızda bize yol açan ve bu konuda farkındalık oluşmasına vesile olan Cumhurbaşkanımızın saygıdeğer eşi Sayın Emine ERDOĞAN Hanımefendi’ye ve projede emeği geçen tüm kişi, kurum ve kuruluşlara teşekkür ederiz.

TÜRÇEK Yönetim Kurulu

KISALTMALAR

AŞ	Anonim Şirket
B	Recep
b.	Bin
bk.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	Cilt
Ca	Cemâziyelevvel
c.c.	Celle Celâlühû
cm	Santimetre
DBİst.A.	Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
doğ.	Doğum Tarihi
H	Hicrî
haz.	Hazırlayan
H.z.	Hazreti
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İ.DH	İrâde Dâhiliyye

İ.EV	İrâde Evkaf
İ.ŞD	İrâde Şûrâ-yı Devlet
nr.	Numara
öl.	Ölüm Tarihi
s.a.v.	Sallallâhu Aleyhi ve Sellem
s.	Sayfa
S.	Sayı
Ş	Şaban
TSMK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
vr.	Varak
yay. haz.	Yayına Hazırlayan

YAVUZ SULTAN SELİM TÜRBESİ

1. YAVUZ SULTAN SELİM TÜRBESİ

Hicrî Muharrem 929 - Milâdî Kasım / Aralık 1522¹

Sırt köyünde (Çorlu) Hicrî 926 (Milâdî 1519 / 1520) tarihinde müsâhibi Hasan Can'ın yanında vefat eden Yavuz Sultan Selim'in cenazesi, Fatih Sultan Mehmed'den itibaren başlayan, Osmanlı sultanlarının nerede ölmüş olurlarsa olsunlar İstanbul'da gömülmeleri gereği İstanbul'a getirilmiştir. Şehir girişinde oğlu Kanuni Sultan Süleyman ve devlet adamları tarafından karşılanan cenaze Fatih Camii'ne götürülmüş, Zenbilli Ali Efendi² tarafından cenaze namazı kıldırılmıştır. Namazın ardından bugün türbesinin bulunduğu, o tarihlerde Mirzâ Sarayı denilen yere defnedilmiş ve üzerine geçici olarak çadır kurulmuştur. Defnedildiğinde kurulmuş

1 Hicrî, Milâdî ve Rûmî tarihlerin çevrilmesinde, "www.ttk.gov.tr"nin Tarih Çevirme Kılavuzu kullanılmıştır.

2 Osmanlı müftüsü ve âlimi Ali Efendi, Fahreddin er-Râzî'nin soyundan gelen Cemâleddin Aksarâyî'nin torunu Ahmed Çelebi'nin oğludur. Cemâleddin Aksarâyî'nin neslinden geldiği için çağdaşı diğer devlet ve ilim adamı akrabaları gibi Cemâlî nisbesiyle (bir kabile, yer, mezhep veya mesleğe mensubiyeti veya ilişkiyi ifade eden isim) anılır. Fetva almak için kendisine başvuruların işlerini kısa sürede sonuçlandırabilmek adına evinin penceresinden sarkıtığı zenbille soruları alıp, cevapları yine zenbille koyup vermesinden dolayı halk arasında "Zenbilli müftü, Zenbilli Ali Efendi" olarak tanınmıştır. Doğum tarihine ve yerine dâir kesin bilgi yoktur. Zenbilli Ali Cemâlî Efendi ilk eğitimini, Pîrî Mehmed Paşa'nın annesi tarafından dedesi olan Lârendeli Mevlânâ Hamza'dan aldı. Ardından İstanbul'a gidip Molla Hüsrev'in derslerine devam etti. Molla Hüsrev müftülüğe tayin edilince Bursa'ya giderek burada Sultânîye müderrisi olan Mevlânâ Hüsâmzâde Mustafa Efendi'den ders okumaya başladı. Öğrenimini tamamlayınca Hüsâmzâde onu kendisine müîd edindi ve kızı ile evlendirdi. Zenbilli Ali Efendi fıkıh, usul, edebiyat, lugat, nahiv, tefsir ve hadis sahasında otorite sahibi vakur bir ilim adamı idi. Tasavvufî yönü de vardı. Bundan dolayı bazı eserlerde "Süfî" nisbesiyle kaydedilmiş ve "erbâb-ı hâl, sâhib-i kerâmet" diye gösterilmiştir. Onun ilmi meselelerde tâviz vermediği, hatta sert mizaçlı Yavuz Sultan Selim'e bile karşı çıktığı kaynaklarda anlatılır. Görevlere hukukî kurallar çerçevesinde ceza verileceğini, padişahın emriyle katledilemeyeceklerini, idamin mahkeme kararından sonra müftünün fetvasıyla mümkün olabileceğini çekinmeden padişaha söylediği ve birtakım şahsî uygulamalarının önüne geçtiği, padişahın yetkisinin sınırlarını da belirlediği ileri sürülür. Rivayete göre bir defasında Yavuz Sultan Selim'e "ahkâm-ı şer'îyyeye mugayir" infazda bulunacak olursa hal'ine fetva vereceğini söylemiştir. Yavuz Sultan Selim'in saltanatı süresince devam eden müftülük görevi, Kanûnî Sultan Süleyman döneminde, ölümüne kadar devam etmiştir. Kanûnî zamanında Rodos adasının fethinde bulunmuş ve camiye çevrilen Saint Jean Katedrali'nde ilk cuma namazını kıldırmıştır. Mezarı Zeyrek'te yaptırdığı sıbyan mektebinin haziresindedir (öl. 932 / 1525-1526) (bk. Yusuf Küçükdağ, "Zenbilli Ali Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. 44, İstanbul 2013, s. 247-249; Casım Avcı, "Nisbe", *DİA*, C. 33, İstanbul 2007, s. 142-444; Ek 1. Zenbilli Ali Efendi'yi Tasvir Eden Minyatür (Tercüme-i Şekâiku'n-Nu'mâniyye), s. 139; Ek 2. Zenbilli Ali Efendi'nin Zeyrek'te İnşa Ettirdiği Mektebi ve Mektebin Giriş Cephesinde Yer Alan Mezarı, s. 140).

olan bu çadırın yerine oğlu Kanuni Sultan Süleyman tarafından Yavuz Sultan Selim Türbesi inşa ettirilmiştir.³

Türbe; Fatih'in Yavuz Selim semtinde, Haliç sahil yolu ile Edirnekapı aksı arasında, Şehr-i İstanbul olarak tanınan tarihi yarımadanın yedi tepesinden Haliç'e bakan beşinci tepesi üzerine, Bizans açık su haznesi⁴ olan Aspar Sarnıcı⁵ yanına inşa edilmiş Yavuz Sultan Selim Külliyesi'nin bir ögesidir. Cami, imaret, sıbyan mektebi, darüşşifa ve hamamdan oluşan külliye türbe, caminin mihrap duvarı arkasına konumlandırılmıştır.⁶ Revaklı girişi olan türbe merkezine, dikdörtgen kaide üzerinde sedef kakmalı ahşap şebekeyle çevrelenmiş Yavuz Sultan Selim sandukası yerleştirilmiştir. Yalnızca I. Selim'in medfun olduğu türbeden Evliyâ Çelebi

3 M. Fatih Demirhan, *Osmanlı Padışah Türbeleri - Ottoman rulers' tombs*, Venezia 2013, s. 36; İ. Aydın Yüksel, "Sultan Selim Camii ve Külliyesi", *DİA*, C. 37, İstanbul 2009, s. 513-516; Feridun Emecen, "Selim I", *DİA*, C. 36, İstanbul 2009, s. 407-414; Ahmet Şimşirgil, *Kayı III - Haremeyn Hizmetinde II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim*, İstanbul Aralık 2013, s. 265-271.

4 Halk arasında "çukurbostan" olarak anılan açık sarnıçlar, surların dışındaki kaynaklardan gelen suların toplanarak şehre dağıtıldığı açık havuzlar biçiminde yapılarıdır. Kurak mevsimlerde veya şehrin düşman tarafından kuşatılması sırasında, gereken ihtiyacın temini için sular bu havuzlar içerisinde toplanarak dinlendirilir, içerisindeki madenî elemanlar kendiliğinden dibe çökerek temizlenirdi. Açık hava sarnıçları, suyun duvarlara tazyikini azaltarak yıkılmalarını önlemek amacıyla şehrin yüksek noktalarındaki çukur yerlere inşa edilmiştir. Roma inşaat tekniğine göre yapılan duvarlarda, blok taşlar, tuğla ve horasan harç kullanılmıştır. Ayrıca suyun dışarıya sızmasına mani olmak için duvarlar iç taraftan, dövülmüş tuğla ve mermer parçalarının kireç ve keten yağı ile karıştırılmasından oluşan özel harç ile sıvanmıştır (bk. Erdem Yücel, "İstanbul'da Bizans Sarnıçları", *Arktekt*, S. 1 (325), İstanbul 1967, s. 16-20).

5 Leon I (457 - 474) zamanında Bizans İmparatorluğu'nun hizmetine giren got generali Aspar tarafından 459 tarihinde inşa edilmiştir. 10 metre civarında derinliğe sahip, 152 metre uzunluğunda dikdörtgen planlı bir yapıdır. Tuğla ve taş dizisinden meydana gelen duvarının kalınlığı 5.20 metredir. Valens isale hattıyla Trakya'dan gelen suyu depo ederek diğer çeşme ve havuzlara su temini sağlayan sarnıç, 23,100 metrekare alanda yaklaşık 0,23-0,25 milyon metreküp su depo edebilmekteydi. Yavuz Sultan Selim Camii'nin güneybatısında, Sultan Selim ve Yavuz Selim caddeleri arasında uzanan bu sarnıca Bizans kaynakları, kare bahçe anlamına gelen «Xerokipion» ismini vermişlerdir. Sarnıç, Bizansın son devrinde önemini kaybederek kurumuştur (bk. Murat Say, "Yavuz Sultan Selim Camii Çevresi veya İstanbul'un Beşinci Tepesinin Arkeolojik Topografyası", *Vakıf Restorasyon Yılığ*, S. 1, 2010, s. 4-12; E. Yücel, "İstanbul'da Bizans Sarnıçları", s. 16-20; <https://bizansconstantin.wordpress.com/2014/10/16/aspar-sarnici-xerokopion/>; Ek 3. Aspar Sarnıcı Plan Şeması, s. 140).

6 Mehmet Fatih Müderrisoğlu, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Baniliğinde Ailesinin Yeri", *Hocettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 18, Bahar 2013, s. 187-206; M. Say, "Yavuz Sultan Selim Camii Çevresi veya İstanbul'un Beşinci Tepesinin Arkeolojik Topografyası", s. 4-12; Doğan Kuban, *Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, Kasım 1998, s. 93; İ. A. Yüksel, "Sultan Selim Camii ve Külliyesi", s. 513-516.

Seyâhatnâmesinde,⁷ "... mihrab tarafındaki revzenlerin önünde Selim Hân'ın kubbe-i pür envânı bir bağ-ı irem içinde feryâd-ı andelibin esvât-ı hazîni istimâ' olunur bir kubbe-i şeşhânedir ..." (... mihrap tarafındaki pencerelerin önünde Selim Han'ın nurlar dolu türbesi, bir cennet içinde bulbüllerin duygulu seslerinin dinlendiği altıgen bir kubbedir...) şeklinde bahsedilmiştir.

غیری جامع ایجره علامت یوقدر . محراب طرفنده کی روزنلرک اوکنده
سایم خاتک قبه پرا نواری بر باغ ارم ایچنده فریاد عندلیک اصوات حزینی استماع
اولسور بر قبه ششخانه در و بوجامعه متصل توخانه مسافرین وارد و یمین

Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi - Yavuz Sultan Selim Türbesi⁹

Peçevî¹⁰ tarihinde de, Yavuz Sultan Selim'in oğlu Kanuni Sultan Süleyman tarafından türbe ile birlikte cami, imaret, mektep, darüşşifa, medrese ve darüzzıyafe yaptırıldığı ve 400.000 altın olan masrafının iç hazineden verildiği yazmaktadır.¹¹

جامع شریف سلطان سلیم خان طاب ثراه مرحوم ومغفور له
بعد الدفن اوزر رینه تربه عالی و جامع شریف و عمارت
لطیف و مکتب و دار الشفاء و مدرسه عالی و دار الضیافه
بنا ایتر دیر درت یوزیک التون ایچ خزینه دن بالتمام
ویرلش و مصارف و محاسبه سی بو حساب اوزره کورلشد

Peçevî Tarihî - Yavuz Sultan Selim Türbesi¹²

7 Evliyâ Çelebi, *Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi*, C. 1, Dersââdet 1314, s. 148.

8 Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*, yay. haz. Aydın Sami Güneyçal, Ankara 2015, s. 37, 72, 257, 269, 528.

9 Evliyâ Çelebi, *Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi*, s. 148.

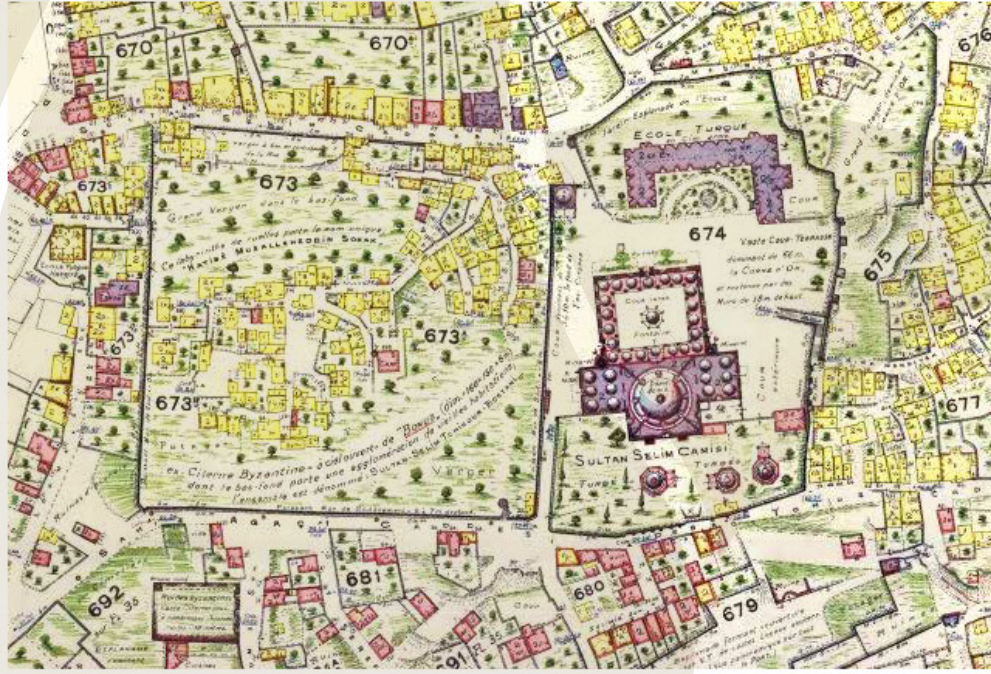
10 Hicri 982'de (Milâdi 1574 - 1575) Macaristan'ın Pécs (Hırvatça Peçuy) şehrinde doğan, bundan dolayı Peçevî, Peçuylu ve Peçevî olarak tanınan Osmanlı tarihçisi (öl. 1059 / 1649 [?]). Peçevî Tarihî, Kanuni Sultan Süleyman'ın cülusundan IV. Murad'ın vefatına kadar vuku bulan olayları kapsar (bk. Enka Hancz, "Peçuylu İbrâhim", *DİA*, C. 34, İstanbul 2007, s. 216-218).

11 D. Kuban, "Sultan Selim Külliyesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi (DBİstA.)*, C. 7, İstanbul 1994, s. 62-63; D. Kuban, *Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, s. 93; İ. A. Yüksel, "Sultan Selim Camii ve Külliyesi", s. 513-516.

12 İbrahim Peçevî, *Peçevî Tarihî*, C. 1, 1283, s. 425.

Câmi'-i şerîf Sultan Selîm Hân tâbe serâhu merhûm ve mağfûrun-leh ba'de'd-defnî üzerlerine türbe-i âli ve câmi'-i şerîf ve imâret-i latîf ve mekteb ve darü'ş-şifâ' ve medrese-i âliye ve darü'z-ziyâfe binâ itâirdiler. Dört yüz bin altun ic hazîneden bi t-temâm verilmiş ve masârîf ve muhâsebesi bu hesâb üzere görülmüşdür.

Külliyede Yavuz Sultan Selim Türbesi'nden başka, Yavuz Sultan Selim'in eşi Hafsa Sultan'ın Türbesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın küçük yaşta ölen şehzâdeleri Murad, Mahmud, Abdullah ve daha sonra kız kardeşi Hatice Sultan'ın da defnedildiği Şehzâdeler Türbesi ve Sultan Abdülmecid Türbesi bulunmaktadır.¹³

1929 Tarihli Pervitich Haritası / Yavuz Sultan Selim Külliyesi¹⁴

¹³ M. F. Müderrisoğlu, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Baniliğinde Ailesinin Yeri", s. 187 - 206; İ. A. Yüksel, "Sultan Selim Camii ve Külliyesi", s. 513 - 516.

¹⁴ M. Sav, "Yavuz Sultan Selim Camii Çevresi veya İstanbul'un Beşinci Tepesinin Arkeolojik Topografyası", s. 4 - 12; <https://bizansconstantin.wordpress.com/category/bizans-sarnidari-2/>.

1.1. Yavuz Sultan Selim Türbesi Mimarı¹⁵

Yavuz Sultan Selim Türbesi'nin mimarı, vakfiyesinde adı Abdülkerim oğlu Alaeddin Ali Bey olarak geçen Azerbaycan Türklerinden Acem Ali'dir. *Acem Alisi* ve *Esir Ali* adlarıyla da tanınır. Alman tarihçi ve şarkiyatçısı Franz Babinger ve İslâm sanatı ve arkeolojisi araştırmacısı Leo A. Mayer tarafından, Alisi (عيسى) kelimesinin yanlışlıkla İsa (عیسی) şeklinde okunması sebebiyle bazı kaynaklarda adı *Mimar Acem İsa* olarak geçmektedir. Çaldıran zaferinden (Milâdi 1514) sonra Yavuz Sultan Selim tarafından İranlılardan esir alınan üç bin civarında ilim ve sanat insanından biri olan Acem Ali, önce Amasya'ya daha sonra İstanbul'a saraya getirilmiştir. Safevî Devleti'nde "üstatların nazırı" olarak bilinen Acem Ali'ye Yavuz Sultan Selim 1519 yılında baş mimarlık görevini vermiştir.

Osmanlı ve İran mimari özelliklerini birleştiren, Osmanlı klasik mimarisinin bilinen ilk baş mimarı Acem Ali, Bursa üslubundan gelen tek mekân ve kubbeyi -kalın taşıyıcı yapı ögesi olan- ayak¹⁶ kullanmadan doğrudan duvar üzerine oturtmak suretiyle halefi Mimar Sinan'ın geliştireceği plan şemasını uygulamıştır. İstanbul Yavuz Sultan Selim Camii, Acem Ali'nin kendi üslubunu eksiksiz biçimde uyguladığı en önemli eseridir.

Üslup ve mimari özelliği Acem Ali'ye ait olup kitâbesi bulunmayan eserleri; Saraybosna'da Gazi Hüseyin Bey Külliyesi, Sofya'da Kadı Seyfeddin, Manisa'da Sultan, Trabzon'da Hatuniye, Konya'da Sultan Selim, Çorlu'da Süleymaniye, Tekirdağ Saray'da Ayas Paşa, İstanbul Fatih'te Bali Paşa, Eyüp'te Cezeri Kasım, Sütluçe ve Silivri'de Piri Mehmed Paşa camileridir. Gebze Çoban Mustafa Paşa Camii ile İstanbul Sultanahmet'teki İbrahim Paşa Sarayı, Acem Ali'nin inşa ettiği fakat Mimar Sinan tarafından tamir ve tâdil edilmesinden dolayı Mimar Sinan'a mâl edilmiş yapılar dır.

¹⁵ Özkan Ertuğrul, "Acem Ali", *DİA*, C. 1, İstanbul 1988, s. 322; Aptullah Kuran, "Mimar Sinan'ın Türbeleri", *Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri*, yay. haz. Sadi Bayram, C. 1, İstanbul 1988, s. 223 - 238; Semavi Eyice, "Babinger, Franz", *DİA*, C. 4, İstanbul 1991, s. 390 - 392; Bilal Dedeyev - Tofiq Necefli - Ramazan Uslu, "Osmanlı İmparatorluğunda Baş Mimarlığa Kadar Yükselen Tebrizli Mimar Ali'nin Hayatı ve Eserleri", *Turkish Studies Dergisi (International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic)*, Volume 9 / 4, Spring 2014, s. 329 - 340; İzzet Kumbaracılar, "Türk Mimarları", *Arkitekt*, S. 2 (74), İstanbul 1937, s. 59 - 60; Kemal Altan, "Klasik Türk Mimarlarından Esir Ali", *Arkitekt*, S. 3 (75), İstanbul 1937, s. 81 - 83.

¹⁶ Metin Sözen - Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul Kasım 1996, s. 31.

Hicrî 944 (Milâdî 1537 / 1538) yılında vefat etmiş olan Acem Ali, İstanbul Şehremini’de “Mimar Camii, Mimar Acem Camii, Örümceksiz Dede Camii” adlarıyla bilinen kendi yaptırdığı caminin haziresinde gömülüdür.

Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde baş mimar olan Tebrizli Acem Ali’den sonra göreve Mimar Sinan getirilmiştir.

Mimar Acem Camii ve Haziresi¹⁷

17 http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=26161

1.2. Yavuz Sultan Selim Türbesi Plan Şeması ve Süslemeleri

Türbe, Hâlid bin Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî Türbesi ile başlayıp Yavuz Sultan Selim Türbesi ile yükseliş dönemini tamamlayan ilk devir İstanbul türbelerinde en çok uygulanan plan şeması olan sekizgen planda inşa edilmiş ve dıştaki plan formu iç mekânda da korunmuştur. Türbenin birbirlerine yuvarlak kemerlerle bağlanmış dört yuvarlak sütunun taşıdığı, üzeri düz saçaklı, camla kapatılıp oda şekline getirilmiş olan üç gözlü giriş revakı vardır. Türbe duvarına bitişik, üstü örtülü, önü açık mimari mekân olan revak girişinin sağ ve solu, zeminden yükseltilecek genellikle oturma işlevine hizmet etmek için geniş set şeklinde yapılan sekilerle düzenlenmiştir.¹⁸

Yavuz Sultan Selim Külliyesi Planı / 3 Numaralı Türbe Yavuz Sultan Selim Türbesi¹⁹

Yavuz Sultan Selim döneminin sonuna kadar devam ettiği kabul edilen ilk devir İstanbul türbelerinin en önemli özelliklerinden biri olup Sultan Selim

18 Selçuk Mülayim, “Revak”, *DiA*, C. 35, İstanbul 2008, s. 22 - 24; M. Sözen - U. Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 212; Aziz Doğanay, *Osmanlı Tezvinatı - Klasik Devir İstanbul Hanedan Türbeleri 1522-1604*, İstanbul 2009, s. 36.

19 <https://archnet.org/sites/2027/publications/1437>

Türbesi'nde de uygulanmış olan revaklı girişin dikkat çeken özelliği, giriş kapısının her iki yanındaki duvarların saçağa kadar çini panolarla kaplanmış olmasıdır. Girişin vurgulandığı bu özellik, halefi Mimar Sinan'ın da inşa ettiği sultan türbelerinde devam etmiştir. Ana mekân giriş kapısının sağ ve sol duvarını kaplayan bu çini panolar, 1514'te Çaldıran Savaşı'nın ardından Yavuz Sultan Selim tarafından Tebriz'den getirilip ehl-i hiref teşkilatına²⁰ alınan Habib Usta tarafından renkli sır (lâkâbi) tekniğinde yapılmıştır. İlk devir İstanbul türbelerinde sadece Hâlid bin Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî Türbesi ve Yavuz Sultan Selim Türbesi'nde görülen renkli sır tekniğinde çiniler, Osmanlılarda ilk defa 1420 tarihinde Bursa Yeşil Camii ve Türbesi'nde Muhammed el-Mecnun Usta tarafından hazırlanmıştır. Habib Usta çinilerini Muhammed el-Mecnun Usta çinilerinden ayıran özellik, Habib Usta'nın çini hamurunun beyaz, Mecnun Usta'nın çini hamurunun ise kırmızı olmasıdır.²¹

Yavuz Sultan Selim Türbesi Revaklı Girişi

20 "Sanat Ehli" olan sanatkar ve zanaatkarlarla, hizmet veren çeşitli uzman kişilerin mensubu oldukları bölüklerden oluşan sarayın eğitimli üretim teşkilatıdır (bk. Hülya Kalyoncu, "Ehl-i Hiref-i Hassa" Teşkilatının Osmanlı Kültür ve Sanat Yaşamındaki Yeri ve Önemi", *The Journal of Academic Social Science Studies*, No. 33, Spring I 2015, s. 279-294).

21 A. Doğanay, *Osmanlı Tezyinatı*, s. 36, 61, 89, 165; Mustafa Çağhan Keskin, "Siyasi Kültürel İlişkiler Çerçevesinde Tebrizli Çini Ustalarının Anadolu Yolculuğu (1419-1433)", *Belleten*, C. LXXVII, 5. 279, Ağustos 2013, s. 445-465; Faik Kırımlı, "İstanbul Çiniciliği", *Sanat Tarihi Yıllığı / Journal of Art History*, 5. 11, Yıl 1981, s. 95-110; A. Kuran, "Mimar Sinan'ın Türbeleri", *Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri*, s. 223-238.

Çini panoların merkezi, sivri kemerli zemin oluşturulup lacivert üzerine mavi, beyaz, firuze ve sarı renkli hatâyîler²² ve rûmîlerle²³ bezenmiş; sivri kemerin köşelerinde kalan yerler de yeşil zemin üzerine bitkisel motiflerle doldurulmuştur.

Bulut²⁴ ve stilize çiçeklerden oluşan bordürle sınırlanmış bu alanın etrafı, Selçuklu çini mozaiklerini (rizenigârî çinileri) hatırlatan bir üslupla geometrik formda bezenmiştir. Pano, stilize çiçek desenli bir bordürle kuşatılmıştır.²⁵

Çizilişlerine göre sade, dendanlı, hurdelenmiş, işlemeli, sencide ve pîçide (sarılma) adları verilmiş olan rûmî motifinin -içi hatâyî grubu motiflerle süslenmiş olan- işlemeli şekline Osmanlı türbeleri içerisinde, çini üzerinde ilk defa Yavuz Sultan Selim Türbesi'nde rastlanmaktadır.²⁶

Sarı rengin ağırlıklı olarak kullanıldığı her iki duvardaki çini panonun da alınlık kısımlarında lacivert zemin üzerine beyaz celi sülüs hatla yazılmış kitâbeler yer almaktadır. İki panonun da üstteki kitâbeleri iki satır olarak düzenlenmiştir.

Osmanlı türbe mimarisi ve tezyinatında klasik devir, kalemî süslemeleri, künde-kârî - sedef-kârî işlemleri ve özellikle çini levhalarıyla dikkat çeken Yavuz Sultan Selim Türbesi'nden sonra başlamaktadır.²⁷

22 Çin ve Orta Asya etkisinde, muhtelif çiçeklerin dikine kesitinin, anatomik çizgilerinin üsluplaştırılmasıyla ortaya çıkan, çoğu kez kökenleri belli olmayacak derecede stilize edilmiş çiçek motifleridir (bk. Cahide Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler - Hatai*, Ankara 2000, s. 3; İnci A. Birol - Çiçek Derman, *Türk Tezyinî Sanatlarında Motifler / Motifs in Turkish Decorative Arts*, İstanbul 1995, s. 65).

23 Orta Asya'dan gelen ve Anadolu Selçukluları tarafından geliştirilen bu motif genellikle kuş beden ve kanatlarından stilize edilerek üsluplaştırılmıştır (bk. C. Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler - Hatai*, s. 3).

24 Çin sanatından geldiği için adına "Çin bulutu" da denir. Orta Asya'da ejderhanın ağzından çıkan öfke veya gazabın sembolü olarak kullanılmış, fakat XV. yüzyılda Türk sanatına girdikten sonra daha natüralist bir anlayış içinde gökyüzündeki bulut düşünülerek çizilmiştir (bk. İ. A. Birol, "Tezhip", *DİA*, C. 41, İstanbul 2012, s. 61-62).

25 Tıraşlanarak şekil verilen düz renkli çini levhalardan elde edilen desen parçalarının yan yana getirilmesiyle oluşturulan bezemelere, eski belgelerde *kâşigârî* veya *rizenigârî*, çağdaş sanat tarihi metinlerinde ise *çini mozaik* denmektedir (bk. A. Doğanay, *Osmanlı Tezyinatı*, s. 63; F. Kırımlı, "İstanbul Çiniciliği", s. 95-110).

26 A. Doğanay, *Osmanlı Tezyinatı*, s. 82-83; İ. A. Birol - Ç. Derman, *Türk Tezyinî Sanatlarında Motifler*, s.182.

27 A. Doğanay, *Osmanlı Tezyinatı*, s. 27.

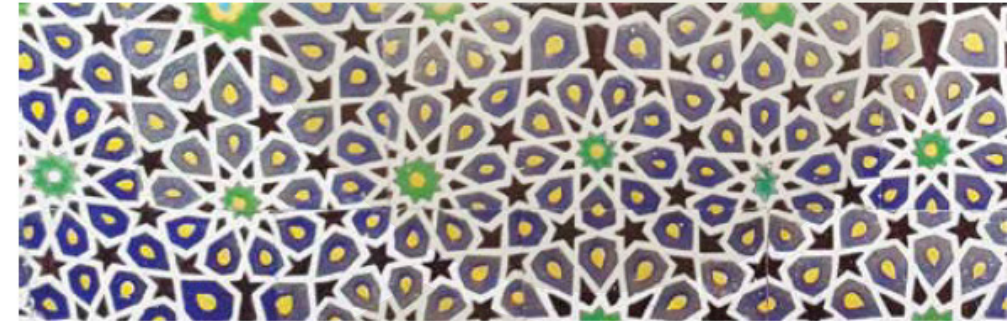
Yavuz Sultan Selim Türbesi Revaklı Girişteki Çini Panonun Merkez Süslemesi²⁸

Çini Panoyu Kuşatan Dış Bordür

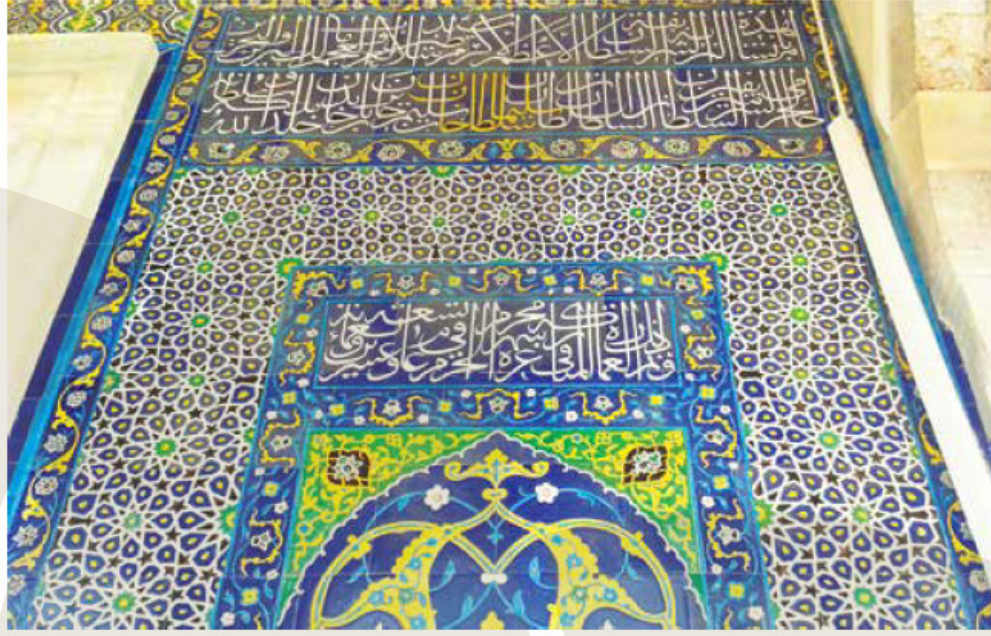
28 http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=18100

Yavuz Sultan Selim Türbesi Revaklı Girişteki Çini Panodan Detay

Yavuz Sultan Selim Türbesi Revaklı Girişteki Çini Panodan Detay

Yavuz Sultan Selim Türbesi Revaklı Girişteki Çini Panonun Üst Kısmı

Çini Panonun Merkez Süslemesini Sınırlandıran İç Bordür

Yavuz Sultan Selim Türbesi'ne giriş, iki renkli mermerle örülmüş basık kemerli kapı açıklığından sağlanmaktadır. Niş²⁹ şeklinde düzenlenmiş olan bu açıklıkta niş kemerinin karnı, Osmanlı mimarisinde örtü sistemlerinin ya da duvarların iç yüzeyinde alçı ile yapılan alçak kabartma tekniği bezemesi olan malakâri ile bezenmiştir. Mimaride çokça kullanılan, yuvarlak ve beyzî (elips) bir motif olan şemse şeklindeki hatâyî dolgulu bu bezemeler, Osmanlı türbelerinden

29 Kendisinden geniş bir mekâna açılan ve duvar içine oyulmuş, genellikle üstü kemer ya da mukarnas ile örtülü girinti ya da hücre (bk. M. Sözen - U. Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 173).

günümüze ulaşabilmiş ilk örnektir.³⁰ Basık kemerli ana mekân girişi, mermer silmelerden oluşan dikdörtgen çerçeve içine alınmış taçkapı ile kuşatılmıştır. Taçkapının üst kısmında derinliği olan Bursa kemeri³¹ bulunmaktadır ve bu kemer derinliğine *E'üzübillâhimine 'ş-şeytânirracim Bismillâhirrahmânirrahim* yazılı levha yerleştirilmiştir.

Türbe Giriş Kapısı³²

30 A. Doğanay, *Osmanlı Tezyinatı*, s. 72; M. Sözen - U. Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 153; Nebi Bozkurt, "Şemse", *DİA*, C. 38, İstanbul 2010, s. 518.

31 Osmanlı Mimarlığı'nda İstanbul'un fethi öncesi sık kullanılan, üst kısmında yatay bir doğru ile bağlanan iki dördte bir daireden meydana gelen ve fazla bir taşıma gücü olmadığı için daha çok süsleme işlerinde kullanılmış olan kemer (bk. M. Sözen - U. Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 48; Doğan Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü* (Geliştirilmiş 7. Baskı), İstanbul 1998, s. 250).

32 http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=18094

Yavuz Sultan Selim Türbesi'nin Ana Giriş Kapısı Üzerindeki Bursa Kemer

Yavuz Sultan Selim Türbesi'nin Niş Şeklinde Düzenlenmiş Girişi

Yavuz Sultan Selim Türbesi Giriş Nişindeki Malakâri Bezemesi

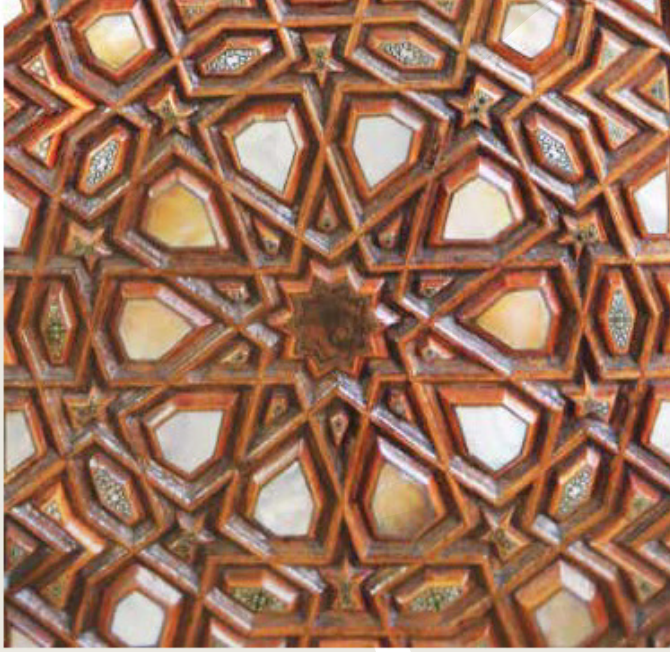
Türbe Giriş Kapısı³⁵

Giriş açıklığı, dönemin güzel örneklerinden biri olarak gösterilen sedef kakma ahşap kapı kanatları ile kapanmaktadır. Kanatlar, künde-kârî tekniğinde,³³ üç bölüm şeklinde düzenlenmiştir. Üst kısmın ortasına âyet, âyetin çevresine khhûfi hatla sedef kakma olarak Allah'ın adlarından *Ya Harâmân* (çok acıyan çok acıyıcı), *Ya Mennân* (çok ihsan eden, veren, ihsanı bol) yazılmıştır.³⁴

33 Türk Sanatı'nda küçük ve geometrik biçimli ahşap parçalarının birbirlerine geçmelerle bağlanması tekniği ve bu teknik kullanılarak oluşturulan yapıt. Ahşap parçaların suları ve damarları birbirine zıt durumda konuldukları, nem ve sıcaklıktan dolayı biri ötekinin çalışmasına engel olduğu için bu teknikle yapılmış olan ahşap kanatlar yüzyıllarca düzlüklerini korur ve çarpılmazlar. Bu teknikle yapılmış yapıtlar geometrik bir biçim düzenine sahiptirler; bitkisel bezeme ancak tek tek parçalar üzerinde görülür (bk. M. Sözen - U. Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 145 ; D. Hasol, *Ansiklopedik Mimari Sözlüğü*, s. 288).

34 D. Kuban, "Sultan Selim Külliyesi", s. 62 - 63; Hakkı Önkal, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Ankara 1992, s. 122.

35 http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=18087

Yavuz Sultan Selim Türbesi'nin Sedef Kakmalı Ahşap Kapı Kanadı Detayı

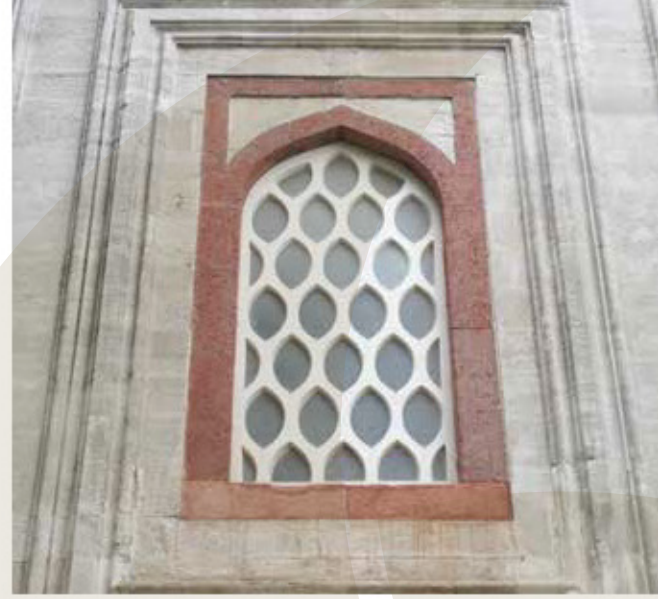
Yavuz Sultan Selim Türbesi'nin Sedef Kakmalı Ahşap Kapı Kanadının Tokmağı

Sade bir ceph e düzenlemesine sahip olan türbenin giriş cephesi hariç (giriş cephesinde kapı olduğu için sadece üst sırada pencere vardır) tüm dış cephesi iki sıra pencerelerle hareketlendirilmiştir. Üst sıra pencereler sivri kemerli ve alçı şebekeli dir. Pencerelerin kemerleri ile pencere çevresini dolanan söve denilen çerçeveleri kiremit renkli taşlarla örülmüştür. Üst sıra pencerelerin hizasına iç cephede de pencere açılarak çift camlı pencere oluşturulmuştur. Alt sıradaki pencereler dikdörtgen mermer sövelidir. Sövelerin üzerinde, pencere üzerine gelen yükü azaltmak için yapılmış olan iki renkli mermerden tahfif kemerleri bulunmaktadır. Tahfif kemeri ile pencere sövesi arasında yer alan bezeme öğesi alınlıklar bu türbede tezyinatsız bırakılmıştır.³⁶

Yavuz Sultan Selim Türbesi Dış Cephesi

36 M. Sözen - U. Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 17 - 18, 97, 219; H. Önkal, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, s. 123; Behçet Ünsal, "İstanbul Türbeleri Üzerine Stil Araştırması", *Vakıflar Dergisi*, S. XVI, Ankara 1982, s. 77 - 120.

Yavuz Sultan Selim Türbesi Dış Cephe Üst Sıra Penceresi

Yavuz Sultan Selim Türbesi Dış Cephe Alt Sıra Penceresi

Kesme taştan inşa edilmiş olan türbe, tek kubbe ile örtülüdür. Dıştan yivli³⁷ olan kubbe, iç mekânda duvarların köşelerindeki yarım daire kemerlerle birbirine bağlanan dörtgen planlı ve bir yanından duvara bitişik yarım sütun pilastrlar üzerinde yükselerek onaltıgen kasnağa³⁸ oturmuştur. Dilimli kubbeye geçişlerde pandantif³⁹ kullanılmıştır. Kubbenin tepe noktasında, hilal biçiminde tepelikli süs ögesi olan alem vardır.⁴⁰

Yavuz Sultan Selim Türbesi'nin Yivli Kubbesi

Basık kemerli kapıdan geçilerek girilen türbeyi, dış cephede olduğu gibi giriş cephesi hariç, her bir cephesine açılmış olan iki sıra pencere aydınlatmaktadır. Alt sıradaki pencereler dikdörtgen mermer söveli ve demir şebekelidir. Niş şeklinde olan bu pencerelerin künde-kârî tekniğinde yapılmış ahşap kanatları vardır. Alt sıradaki her pencerenin üzerine süsleme amaçlı kalemîşi alınlıklar yapılmıştır. Üst sıra pencereler ise yuvarlak kemerlidir ve kırmızı zemin üzerine kalemîşi tekniğinde bitkisel süslemelerle dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır.⁴¹

37 İnce oyuk yol (bk. D. Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, s. 486).

38 Üzerine kubbe ya da manastır tonozunun oturduğu çokgen ya da daire planlı kaide (bk. M. Sözen-U. Tanşeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 126).

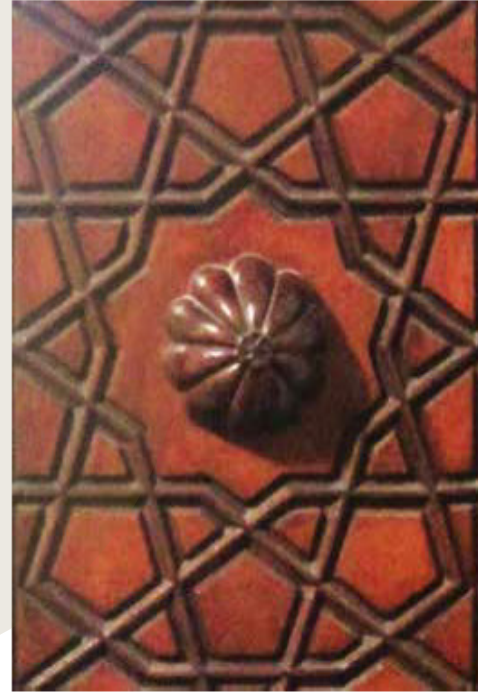
39 Bir kubbeyi taşıyan kemerler ile kubbe kaidelinin arasını kapatan ve kare bir plandan kubbenin dairesel kaidesine geçmeyi sağlayan küresel üçgen (bk. D. Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, s. 346).

40 H. Önkal, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, s. 122 - 123; H. Önkal, *Seçuklu - Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*, Ankara 1999, s. 45; M. Sözen - U. Tanşeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 17, 190.

41 Kapı, pencere gibi açıklıkları ya da dolabı kapatan, düşey bir eksen çevresinde hareket ederek açılıp kapanan kapak (bk. M. Sözen - U. Tanşeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 122).

Yavuz Sultan Selim Türbesi Alt Sıra Penceresi

Ahşap Pencere Kanadından Detay

Yavuz Sultan Selim Türbesi Alt Sıra Pencelerininin Kalemîşi Alınlıkları

Yavuz Sultan Selim Türbesi Üst Sıra Pencere

Yavuz Sultan Selim Türbesi Üst Sıra Pencerelemin Kalemişi Süslemeleri

İç mekânda ahşap kapıyı çevreleyen mermer silmeler üzerine, rûmî motiflerinden oluşturulmuş hotoz denilen oymalı, süslü tepelik bezemesi yerleştirilmiştir.⁴²

Yavuz Sultan Selim Türbesi Restorasyon Öncesi İç Kapı Hotozu⁴³

Restorasyon Sonrası İç Kapı Hotozu

42 A. Doğanay, *Osmanlı Tezyinatı*, s. 60, 424.

43 A. Doğanay, *Osmanlı Tezyinatı*, s. 130.

Kubbe göbeği iç içe iki yuvarlak madalyondan oluşmaktadır. İçteki madalyon bordo, yeşil ve sarı renk kullanılarak stilize desenlerle süslenmiştir. Kırmızının hâkim olduğu kalemişi süslemelerle sınırlandırılmış olan gri zeminli madalyonun içi ise Rad Sûresi 3. âyet yazılarak doldurulmuştur. Kubbe göbeği ile kubbe eteği arası şemse motifleriyle bezenmiştir. Kubbe eteğinde, mavi rengin hâkim olduğu stilize motiflerle oluşturulmuş şeritler dolanmaktadır.

Yavuz Sultan Selim Türbesi Kubbe Kalemişi Süslemeleri

Yavuz Sultan Selim Türbesi Kubbe Göbeği ile Eteği Arasındaki Şemse Motifi

Kubbe Göbeği

Kubbe Göbeği Merkez Süslemesi

Yavuz Sultan Selim Türbesi Kubbe Eteği Kalemîşi Süslemeleri

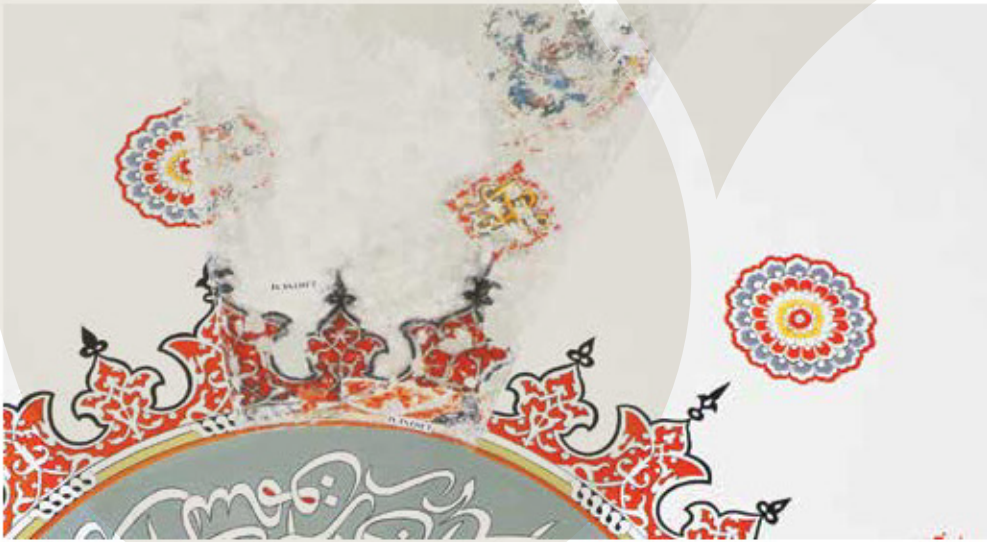
Türbede çeşitli dönemlerde restorasyonlar yapılmış, yapılan bu restorasyonlar sebebiyle de türbenin kalemîşi süslemelerinde değişiklikler olmuştur.

Yavuz Sultan Selim Türbesi Giriş Kapısı Yanı Kalemîşi Restorasyonu

Giriş Kapısı Yanı Kalemî Süslemesi Detayı

Yavuz Sultan Selim Türbesi Kubbesinin Kalemî Süslemeleri Restorasyonu

Yavuz Sultan Selim Türbesi Üst Sıra Pencerelelerinin Kalemî Restorasyonu

Yavuz Sultan Selim Türbesi Alt Sıra Pencere Alınlıklarının Kalemî Restorasyonu

YAVUZ SULTAN SELİM TÜRBESİ RESTORASYON ÖNCESİ KALEMİŞİ SÜSLEMELERİ

1.3. Yavuz Sultan Selim Türbesi Kitâbeleri

Kubbe Kitâbesi

Kubbe göbeğinde oluşturulan gri zeminli yuvarlak madalyona, celi sülüs hatla Rad Süresi 3. âyet yazılmıştır.⁴⁴

وهو الذي مد الأرض وجعل فيها رواسي ولنهاراً ومن كل الثمرات جعل فيها زوجين اثنين يغشي الليل
النهار إن في ذلك لآيات لمن يتفكرون

*Ve hüvellezî medde 'l-arda ve ce 'ale fhâ ravâsiye ve enhârâ, ve min külli's-şemerâti
ce 'ale fhâ zevceyni şneyni yuğşi 'l-leyle 'n-nehâr, inne fi zâlike le âyâtin li kavmin
yetefekkerün.*

⁴⁴ Rad Süresi 3. âyetin meâli: "O, yeri yayıp döşeyen, orada dağlar, nehirler meydana getiren, orada her türlü meyveden (erkekli-dişili) iki eş yaratandır. O, geceyi gündüze bürüyor. Şüphesiz bunlarda, düşünen bir kavim için (Allah'ın varlığını gösteren) deliller vardır" (bk. *Kur'an-ı Kerim Meâlî*, haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2011, s. 267).

Revakh Girişin Solundaki Çini Pano

Lacivert zemin üzerine beyaz celi sülüs hatla Yusuf ve Şuarâ sûrelerinden âyetler yazılmıştır.

Yusuf Sûresi 101. âyet⁴⁵

رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيَّ الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحَمْتَنِي بِالصَّالِحِينَ

Rabbi kad âteytenî mine 'l-mülki ve 'allemtenî min te 'vâli 'l-ehâdis, fâtra's-semâvâti ve 'l-arḍ ente velîyyi fî 'd-dünyâ ve 'l-âḡrah, teveffênâ müslimen ve elḡaknî bi 'ş-şâlihîn.

Şuarâ Sûresi 87 - 89. âyetler⁴⁶

وَلَا تُخْزِي نَفْسًا يَوْمَ يُنْفَخُ الْأَشْفَادُ / وَلَا تُنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ / إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

Ve lâ tuḡzini nefse yûm yûb 'aşfâd. / Yevme lâ yenfe 'u mâlün ve lâ benün. / İllâ men etallâhe bi kalbin selîm.

45 Yusuf Sûresi 101. âyetin meâli: "Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette sen benim velimsin. Benim canımı müslüman olarak al ve beni iyilere kat" (bk. *Kur'ân-ı Kerîm Meâlî*, s. 265).

46 Şuarâ Sûresi 87-89. âyetin meâli: "(Kulların) diriltilecekleri gün beni utandırma! O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka" (bk. *Kur'ân-ı Kerîm Meâlî*, s. 407).

Revakh Girişin Sağındaki Çini Pano

Lacivert zemin üzerine beyaz celi sülüs hatla, türbenin bânisi ve yapım tarihi hakkında bilgi veren kitâbeler yazılmıştır.

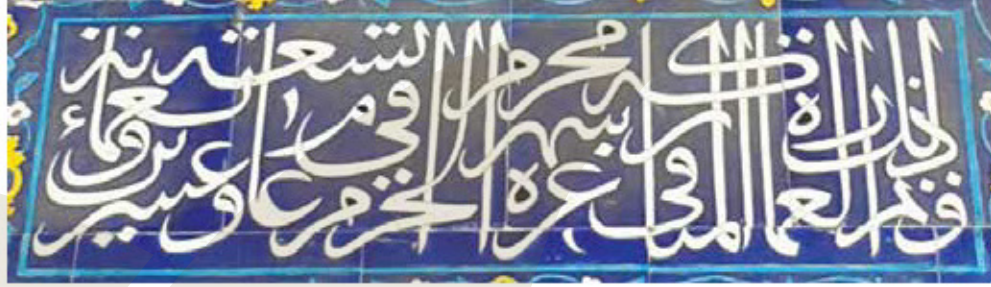

ا مر بانشاء هذه التربة الشريفة السلطان الاعظم الاكرم سيد سلاطين العرب والعجم مالك البحرين
والبحرين حامي / الحرمين الشريفين السلطان بن السلطان سليمان خان بن سليم خان بن بايزيد خان
خلد الله ملكه وسلطانه

Emera bi-inşâi hâzihi 't-türbetü 'ş-şerîfeti 's-sultânü 'l-a'zamü 'l-ekrem seyyid-i selâḡinü 'l-'arâb ve 'l-'acem mâlikü 'l-berreyn ve 'l-bahreyn hâmi 'l-haremeynü 'ş-şerîfeyn es-sultân bin es-sultân Süleymân Hân bin Selîm Hân bin Bâyezîd Hân ḡalledallâhü mülkehü ve sultânehü

Bu mübarek türbenin yapılmasını büyük sultan, Arap ve Acem sultanlarının efendisi, karaların ve denizlerin sahibi, her iki Harem-i Şerif'in hamisi Bayezid Han oğlu Selim Han oğlu Sultan Süleymân Han emretti. Allah onun mülkünü ve saltanatını dâim kılsın.⁴⁷

47 H. Önkal, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, s. 123.

وتم ذلك العبارة المباركة في شهر غره محرم الحرام في عام تسعة وعشرين وتسعاً

Ve temme zālîke 'l-'im āratü 'l-mübāraketi fi şehri-gurre-i muharremü 'l-harām fi 'ām tis'a 'iştirin ve tis'a mie

Bu mübarek imaret Muharrem ayının başında Hicrî 929 (Milâdî Kasım / Aralık 1522) senesinde tamamlandı.⁴⁸

Sol Kapı Kanadı

Yavuz Sultan Selim Türbesi'nin ahşap kapı kanatlarının üst kısmına, ahşap oyma tekniğinde celi sülüs hatla Ankebut ve Rahman sûrelerinden âyetler yazılmıştır.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ⁴⁹

Küllü nefsin zâikatu'l-mevt / "Her can ölümü tadacaktır."

Âyetin çevresine kûfi hatla sedef kakma olarak Allah'ın adlarından, يا حنان, *Ya Hannân* (çok acıyan çok acıyıcı), يا منان, *Ya Mennân* (çok ihsan eden, veren, ihsanı bol) yazılmıştır.⁵⁰

48 H. Önkal, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, s. 123.

49 Ankebut Sûresi 57. âyetin meâli: "Her can ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz" (bk. *Kur'ân-ı Kerîm Meâlî*, s. 443).

50 H. Önkal, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, s. 123.

Sağ Kapı Kanadı

Rahman Sûresi 26. âyet,

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ

Küllü men 'aleyhâ fân / "Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır."

Âyetin çevresine kûfi hatla sedef kakma olarak Allah'ın adlarından, يا حنان, *Ya Hannân* (çok acıyan çok acıyıcı), يا منان, *Ya Mennân* (çok ihsan eden, veren, ihsanı bol) yazılmıştır.

Giriş Kapısı Üzerindeki Levha

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Eüzübillâhimine 'ş-şeytânırracîm Bismillâhırrahmâırrahîm

Kovulmuş Şeytan'ın şerinden Allah'a sığınırım. Rahman ve Rahim Olan Allah'ın adı ile.

Pandantiflerdeki Mavi Zeminli Madalyonlar

الله جل جلاله
Allah celle celâlihü
حسن رضي الله عنه
Hasan Radiyallahü anh
ابوبكر رضي الله عنه
Ebûbekir Radiyallahü anh
عثمان رضي الله عنه
Osman Radiyallahü anh

محمد عليه السلام
Muhammed Aleyhisselâm
حسين رضي الله عنه
Hüseyn Radiyallahü anh
علي رضي الله عنه
Ali Radiyallahü anh
عمر الفاروق رضي الله عنه
Ömerü'l-Fârûk Radiyallahü anh

1.4. Yavuz Sultan Selim Türbesi'nin Eski Teberrukat⁵¹ Defterinde Kayıtlı Eşyaları⁵²

Yavuz Sultan Selim'in kaftanı, kâbe örtüsü, yazma üç tane kelâm-ı kadim (Kur'an-ı Kerim), altı adet mushaf (Kur'an-ı Kerim) rahlesi, Mekke-i Mükerrreme modeli lihye-i saâdet (Hz. Peygamber'e ait saç ve sakal telleri), yazma eczâ-yı şerife (Kur'an-ı Kerim'i meydana getiren otuz cüz), matbu eczâ-yı şerife, sedefkâri taht, dört büyük şamdan ve şamdanlar için sehpa, sekiz tane seccâde, halı seccade, bir çift buhurdan (tütsülük) ve gülâbdan (içine gül suyu konulan kap), dört adet halı, biri kumaş işleme on iki levha, iki minder ve yastık, kapı ve pencere perdeleri, çalar saat, iki leğen ve ibrik.⁵³

Yavuz Sultan Selim'in Farisi münacatı yazılı levha, Sultan Selim türbesinin ulviyetini belirten bir kıtayı içeren 1330 tarihli levha, "İbni's-Sultan Selim Han" yazılı sırma işleme levha, türbenin inşa edildiği devre ait olan ve II. Meşrutiyet yıllarında yerlerine avize konulmuş olan kandillerle askılar ve Yavuz Sultan Selim Camii'nin Hünkâr mahfilinden türbeye alınmış sonra Topkapı Sarayı'na götürülmüş ve sarayın harem dairesinde III. Murad yatak odasına konulmuş olan 16. yüzyıla ait sedef, bağa işçiliği ile yapılmış taht günümüzde türbede bulunmamaktadır.⁵⁴

Bugün türbede yalnızca, Yavuz Sultan Selim'in kaftanı ile beraber, kavuğu (Selimî kavuk⁵⁵), sedef kakmalı, ahşap şebekeli sandukası ile püşidesi,⁵⁶ iki büyük şamdan ve sehpaları, "Sultan Selim-i Evveli Ziyaret" şiirinin yazılı olduğu pano ve "Sin-Şın Taşı" bulunmaktadır. Bu taş üzerindeki ibarenin Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye

51 Cami ve mescitlerde mevcut olan, hayırsever kişi veya kuruluşlar tarafından bağışlanmış her türlü eşyaya "teberrukat eşyası" denilmektedir (bk. <https://www.vgm.gov.tr/faaliyetler/ta%C5%9F%C4%B1n%C4%B1r-vak%C4%B1f-k%C3%Bclt%C3%BCr-varl%C4%B1klar%C4%B1/teberr%C3%BCkat-e%C5%9Fyalar%C4%B1>).

52 Haluk Y. Şehsuvaroğlu, *Asırlar Boyunca İstanbul*, Cumhuriyet Gazetesi Tarih İlavesi, s. 133.

53 N. Bozkurt, "Saka-ı Şerif", *DİA*, C. 36, İstanbul 2009, s. 2 - 3; F. Devellioğlu, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*, s. 127, 230, 341.

54 H. Y. Şehsuvaroğlu, *Asırlar Boyunca İstanbul*, s. 133.

55 Adını Yavuz Sultan Selim'den alan yaklaşık 60 cm yükseklikte ve tepesi düz bir sarık tipi idi. Yeniçeri Ocağı'nın ilgasına kadar padişahlar bazı küçük değişikliklerle bu başlığı tercih etmişlerdir. XVII. yüzyıldan sonra vezirler ve diğer devlet erkânı da bazı merasimlerde selimî sarık giyerlerdi (bk. N. Bozkurt, "Sarık", *DİA*, C. 36, İstanbul 2009, s. 152 - 154; N. Bozkurt, "Kavuk", *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 71 - 72).

56 Sanduka püşideleri hakkında detaylı bilgi için bk. *Osmanlı Hanedan Türbelerindeki Dival İş Püşideleri (Püşide 1)*, haz. Derya Adıgüzel - Müşfika Akbulut, İstanbul 2017, s. 10 - 122.

ait olduğu ve Yavuz Sultan Selim'in Şam'ı fethederek Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin kabrini bulmasına⁵⁷ işaret ettiği söylenmektedir.

Yavuz Sultan Selim Türbesi'nde Şamdanların Görüldüğü Eski Bir Fotoğraf⁵⁸

Günümüzde Yavuz Sultan Selim Sandukasının Üzerinde Bulunan Kavuk

57 bk. s. 99.

58 F. Emecen, "Selim I", s. 407 - 414.

Yavuz Selim Sandukasının Sedef Kakmalı Şebekesi

Sedef Kakmalı Sanduka Şebekesinden Detay

1.4.1. Sin-Şim Taşı

Sin-Şim Taşı

اذا دخل سين في الشين ظهر في قبره محي الدين
كتب الحاج سيد درويش حسن

*İzâ deḡale sîn fi 'ş-şîn zahera fî kabrihî Muhyiddîn,
kettebe el-Hâc Seyyîd Dervîş Hasan*

Sin Şim'a girince, Muhiiddinin kabri açığa çıkar, Seyyid Derviş Hasan yazdırdı.

1.4.2. Yavuz Sultan Selim'in Kaftanı

Mısır fethedilip yağmurdu bir havada geni dönerken yanında sohbet ettiği Anadolu kazaskeri Kemal Paşazâde'nin⁵⁹ atı bir su çukuruna bastı ve Sultan Selim Han'ın kaftanına çamur sıçrattı. Herkes padişahın sinirlenip Kemal Paşazâde'yi cezalandıracağını beklerken padişah sakin bir şekilde, âlimin atının ayağından sıçrayan çamurun kendisi için "medar-ı zinet ve bâis-i mefharet (iftihar vesilesi)" olacağını söyleyip, ulemâlara ve bilime olan saygısını göstererek, kaftanın ölümünden sonra sandukasının üstüne konulmasını istemiş ve kaftanını sırtından çıkartıp vazifelilere teslim etmiştir.⁶⁰

Kemal Paşazâde'nin atının ayağından sıçrayan çamurla kirlenen kaftan, padişah vefat ettiğinde vasiyeti gereğince sandukanın üstüne örtülmüş, 2005 yılına kadar da sanduka üzerinde kalmıştır. Bu tarihten itibaren Milli Saraylar Daire Başkanlığı'nda bakıma alınıp, ardından Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne ait Sultanahmet'te bulunan depoya kaldırılmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin katkılarıyla türbenin iklimlendirme sisteminin tamamlanmasıyla birlikte kaftan, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Müdürlüğü'ne bağlı teknik

⁵⁹ Osmanlı şeyhülislâmı ve tarihçisi. Asıl adı Şemseddin Ahmed'dir. Şehzâde Bayezid'e (II. Bayezid) lalalık yapan büyükbabası Kemal Paşa'ya nispetle Kemalpaşazâde, Kemalpaşaoğlu veya İbn Kemal diye anılır. H 3 Zilkade 873'te (Milâdî 15 Mayıs 1469) dünyaya geldi. Bazı kaynaklarda Tokat'ta, bazılarında Edirne'de doğduğu kaydedilmekte, Amasyalı olduğu da ileri sürülmektedir. Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı kamuoyunu Safevîlere karşı hazırlamak amacıyla yazdığı risalede Şah İsmail'i ve akidesini eleştirerek Şiîler'le yapılacak savaşın cihad sayılacağını belirtmesiyle şöhreti artan Kemalpaşazâde H 921'de (Milâdî 1515) Edirne kadılığına, H 14 Şaban 922'de (Milâdî 12 Eylül 1516) Anadolu kazaskerliğine getirildi. Bu görevdeyken katıldığı Mısır seferinde padişaktan büyük itibar gördü ve beylerbeyi olarak tayin edilen Hayır Bey'e yardımcı sıfatıyla Mısır'ın tahririnde görev aldı. H 21 Rebülevvel 923'te (Milâdî 13 Nisan 1517) azledilirse de H 5 Rebülâhir 923'te (Milâdî 28 Nisan 1517) tekrar vazifesine iade edildi. H 924'te (Milâdî 1518) Karaman'ın tahririyle görevlendirilen Şemseddin Ahmed ertesi yıl kazaskerlikten alındı ve H 926 (Milâdî 1520) yılı başlarında 100 akçe yevmiye ile önce Edirne Darülhadisî'ne, H 928'de de (Milâdî 1522) buradaki Sultan Bayezid Medresesi'ne müderris tayin edildi. H 930'da (Milâdî 1524) İstanbul'a gelerek Fatih Medresesi'nde görevini sürdürdü. H Şaban 932'de (Milâdî Mayıs 1526) Zenbilli Ali Efendi'nin yerine şeyhülislamlığa getirildi. Bu görevdeyken H 2 Şewal 940 (Milâdî 16 Nisan 1534) tarihinde vefat etti ve Edirnekapı dışındaki Mahmud Çelebi Zaviyesi haziresine defnedildi. Ölümü için tarih olarak düşürülen, "İrtehal-e'l-ulümü bi'l-Kemâl" (Kemal'le birlikte ilimler de öldü) ibaresi onun ilmi kişiliğinin bir ifadesidir. 1971'de Haliç çevre yollarının yapımı sırasında Kemalpaşazâde'nin türbesi başka yere nakledilmiştir (bk. Şerafettin Turan, "Kemalpaşazâde", *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 238 - 240).

⁶⁰ Ş. Turan, "Kemalpaşazâde", s. 238 - 240; Ahmet Uğur, "Kemalpaşa-zade ve Yavuz Sultan Selim", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, 5. 1, Ocak 1987, s. 1 - 14.

ekip tarafından sandukanın üzerinde oluşturulan camekânlı özel alan içerisine yerleştirilmiş ve açılış 17 Nisan 2017 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından gerçekleştirilmiştir.⁶¹

Yavuz Sultan Selim'in Kaftanı⁶²

Kaftan, nohudi renkli ipekli kumaştan uzun kollu yapılmıştır. Boyu 154 cm, etek genişliği 153 cm'dir.⁶³

Evliya Çelebi'nin, "Sultan Selim'in kabri şerifinde olan mehabet hiçbir padişah türbesinde yoktur. Selimî destarıyla gūya bir ejder-i heft ser misâl (yedi başlı ejder gibi) kemingâhta (pusu yeri) amâde yatar" diye tasvir ettiği Yavuz Sultan Selim Türbesi, Osmanlı hükümdarlarının cüluslarında, Eyüp Sultan Türbesi'nde kılıç kuşandıktan sonra ziyaret ettikleri türbelerden biri olması sebebiyle de önemlidir.⁶⁴

61 <https://www.yenisafak.com/gundem/hilafet-kaftani-asli-yerinde-2516807>; <http://www.ensonhaber.com/yavuz-sultan-selimin-kaftani-12-yil-sonra-turbede-2017-04-20.html>; <https://t24.com.tr/haber/yeni-safak-gulenin-istedigi-yavuz-sultan-selim-kaftani-erdoganin-da-katilacagi-torenle-turbeye-konacak,346489>.

62 <http://www.ensonhaber.com/yavuz-sultan-selimin-kaftani-12-yil-sonra-turbede-2017-04-20.html>

63 İstanbul Türbeler Müze Müdürlüğü envanter defterine kayıtlı ölçülerdir.

64 H. Y. Şehsuvaroğlu, *Asırlar Boyunca İstanbul*, s. 133; İ. A. Yüksel, "Sultan Selim Camii ve Külliyesi", s. 513 - 516; F. Devellioğlu, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, s. 405, 583, 1096.

Yavuz Sultan Selim Sandukası Üzerindeki Yavuz Sultan Selim Kaftanı

Yavuz Sultan Selim Kaftanı

1.4.3. Sultan Selim-i Evveli Ziyaret Şiiri

Yavuz Sultan Selim Türbesi'nde, Sultan Selim Camii'nin müezzini olan Hattat Hulûsi Efendi'nin celi tâ'lik hattıyla yazdığı, Abdülhak Hamid'in, "Sultan Selim-i Evveli Ziyaret" şiiri giriş kapısı üzerinde asılıdır.⁶⁵

Sultân Selim-i Evveli Ziyaret⁶⁶

Bu yerde muğterib olmuş o çehre-i haşmet
Bu yerde mu'tekif olmuş o neyyir-i şevket

Şu kâinât-ı kemâlâta bak ne hey'ette
Mezâr şekline girmiş semâyâ sad hayret

Serîr-i saltanatı gör türâb ile mestûr
Türâb ile dola şâyeste dîde-i ibret

65 İ. A. Yüksel - Bülent Çetinor, *Padîşah Türbeleri*, İstanbul 2009, s. 52 - 53.

66 Fatma Betül Kiriş, *Bulgurluzade Rıza'nın Müntahabat-ı Bed'iyi-i Edebiye İsimli Antolojisinin Çeviriyazı ve İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Haziran 2009, s. 65 - 67.

Bu yerde münkesif olmuş o sırr-ı Yezdânî
Bu yerde münhasif olmuş o lem'a-i fitrat

Önünde nâmütenâhîliği kılar tenvîr
Peyinde sâyesi kalmış bu millet ü devlet

Adem cihânına ırmış bekâ zevâline
Virir başındaki destâr mevte bir heybet

Aceb ne hâle girerdi devrân huzûrunda
Gelir zevâline bakdıkca dillere dehşet

Memât çekmede pîşinde meş'al-i tekbîr
Hayât kılmada ardında nâle-i hasret

Salâ iner ser-i (...) cevâmî'den
Urur minâre-i bâlâ derinde (...) nevbet

Seher ziyâretin itmekte zühd ile takvâ
Tavâf ider gece kabrinde akl ile hikmet

Bu şehriyâr değil miydi hâdimü'l-haremeyn
Mutâ'-ı cümle-i akvâm iken o zî-kudret

Edeb sükûnet-i kübrâsına durur dîvân
Zekâ dutar ciheteyninde şem'a-i türbet

Kitâb-ı Hazret-i Yezdân ser-i mezârında
Olur bu hâl ile perverdigâra hem sohbet

Hemîşe velvele-i Kibriyâya ma'kes olur
Sükût içinde bu hiçi-serây-i pür-vahdet

Nazîre perde-i gayba ridâ-yı tâbûti
Veyâ türâbına çekmiş gazâ siyeh râyet

Deminde rakib-i rahş-ı gazâ ne âfet imiş
Aceb bu sâ'ika-i ser-be-bister-i râhat

Kopardı reh-güzerinde kıyâmet a'dâ
Akardı pâyına mahşer misâl bir millet

Bu şâha kılmak için anda bî'atın tecdîd
Değer olur ise deverân seferber-i rihlet

Müyesser eyledi Mevlâ ziyâret itdim ben
Bekâyı seyr ile oldum fenâya bî-minnet

Bu sâye-i ebediyyette hâba varmış rûh
Bu nûr-i Hakk ile pûşide fikr-i ulviyyet

Deminde nâmına Sultân Selim dirler idi
Fedâ ziyâreti uğrunda ravza-i cennet

Nazardan oldu ise dûr olur mu hâtırdan
Ki irtihâldedir nezdimizde her sâ'at

Cihâna indiğine sû-yi sermediyyetten
Delâlet itmede her dem bıraktığı şöhret

İnerdi sadme-i sitle burclar hâke
Kıladı cilve-i tîğiyle berkler ric'at

Birinci hatvede mâzîyi eyleyûb ta'mîr
İkinci hatvede âtiye virdi bir kuvvet

Elinde meş'ale-i ma'neviyye-i tevhîd
İderdi şark ile garbı ziyâsına da'vet

İkinci himmete mutlak düşerdi Hind ile Çin
Yetişdi Mısır ile İrân'ı fethi bir himmet

Zalâm içinde hakikat tenevvür itmişdi
Yazık ki bârika-i ömrü söndü bî-müddet

Bu kubbe türbe-i Sultân Selim-i Evveldir
Bu kubbe kible-i Osmâniyândır ey ümmet

O rütbe sâde ki hürriyyeti ider teşkîl
O rütbe sâde ki ulviyyete virir zînet

Cihânda pey-rev idin Şâh-ı Enbiyâya hemân
Mülûk-i sâireye pişvâsım ey hazret

Çekub kılıncını yüksel mezâr-ı pâkinden
Nezâre sâl yine bu sâfiline bir nevbet

Huzûr-i satvetine dâhil ol da ey Hâmid
Bu pâdişâha bu hâk-i siyâha kıl bî'at

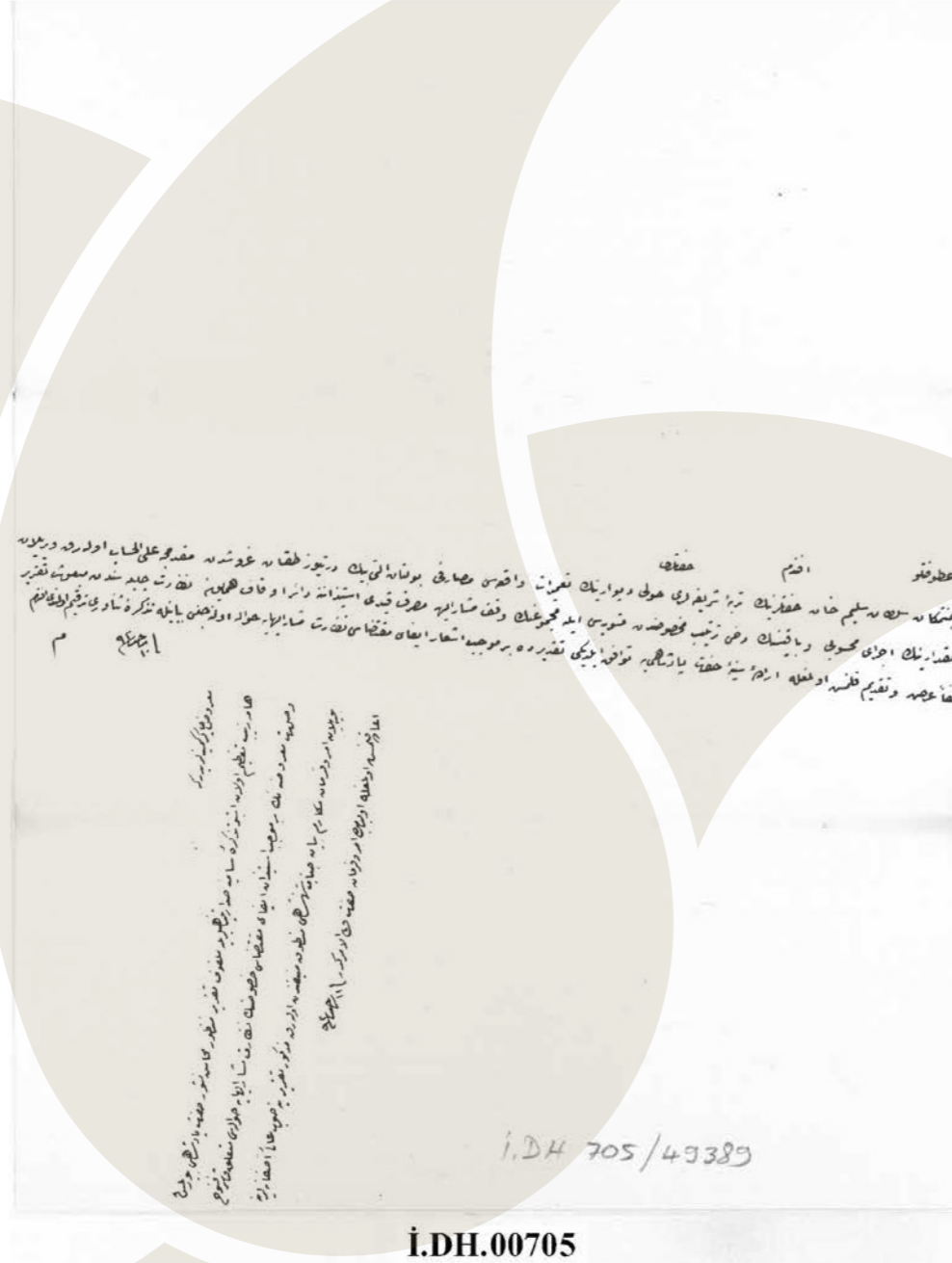
Ser-i celâline döksün felek sitârelerin
Hurûş u cûş ide pâyende bin yemm-i rahmet

Şiirde Abdülhak Hamid, Yavuz Sultan Selim'i, haşmet çehresi, şevket güneşi, Cenâb-ı Allah'a ait sır, yaratılış parıltısı, edepli, zeki, akıllı, hikmetli, züht ve takva sahibi olarak vasıflandırmış ve onun heybetli, celalli, cihangir, iyi at binen, silah kullanan birisi olduğunu söylemiştir. Abdülhak Hamid, devrinin siyasi ve sosyal yapısındaki durum sebebiyle toplumda görülen karamsarlık ve bezginliğe karşılık, bir çıkış, bir kurtuluş olarak gördüğü Yavuz için, neyyir-i şevket, lem'a-i fitrat, şema'i türbet gibi sıfat tamlamaları kullanmıştır. Yavuz Sultan Selim'in, kavimler ona itaat ederken kendini Mekke ile Medine'nin hizmetçisi olarak görececek kadar büyük bir hükümdar ve Müslüman olduğunu, elinde tevhidin manevî meşalesi olup Doğu ile Batı'yı ışığına davet ettiğini, Mısır ile İran'ı fethettiğini ifade etmiştir.⁶⁷

Abdülhak Hamid şiirinde, zamansız öldüğünü söylediği ve ölümünü hayret, ibret, heybet, dehşet kelimelerini kullanarak ifade ettiği Yavuz Sultan Selim'in türbesinden de Osmanlıların kiblesi olarak bahsetmiştir. "Türbe o denli sadedir ki sanki hürriyeti meydana getirmekte ve yine o derece sadedir ki sanki ulviyete ziynet vermektedir" ifadelerini kullanmıştır. Türbenin ziyaretinden o kadar etkilenmiştir ki burayı cennet bahçesi ziyaretine tercih etmektedir. Abdülhak Hamid şiirini "yüce başına felek yıldızlarını döksün, ayağında bin rahmet denizi taşıp coşsun" diye Yavuz Sultan Selim'e dua ederek tamamlar.⁶⁸

67 M. Fâtiş Andı, "Muallim Nâci'nin 'Lisân-ı Fâtiş'ten' ve 'Selîmiyye' Şiirlerine Yazılan Nazîre, Terbî ve Tahmîsler", *İlmî Araştırmalar*, S. 5, İstanbul 1997, s. 41 - 60; İhsan Sâfi, "Abdülhak Hamid Tarhan'ın Eserlerinde Tarih ve Hükümdarlar", *Turkish Studies Dergisi (International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic)*, Volume 4 /1-II, Winter 2009, s. 1905 - 1930.

68 Ömer Faruk Akün, "Abdülhak Hâmid'in «Merkad-i Fatîhi Ziyâret» Manzumesi ve İçindeki Görüşler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 1 - 2, C. 7, İstanbul 1956, s. 61 - 104; İ. Sâfi, "Abdülhak Hamid Tarhan'ın Eserlerinde Tarih ve Hükümdarlar", s. 1905 - 1930.

İ.DH.00705

1.5. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgelerinde Yavuz Sultan Selim Türbesi

Yavuz Sultan Selim Han Türbesi'nin Avlu Duvarının Tamirine Dâir Belge⁶⁹

Atûfetlü efendim hazretleri

Cennet-mekân Sultân Selim Hân Hazretleri'nin türbe-i şerîfeleri havlı duvarının ta'mirât vâkı'ası masârufi bulunan altı bin dört yüz doksan guruşdan mukaddemce ale'l-hesâb olarak verilen mikdarının icrâ-yı mahsûbi ve bakiyesinin dahî tertîb-i mahsûsundan tesviyesi ile mecmû'unun vakf-ı müşârûnileyh masraf kaydı istizânına dâir evkâf-ı hümâyûn nezâret-i celîlesinden meb'ûs takrîr leffen arz ve takdîm kılınmış olmağla irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhiye tevâfuk eylediği takdirde ber-mûceb-i iş'âr ifâsı muktezâsı nezâret-i müşârûn-ileyhâya havâle olunacağı beyânıyla tezkîre-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 10 Receb sene [12]92

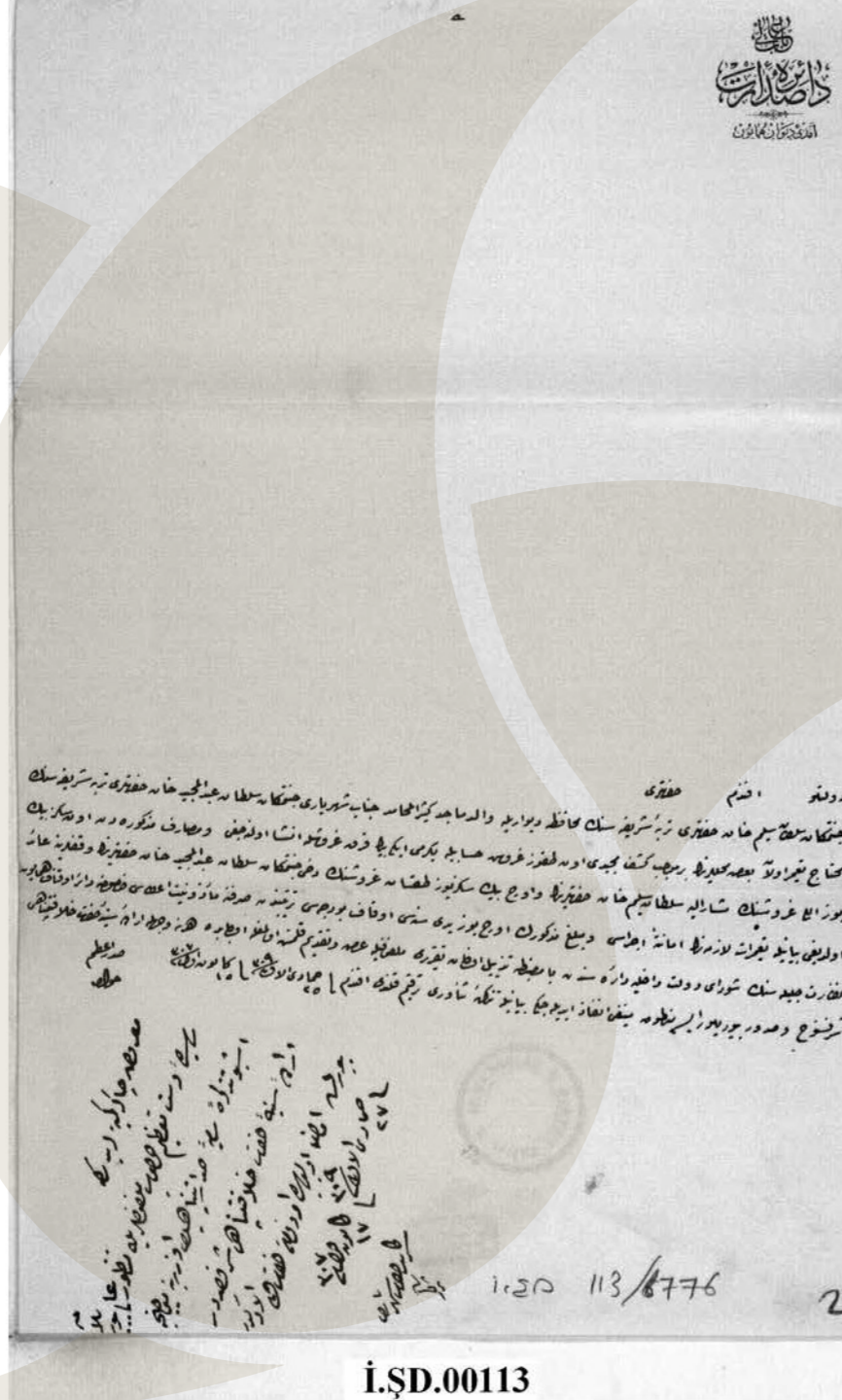
Mâ'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-zîb-i ta'zîm olan iş bu tezkîre-i sâmiyye-i sadâret-penâhîleriyle mel fûf takrîr-i manzûr-ı mehâsin nüşûr-ı hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve sûret-i mâ'rûzanın ber-mûceb-i istizân ifâ-yı muktezâsı husûsunun nezâret-i müşârûn-ileyhâya havâlesi mûte'allik şeref-sünûh buyurulan emr u ferman mekârim-beyân cenâb-ı hazret-i şehinşâhî mantûk-ı münîfiden olarak mezkûr takrîrine savb-ı âlî âsafânelerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr u ferman hazret-i men-lehû'l-emrindir.

Fî 11 Receb sene [12]92

Belgeye göre türbe, avlu duvarı için tamirat geçirmiştir. Tamirat toplam altı bin dört yüz doksan kuruşa tamamlanmıştır.

69 Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İrâde Dâhiliyye (İ.DH), nr. 705/49389, 10 B 1292/12 Ağustos 1875.

İ.Ş.D.00113

Yavuz Sultan Selim Han Türbesi'nin Muhafaza Duvarının, Sultan Abdülmecid Han Hazretleri'nin Türbesi ile Birlikte Geçirdiği Tamiratına Dâir Belge⁷⁰

Devletlü efendim hazretleri

Cennet-mekân Sultân Selîm Hân Hazretleri türbe-i şerîfesinin muhâfaza duvarıyla vâlid-i mâcid-i kesîrî'l-mahâmîd cenâb-ı şehriyârî cennet-mekân Sultân Abdülmecid Hân Hazretleri türbe-i şerîfesinin muhtâc-ı ta'mîr olan ba'zı mahallerinin ber-mûceb-i keşf mecdî on dokuz guruş hesabıyla yirmi iki bin kırk guruşla inşâ olunacağı ve masârif-i mezkûreden on sekiz bin yüz elli guruşunun müşârün-ileyh Sultân Selîm Hân Hazretleri'nin ve üç bin sekizyüz doksan guruşunun dahî cennet-mekân Sultân Abdülmecid Hân Hazretleri'nin vakıflarına âid olduğu beyânıyla ta'mîrât-ı lâzîmenin emâneten icrâsı ve meblağ-ı mezkûrun üç yüz yedi senesi evkâf bûdjesi tertibinden sarfına me'zûniyet i'tâsı husûsuna dâir evkâf-ı hümâyûn nezâret-i celîlesinin şûrâ-yı devlet dâhiliyye dâiresinden bâ-mazbata tezyîl olunan takfîri melfûfiyle arz ve takdîm kılınmış olmağla ol bâbda her ne vech ile irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kıldım efendim.

Fî Cemâziye'l-evvel 25 sene [1]309 Fî 15 Kânûn-u evvel sene [1]307

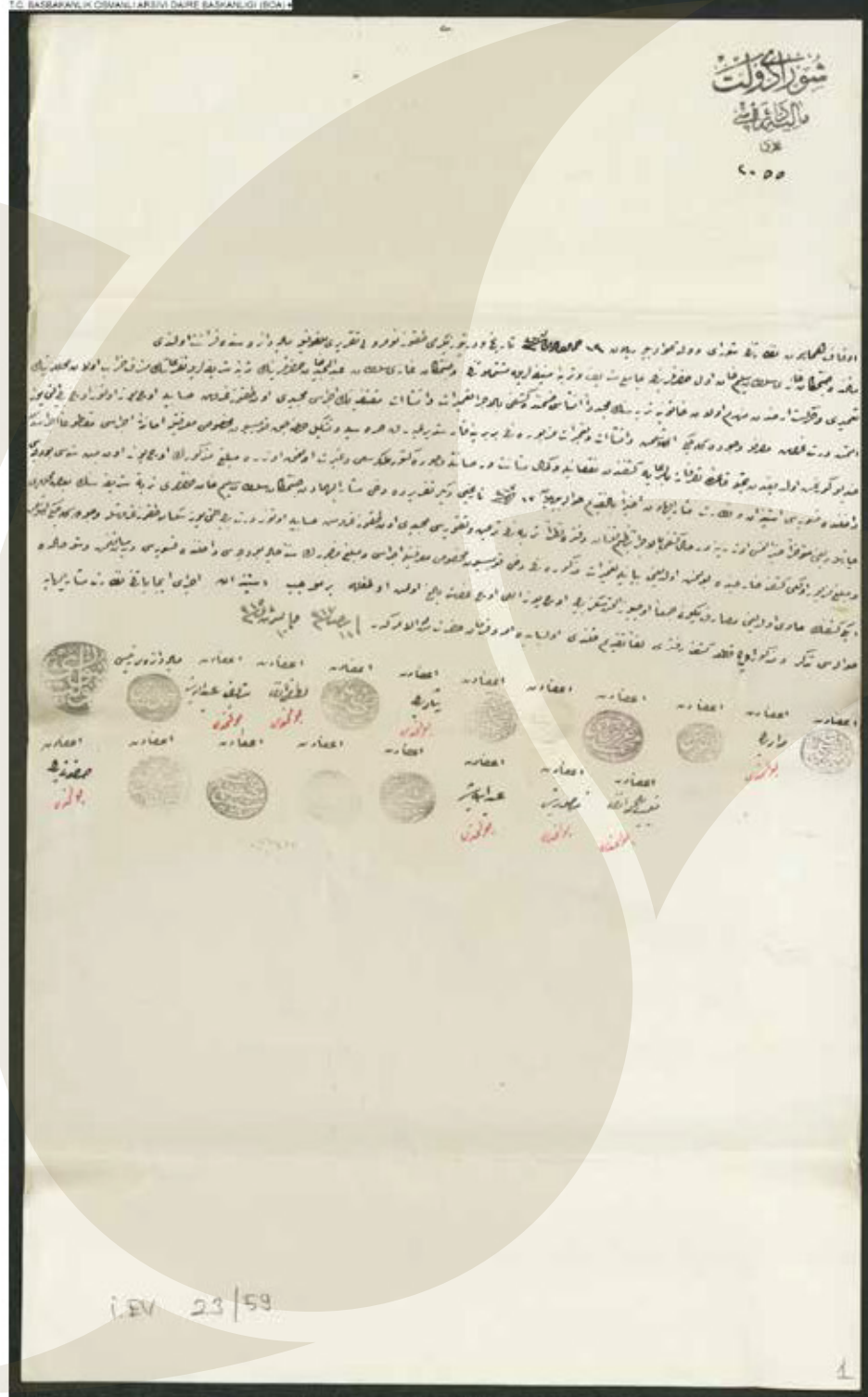
Mâ'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olub melfûflarıyla manzûr-ı âlî buyurulan iş bu tezkire-i sâmiye-i sadâret penâhiye üzerine mücebince irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i men-lehû'l-emrindir.

Fî 27 Cemâziye'l-evvel sene [1]309 ve Fî 17 Kânûn-u evvel sene [1]307

Belgeye göre Abdülmecid Han Türbesi'yle birlikte tamirat geçirmiştir. Tamirat için toplam mecdî 19 kuruş hesabıyla 22 bin 40 kuruş harcanmış, bunun 18 bin 150 kuruşu Sultan Selim Türbesi muhafaza duvarı için kullanılmıştır.

70 BOA, İrâde Şûrâ-yı Devlet (İ.Ş.D), nr. 113/6776, 27 Ca 1309/29 Aralık 1891.

Yavuz Sultan Selim Han Türbesi'nin I. Selim Camii ile Birlikte Geçirdiği Tamirata Dâir Belge⁷¹

Şûra-yı Devlet Mâliye Dâiresi
aded / 2055

Evkâf-ı Hümâyûn Nezâretinin Şûra-yı Devlet'e havâle buyurulan 19 Cemâziye'l-ülâ sene 317 tarihi ve dört yüz yirmi dokuz numrolu takriri mefûfiyle mâliye dâiresinde kıra'at olundu (...) cennet-mekân Gâzi Sultân Selim Hân-ı Evvel Hazretleri'nin câmi-i şerif ve türbe-i münifeleriyle müştemilâtının ve cennet-mekân Gâzi Sultan Abdülmecid Hân Hazretleri'nin türbe-i şerifeleriyle teferruâtının (...) harâb olan mahallerinin ta'miri ve hareket-i arzdan münhedim olan Hatuniye Türbesi'nin müceddeden inşâsı zımında keşf-i bi'l-icrâ ta'mirât ve inşâ'ât-ı muktefiyyenin icrâsı meciği on dokuz guruş hesabıyla üç yüz otuz üç bin altı yüz altmış dört guruş masrafla vücûda geleceği anlaşılımış ve inşâ'ât ve ta'mirât-ı mezbûrenin birbirine karışdırılmayarak sırasıyla ve teşkil olunacak komisyon-ı mahsûs ma'rifetiyle emâneten icrâsı maktû'an icrâsından hayırlı görünmüş olduğundan (...) kaide-i tasarrufâta bi'r-reâyâ keşfinden noksanıyla ve kemâl-i metânet ve resânetle vücûda getirmekle sa'y u gayret olunmak üzere meblağ-ı mezkûrun üç yüz on beş senesi bûdcesi dâhilinde tesviyesi istizân ve nezâret-i müşârün-ileyhâdan ahiren bi't-takdim havale buyurulan 17 Cemâziye'l-âhir sene 317 tarihli diğerk takrirdede dahî müşârün-ileyhâdan cennet-mekân Sultân Selim Hân Hazretleri türbe-i şerifesinin ba'zı mahalleri çatladığı mu'ahharen haber olunmuş üzerine derhal keşfi bi'l-icrâ tanzim kılınan deftere nazaran türbenin (...) ve takviyesi meciği on dokuz guruş hesabıyla otuz dört bin altı yüz seksen dokuz guruşla vücûda geleceği anlaşılımış ve meblağ-ı mezbûr evvelki keşf hâricinde bulunmuş olduğu beyânıyla ta'mirât-ı mezkûrenin dahî komisyon-ı mahsûs ma'rifetiyle icrâsı ve meblağ-ı mezbûrun sene-i mâliye bûdcesi dâhilinde tesviyesi der-miyân kılınmış ve şu hâlde iki keşfin hâvi olduğu masân fyeküni cem'an üç yüz altmış sekiz bin üç yüz elli üç guruş balığ olmuş olmağla ber-müceb-i istizân icrâ-yı icâbânın nezâret-i müşârün-ileyhâya havâlesi tezekkür ve mezkûr üç kat'a keşf defteri leffen takdim kılındı ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehül-emrindir / Fî 18 Receb sene 317 ve Fî 10 Teşrin-i sâni sene 315

Belgeye göre Yavuz Sultan Selim Türbesi I. Selim Camii ile birlikte tamirat geçirmiştir. Türbe için meciği 19 kuruş hesabıyla 34 bin 689 kuruş kullanılmıştır.

71 BOA, *irâde Evkaf* (İ.EV), nr. 23/59, 03 ş 1317/7 Aralık 1899.

LEVNİ TARAFINDAN YAPILMIŞ YAVUZ SULTAN SELİM TASVİRİ
TSMK, III. Ahmed, nr. 3109, vr. 9^b (bk. <https://islamansiklopedisi.org.tr/selim-i>).

2. YAVUZ SULTAN SELİM

doğ. Hicrî 872 (Milâdî 1467 / 1468) - öl. Hicrî 926 (Milâdî 1520)⁷²

9. Osmanlı padişahı Sultan I. Selim Hicrî 872'de (Milâdî 1467 / 1468) Amasya'da doğmuştur. Babası 8. Osmanlı padişahı Sultan II. Bayezid'dir. Annesinin ismi kaynaklarda Gülbahar Hatun ve Ayşe Hatun olarak geçmektedir.⁷³ Kanuni Sultan Süleyman'ın babası olan Sultan Selim'in kız çocukları Beyhan Sultan, Fatma Sultan, Hafsa Sultan, Hatice Sultan, Şah Sultan ve Hanım Hatun'dur.⁷⁴

2.1. Saltanatı

Sultan II. Bayezid'in sağlığında hayatta kalan⁷⁵ üç oğlundan en küçüğü olan Sultan Selim, babasının hüküm darlığı sırasında Trabzon sancağında görev yapmıştır. Kardeşleri Ahmed⁷⁶ ve Korkud'un⁷⁷ aksine atak, cesaretli ve sert bir mizaca sahip olan

72 Hicrî 872, Yavuz Sultan Selim Türbesi'ndeki Yavuz Sultan Selim'in orijinal sanduka püşidesi üzerine işlenmiş olan tarihtir. Uzunçarşılı doğum tarihi için H 875 tarihini verirken, Emecen de H 872 tarihine karşılık H 875 tarihinin daha kuvvetli bir ihtimal olduğunu yazmıştır (bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. II (İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar), Ankara 1975, s. 238; F. Emecen, "Selim I", s. 407 - 414).

73 Sultan Selim'in annesinin Dulkadiroğullarından Ayşe Hatun olduğunu ve Gülbahar Hatun isminin yakıştırma olduğunu söyleyen tarihçiler olduğu gibi, Gülbahar Hatun ismini kullanan kaynaklar da vardır. Ayrıca Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki bir belgede de, ... *cennet-mekân Yavuz Sultân Selim Hân Hazretleri'nin Trabzon'da medfûn vâlide-i muhteremeleri Gülbahar Sultân tâbet-serâhâ Hazretleri'nin...* ibaresi yer almaktadır (bk. BOA, İŞD, nr. 63/3694, 22 Ca 1300/31 Mart 1883; F. Emecen, "Selim I", s. 407 - 414; Vahid Çabuk, *Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 4, İstanbul Mayıs 1999, s. 17; Ömer Faruk Yılmaz, *Belgelerle Osmanlı Tarihi*, C. 2, İstanbul, s. 1; Naci Yüngül, "Giresun'un Espiye İlçesinde Yavuz Sultan Selim'in Tesis Ettiği Gülbahar Hatun Tekkesi Vakfına Ait Vesikaların Değerlendirilmesi", *Vakıflar Dergisi*, 5. 15, Ankara 1982, s. 101 - 116; <http://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/osmanli-padisahlari/>).

74 F. Emecen, "Selim I", s. 407 - 414.

75 Sultan II. Bayezid'in Abdullah, Şehinşah, Alemşah, Ahmed, Korkud, Selim, Mehmed ve Mahmud isimlerinde sekiz oğlu olmuş, Ahmed, Korkud ve Selim dışındaki oğulları Sultan hayatta iken vefat etmiştir (bk. İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 234; <http://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/osmanli-padisahlari/>).

76 Bayezid'in sağlığında hayatta kalan en büyük oğlu olan Şehzâde Ahmed, Hicrî 870'te (Milâdî 1465) doğmuştur. Babası II. Bayezid'in ona olan sevgisinin yanı sıra veziriazamın ve bir kısım devlet erkanının onun taraftarı olması sebebiyle padişahlığın en güçlü adayı olarak görülmüştür (bk. İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 237).

77 Âlim, fâzil, şair ve musikîşinas Şehzâde Korkud, Bayezid'in hayatta kalan üç oğlunun ortancasıdır. Dedesi Fatih Sultan Mehmed'in vefatı üzerine ortaya çıkan karışıklıklar ve Cem Sultan'a karşı olanların II. Bayezid'i tahta geçirme hazırlıkları dolayısıyla saltanat kaymakamı olarak tahta çıkarılmış ve babası gelinceye kadar ona vekâlet etmiştir (Şehzâde Korkud hakkında detaylı bilgi için bk. İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 235 - 237; F. Emecen, "Korkut, Şehzade", *DİA*, C. 26, İstanbul 2002, s. 205 - 207).

Sultan Selim şehzâdeliği zamanında Gürcüler üzerine sefer düzenlemiş, Şah İsmail'in faaliyetlerini yakından takip etmiştir. Sultan II. Bayezid'in yaşlılığı, devlet işlerinin kötü gitmesi ve devlet adamlarının önemli bir kısmının Şehzâde Ahmed'i padişah yapmak istemeleri üzerine tedbir almaya başlamış; kardeşlerinin taht isteklerini ve hazırlıklarını yakından takip etmiştir. Babasının vefatı hâlinde İstanbul'a bir an evvel gelip hükümdarlığı elde etmek arzusu doğrultusunda⁷⁸ kendisine Rumeli'de bir sancak verilmesini talep etmiş fakat bu isteği kabul edilmemiştir. Bunun üzerine kuvvetleriyle birlikte Rumeli'ye giden Selim, babası tarafından gönderilen elçilerle de uzlaşmamış, yaptıkları teklifleri reddetmiştir. Sultan Bayezid yola çıkıp oğlu ile karşı karşıya gelmiş, Şehzâde Selim'e Rumeli'den istediği Semendire sancağı ile Alacahisar ve İzvorvik sancakları verilmiş ve muharebe yapılmadan anlaşma sağlanmıştır. Ayrıca Selim babasından, şehzâdelerinden hiçbirini vâliht olarak tercih etmeyeceğine dâirsöz almıştır. Ancak sonraki gelişmelerle Sultan Bayezid'in sözünden vazgeçip Rumeli beylerinin ileri gelenlerinden Şehzâde Ahmed'in hükümdarlığına dâir söz alması üzerine, Şehzâde Selim kuvvetleriyle babasının kuvvetlerinin bulunduğu Çorlu'daki Karşıdaran ovasına gitmiştir. 8 Cemâziyelevvel 917'de (Milâdî 3 Ağustos 1511) meydana gelen muharebede Şehzâde Selim kaybetmiş ve Kefe'ye gitmiştir. Şehzâde Selim'in kaybetmesi üzerine İstanbul'a çağrılan Şehzâde Ahmed tahta çıkmak üzere yola çıkmış, ancak Maltepe'ye kadar geldikten sonra, Selim'in tarafında olan yeniçerilerin ayaklanması ve Şehzâde Ahmed'i hükümdar olarak istememeleri üzerine⁷⁹ Anadolu'ya dönmüştür. Babası tarafından tekrar İstanbul'a çağrılan Şehzâde Selim İstanbul'a geldiği hâlde Sultan II. Bayezid önce tahttan çekilmeye razı olmamış fakat yeniçerilerin ve Selim taraftarlarının gücünü görünce hükümdarlığı oğluna bırakmıştır. Sultan Selim'in 7 Safer 918'de (Milâdî 24

78 Osmanlı Devleti'nin ilk asırlarında, her şehzâde merkeze eşit uzaklıktaki sancaklara bey olarak gönderilir, burada bir nevi staj görür; babalarının vefatında kim önce merkeze gelirse o padişah olurdu. Sultan II. Bayezid'in oğlu Şehzâde Selim de kendisinin tayin edildiği sancağın, merkeze diğerlerinininkinden daha uzak olduğundan hoşnut kalmamıştı (bk. Ekrem Buğra Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, Ankara 2006, <http://www.ekrembugraekinci.com/pdfs/kardeskatli.pdf>, s. 1105 - 1117).

79 Şehzâde Ahmed, atak bir yapıda olmaması ve Şahkulu isyanı sırasındaki beceriksiz davranışları sebebiyle askerler arasında fazla tutulmuyordu. Askerler Safevî tehlikesini de -daha şehzâde iken Safevîlere karşı babasının rızasını almadan askerî harekâta bulunmuş ve bazı başarılar kazanmış olan Selim'in ortadan kaldırıcağına inanıyordu (bk. Erhan Afyoncu, *Sarurlarda Osmanlı İmparatorluğu II*, İstanbul 2004, s. 45 - 47).

Nisan 1512) 9. Osmanlı padişahı olarak tahta çıkışının ardından, Sultan II. Bayezid Dimetoka'ya doğru yola çıkmış, ancak varamadan Çorlu civarında vefat etmiştir.⁸⁰

Sultan Selim'in cülusu *Solak-zâde Tarihi*'nde şu şekilde yer almıştır:

“... Daha önce yazıldığı üzere, 918 saferinin sekizinci cumartesi gününde o ufukları elinde tutan cihan pâdişâhı, şerefler saçan tacı;

Dâver-i Cem-câh Feridun-haşem
Fâth-i mülk-i Arap ve hem Acem

ikrâmı sonsuz Allah'ın lütuflarına mazhar olarak, dinin hâmisî olan Sultan Selim hazretleri, hilâfet tahtına izzet ve nâmus ile cülûs eyledi. Pâdişâhlık eyvânının yüceltilmiş revâklı tâkı, saâdete yakîn olunmuş o uğurlu zamanda, İlâhî nurlara mazhar olan İstanbullular, o saâdetli pâdişâhın mübârek yüzünü hoş nazarları ile seyretmekle şeref buldular...”⁸¹

II. Bayezid'in Tahtı Yavuz Sultan Selim'e Bırakması⁸²

80 İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 234 - 245; F. Emecen, "Selim I", s. 407 - 414; E. Afyoncu, *Sarurlarda Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 45 - 47; Ö. F. Yılmaz, *Belgelerle Osmanlı Tarihi*, s. 2 - 4; V. Çabuk, *Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi*, s. 17 - 20.

81 Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi, *Solak-zâde Tarihi*, C. II, haz. Dr. Vahid Çabuk, Ankara 1989, s. 1.

82 Selimnâme, TSMK H 1597 - 98 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index?n_id=23).

Kaynaklar, Sultan Selim'in iktidar hırsından değil, devlet işlerini düzeltebilmek amacıyla padişah olmak istediğini yazmaktadır. Şehzâdeliği zamanında devlet işlerinde büyük tecrübe kazanmış olan Sultan Selim'in, koyduğu hedeflere ulaşmak için disiplinli bir şekilde hareket ettiği, kendisini engelleyecek ve huzursuzluğa yol açacak tüm unsurları en başından bertaraf etmeye çalıştığı, hakkında yazanların genel görüşüdür. Padişah olduktan sonra ilk iki yılında kardeşleri ve yeğenleri ile mücadele etmiştir. İç karışıklıklara sebep olmalarını engellemek amacıyla ölen kardeşleri Şehinşâh, Alemşâh ve Mahmud'un oğullarını öldürtmüştür.⁸³

"... Pâdişâh hazretleri dâimâ teyakkuz hâlinde idi. Dâimâ gerçek haberler almakla meşgûl idi. Halkın dedikodusundan haberdar olunca, saltanat güzergâhını, fitne çer çöpünden temizlemek tedârikinde oldu. Yani beş nefer birâder-zâdeleri, Sultan Ahmed'in Anadolu'ya hücumundan korkup, pâdişâhın himâyesine sığınmak üzere yanına gelmişlerdi. Bunlardan birisi Sultan Şehinşâh'ın oğlu Mehmed Han'dı. Bu sırada Niğde Beyi idi. Biri de Sultan Âlemşâh'ın oğlu Osman Şâh idi. O sırada Osman Şâh da Çankırı Beyi idi. Diğer üçü de Sultan Mahmud'un oğulları idi. Bunlar Sultan Musa, Sultan Orhan ve Sultan Emîr idi.

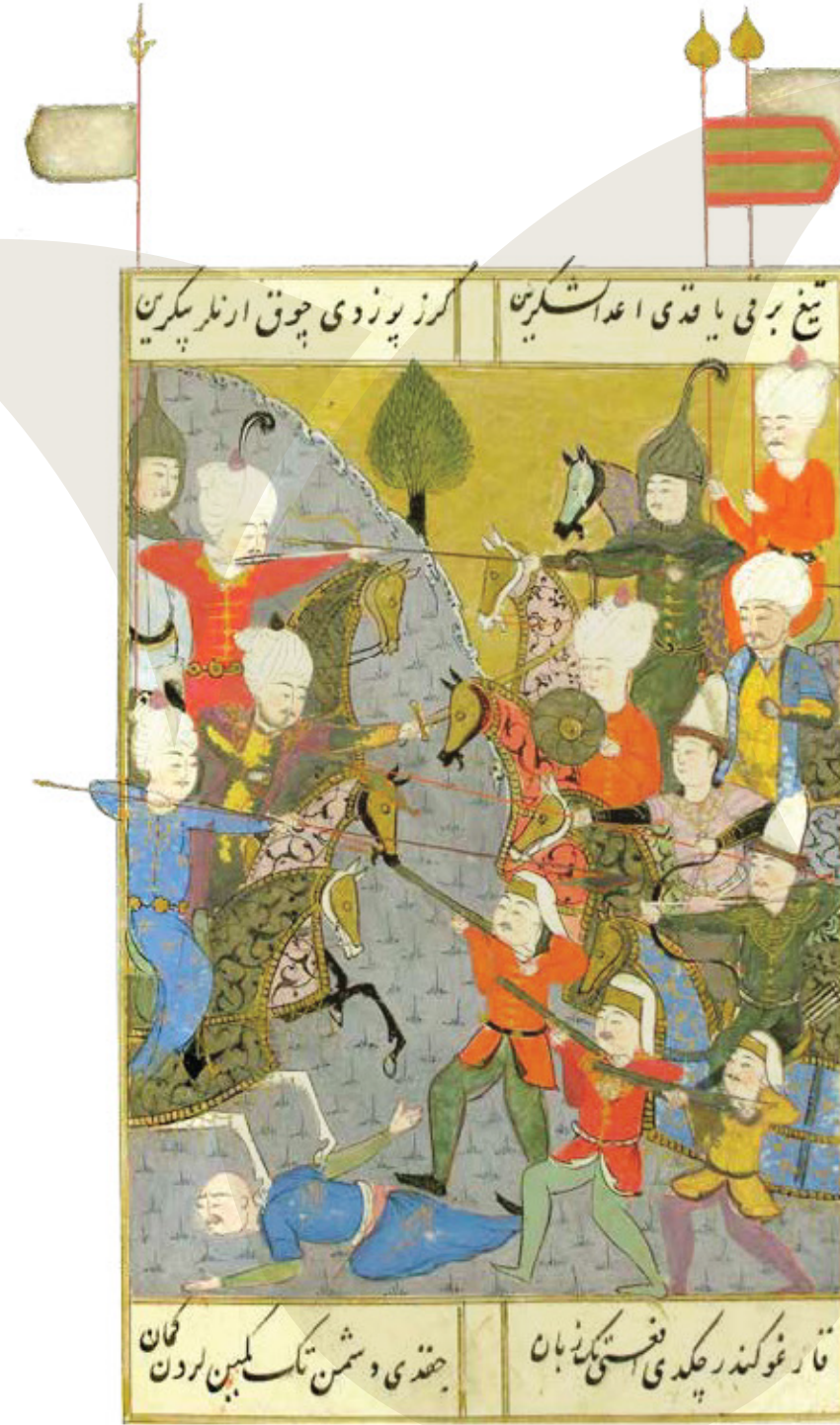
Yavuz Sultan Selim Han, âlemin islâhı, işlerin nizâmı için, bunların vücutlarını bu dünyâdan yok etmeye kasteyledi ... Gümüş tenli gül renkli nâzik bedenlerini kefenlere sararak büyük babaları olan Sultan Murad Han (Allah ona rahmet eylesin) mezarı civârında defnolundular..."⁸⁴

Babası II. Bayezid ölmeden önce kardeşlerine dokunmaması üzerine ondan söz almış olmasına rağmen, Şehzâde Ahmed'in saltanata çok yakınken Selim'in tahta çıkmasını kabullenmeyişi ve taht mücadelesini sürdürmesi; Şehzâde Korkud'un ise isyan edip karışıklığa sebep olabileceği düşüncesi kardeşlerini de öldürtmesine sebep olmuştur. Şehzâde Ahmed'in Murad adındaki oğlu İran'a kaçmış; Mısır'a kaçmış olan Kasım adındaki oğlu ise Mısır'ın fethi sırasında yakalanarak öldürülmüştür.⁸⁵

83 *Salak-zâde Tarihî*, s. 5; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihî*, s. 250; Halil İnalcık, *Devlet-i Âliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar - I: Klasik Dönem (1302-1606) Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, İstanbul 2009, s. 137; A. Uğur, "Bilâd-ı Türkânîyyenin Yeğeni Olan Büyük Devlet Adamı Yavuz Sultan Selim", *Erdiyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5. 4, Kayseri 1990, s. 187-198; F. Emecen, "Selim I", s. 407-414.

84 *Salak-zâde Tarihî*, s. 5.

85 *Salak-zâde Tarihî*, s. 5 - 13; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihî*, s. 249 - 252; E. Afyoncu, *Sarurlarla Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 47, 48.

Yavuz Sultan Selim'in Kardeşi Şehzâde Ahmed ile Mücadelesi⁸⁶

86 Selimnâme, TSMKH 1597 - 98 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index?n_id=23).

2.1.1. İran Seferi

Yavuz'un bundan sonraki hedefi, şehzâdeliğinden beri faaliyetlerini takip ettiği Şah İsmail olmuştur. Anadolu Türkmenlerinin desteğiyle Akkoyunlu Sultanı Elvend'i mağlup edip Tebriz'e girmiş ve on iki imam Şiiliğini resmî mezhep ilan etmiş olan Şah İsmail, halifeleri vasıtasıyla Türkmenleri etkileyerek Anadolu'da siyasi birlik kurmak için çalışmıştır. Sultan II. Bayezid'in son dönemlerinde, oğullarının taht mücadelelerini de fırsat bilerek Anadolu'da faaliyetlerini artırmış ve taraftar toplamaya devam etmiştir. Hatta adamları vasıtasıyla şehzâdelere de ulaşmış olan Şah İsmail, Yavuz Sultan Selim hükümdar olduktan sonra kendisine sığınan II. Bayezid'in torunu Şehzâde Murad'ı himaye etmiştir. Tüm bu sebeplerden ötürü Yavuz Sultan Selim, dönemin önde gelen din adamlarından da fetva aldıktan sonra Şah İsmail'le savaşmak için harekete geçmiştir. Öncelikli olarak Anadolu'daki Şah İsmail taraftarlarını tespit ettirmiş, tehlike durumuna göre idam ettirmiş ya da hapsettirmiştir. Birçok çalışmada bu kişilerin sayısı 40 bin⁸⁷ olarak zikredilmektedir.⁸⁸

Yavuz Sultan Selim, oğlu Süleyman'ı Manisa sancağından getirip, Rumeli muhafazasına tayin etmiş ve tüm hazırlıklarını tamamlayan Osmanlı ordusu, 22 Muharrem 920'de (Milâdî 19 Mart 1514) Edirne'den İstanbul'a doğru yola çıkmıştır. Ordu yoluna devam ederken Rumeli kuvvetleri de Gelibolu'dan geçerek Bursa Yenişehir Ovası'nda orduya katılmıştır. Bundan sonra, Seyitgazi, Konya ve Kayseri geçilerek Sivas'a ulaşılmış; burada asker sayımı yapılarak yaşlı ve hasta olanlardan 40 bin asker Sivas-Kayseri arasının muhafazası için bırakılmıştır. Solakzâde burada sayımı yapılan askerlerin 140 bin civarında olduğunu yazmıştır.⁸⁹

87 Bu rakama devrin kaynaklarından sadece İdris-i Bitlisî'nin Selim Şahnâmesinde yer verildiğini belirten Erhan Afyoncu, 16. yüzyılın başlarında 40 bin kişinin öldürülmesinin 10, 15 şehrin tamamen yok olması demek olduğunu, o dönemde böyle büyük bir nüfus eksikliğine rastlanılmadığını ifade ederek bu rakamı doğru kabul etmemektedir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı ise Yavuz'un sefere giderken gerisindeki tehlikeyi bertaraf etmek adına 40 bin kişiyi hapis ya da ölümle cezalandırdığını belirtmiştir (bk. E. Afyoncu, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 50; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 256).

88 Tufan Gündüz, "Şah İsmail", *DİA*, C. 38, İstanbul 2010, s. 253 - 255; T. Gündüz, "Safevîler", *DİA*, C.35, İstanbul 2008, s. 451 - 457; H. İnalcık, *Devlet-i Âliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar - I*, s. 137 - 140; Mustafa Çetin Varlık, "Çaldıran Savaşı", *DİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 193 - 195; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 253 - 259; E. Afyoncu, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 48 - 50.

89 *Solak-zâde Tarihi*, s. 15 - 18; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 260 - 262.

"... O gönül eğlendiren mevkîde, uğurlu pâdişâh hazretleri asker yoklaması yapmakla meşgûl oldu. Kıyâsen yüz kırk bin âdem kaleme geldi. Yüce saltanat eşîğine arz olununca, işten kalmış ve ihtiyar emektarlardan kırk bin âdem çıkarılarak Sivas ile Kayseri arasındaki etrâfin muhâfazası için alıkonuldular. Bu düşünce ile fuzûli kalabalığın yokluk ve kıtlık belâsına uğramalarını önledi. Ayrıca şu hususu da gözden uzak tutmadılar: 'Kötü yollu şâh askerinin çokluğundan haberdâr olup da, vehme kapılarak, mukâbele ve mukâteleye gayretten kalmasın ve gönül kuşu gibi kendisini belâ tuzağına düşürmesin.'..."⁹⁰

Koçhisar'a (Hafik) gelindiğinde savaş tertibatı alınıp padişah otağı da yeniçeriler tarafından korumaya alınmış, bu tertip üzere ilerlemeye devam edilerek Suşehri'nden Safevî Devleti'nin topraklarına girilmiştir. Ordu Edirne'den itibaren yoluna devam ederken Yavuz Sultan Selim de bir taraftan Şah İsmail'le mektuplaşmış, onu savaşa davet etmiştir. Yol boyunca Şah tarafından ordunun geçeceği yerlerin yakılıp yıkılması askerleri zor durumda bırakmıştır. Erzincan'a ulaştığında, Şah İsmail'in hâlâ ortada olmamasını öne sürerek asker içerisinde dedikodular çıkarılmış ve düşman meydana çıkmadıkça ilerlemenin yokluğa ve kıtlığa sebep olmaktan başka bir faydası olmayacağı yönünde konuşmaya başlanmıştır. Yavuz Sultan Selim, asker, kumandan ve vezirlerin geri dönme isteklerini kendisine ileten Karaman Valisi Hemdem Paşa'yı öldürterek⁹¹ orduya uyarı vermiştir. Tüm engellere ve olumsuz şartlara rağmen, alınan sert tedbirlerle yoluna devam eden Osmanlı ordusu, nihayet Çaldıran'da karşılaştığı Safevî ordusunu 23 Ağustos 1514'te (Hicrî 2 Recep 920) mağlup etmiştir. Savaş sırasında bir Osmanlı askerinin Şah İsmail'e hücum etmesi üzerine, Şah İsmail'in adamlarından birinin kendisinin şah olduğunu söylemesi ile Şah İsmail başka bir süvarinin atıyla kaçarak kendi hayatını kurtarmış fakat karargâhı ve tüm eşyaları ele geçirilmiştir. Şah İsmail'in mağlup edilmesiyle Osmanlı ordusu Tebriz'e girmiştir. Yavuz Sultan Selim on gün kadar Tebriz'de kaldıktan sonra İran'daki sanatkâr, tüccar ve başka faydalı olabilecek aileleri İstanbul'a naklettirmiş, kısı geçirip ertesi yıl tekrar İran üzerine yürümek niyetiyle Karabağ'a gitmeye

90 *Solak-zâde Tarihi*, s. 17, 18.

91 "... O gâfil ve şuursuz, pâdişâhın iltifatlarına mağrur olup, vazîfesi olmayan hususta konuştu ve asker lisanından zulüm olduğunu arz edince hemen o anda Hemdem Paşa'yı yokluk diyârına vâli eylediler. Çünkü paşanın sözü, ülkeler elinde tutan cihan pâdişâhı Yavuz Sultan Selim Han'ın tedbirlerine ve meşreplerine aykırı idi. Mansıplarını da Zeynel Paşa'ya inâyet buyurdular..." (bk. *Solak-zâde Tarihi*, s. 20).

karar vermiştir. Yolda yeniçerilerin muhalefeti üzerine bu karardan vazgeçilmiş ve Amasya'ya dönülmüştür. Yavuz Sultan Selim Amasya'da iken Şah İsmail'den gelen sulh taleplerini reddederek İran üzerine sefer niyetinin devam ettiğini göstermiştir.⁹²

Çaldıran Zaferi'nin ardından, 19 Mayıs 1515'te (Hicri 5 Rebülâhir 921) Kemah Kalesi alınmış; 12 Haziran 1515'te (Hicri 29 Rebülâhir 921) Şehsüvaroğlu Ali Bey öncülüğündeki Osmanlı ordusu Dulkadir Beyi Alâüddeve üzerine gönderilmiş,⁹³ yapılan muharebede Alâüddeve öldürülmüş ve toprakları hâkimiyet altına alınmıştır.⁹⁴

Çaldıran Savaşı Tasviri⁹⁵

92 Salak-zâde Tarihî, s. 19, 23; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihî*, s. 262 - 270; E. Afyoncu, *Sarurlarlı Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 48 - 50; M. Ç. Varlık, "Çaldıran Savaşı", s. 193 - 195.

93 Yavuz Sultan Selim 1514 yılında Şah İsmâil'e karşı yürürken Alâüddeve Bey'i sefere davet etmiş ancak, Alâüddeve ilerlemiş yaşını bahane ederek sefere katılmadığı gibi Osmanlı kuvvetlerine güçlük çıkarmıştır. Bunun üzerine Yavuz Sultan Selim Çaldıran Zaferi ve Kemah'ın fethinden sonra Sinan Paşa emrindeki Osmanlı ordusunu Alâüddeve üzerine göndermiş, Şehsüvaroğlu Ali Bey'in öncülük ettiği Osmanlı ordusunu Göksun ile Andırın arasında Ördekli mevkiinde karşılayan Alâüddeve yenilmiş ve öldürülmüştür. Alâüddeve Bey'den sonra Dulkadir Beyliği'nin başına Yavuz Sultan Selim tarafından Şehsüvaroğlu Ali Bey getirilmiştir. Yavuz Sultan Selim'e sadakatle bağlı olan Ali Bey, Bıyıklı Mehmed Paşa kumandasındaki Osmanlı kuvvetlerinin Diyarbakir'i fethine yardımcı olmuştur (bk. Refet Yananç, "Dulkadiroğulları", *DİA*, C. 9, İstanbul 1994, s. 553 - 557).

94 İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihî*, s. 271 - 273; M. Ç. Varlık, "Çaldıran Savaşı", s. 193 - 195; R. Yananç, "Dulkadiroğulları", s. 553 - 557.

95 Selimnâme, TSMK H 1597 - 98 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=23).

Aynı ca âlim ve müellif İdris-i Bitlisi'nin⁹⁶ de gayretleriyle Diyarbakır alınmış ve Kürt beyleri ile Irak, Suriye ve Filistin'deki Arap aşiretleri de kendi rızalarıyla Osmanlı'ya bağlanmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Osmanlı hâkimiyetine girdiği gibi Doğu Anadolu topraklarının Osmanlı'ya katılması ile Tebriz-Halep ve Tebriz-Bursa İpek Yolu'nun kontrolü de Osmanlı'ya geçmiştir; Diyarbakır'ın alınması Osmanlı hazinesine büyük bir gelir sağlamıştır. Yavuz Sultan Selim bu zaferden sonra "şah" unvanını kullanmaya başlamış, onun döneminde ilk kez sikkelerde de bu unvan kullanılmıştır.⁹⁷

Yavuz Sultan Selim Döneminde "Şah" Unvanıyla Bastırılmış Bir Sikkenin Ön ve Arka Yüzü⁹⁸

96 Siyaset adamı, hattat, münşî, şâir ve müellif olan İdris-i Bitlisi, Sultan II. Bayezid'in emriyle yazdığı Heşt Bihişt adlı eseriyle tanınmaktadır. Sultan II. Bayezid döneminde Osmanlı sarayında büyük itibar görmüş olan İdris-i Bitlisi, Yavuz Sultan Selim'in hizmetinde onun şark politikasında danışmanlıkta bulunmuş, 1514 yılında gerçekleştirilen İran seferine ve Çaldıran Savaşı'na katılmıştır. Zaferin ardından Tebriz'e giderek bir süre orada kalmış ve verdiği vaazlarla halkı Osmanlı idaresine ısındırmaya çalışmıştır. Diyarbakir'in kurtarılmasında büyük hizmeti geçmiş, Urmiye, İtâk, İmadiye, Cizre, Eğil, Bitlis, Hizan, Garzan, Palu, Siirt, Meyyâfârikîn (Silvan), Suran, Çemişkezek, Sasun, Çapakçur, Sincar, Çermik, Hızo, Zerik gibi bölgelerin savaşız olarak Osmanlı yönetimine girmesinde önemli hizmeti görülmüştür. Yavuz'un Mısır seferi esnasında Halep'in ilhakını müteakip bu seferden dönüşünde Malatya, Urfa, Besni, Ergani, Harput, Divriği, Siverek ve kesin olarak Mardin ile öteki şehir ve kasabaların Osmanlı idaresine girmesini sağlamıştır. Mercidâbık ve Ridâniye savaşlarına katılmış, Mısır seferiyle ilgili olarak Mâverâünnehir hanlarına yazılan fetihnâmeleri kaleme aldığı gibi Mısır'ın idaresinde de yardımcı olmuştur (bk. Abdülkadir Özcan, "İdris-i Bitlisi", *DİA*, C. 21, İstanbul 2000, s. 485 - 488).

97 İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihî*, s. 273 - 276; H. İnalçık, *Devlet-i Âliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar - I*, s. 139; E. B. Ekinci, "Kürtler Nasıl Osmanlı Vatandaşı Oldu?", *Türkiye Gazetesi*, 13 Ocak 2010, www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=235; E. Afyoncu, *Sarurlarlı Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 49; M. Ç. Varlık, "Çaldıran Savaşı", s. 193 - 195; Necla Dursun, "Konya Etnografya Müzesinde Bulunan Osmanlı Klasik Dönemi Sikkelerinden Örnekler", *Ulusal Arasî Sosyol Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 22, Yaz 2012, s. 391 - 403.

98 Sikkenin ön yüzünde, sultana övgü ibareleri, arka yüzünde ise "Sultan Selim Şah bin Bayezid Han azze nasruhû duribe Kostantiniyye sene fi 918" ibaresi yer almaktadır (bk. N. Dursun, "Konya Etnografya Müzesinde Bulunan Osmanlı Klasik Dönemi Sikkelerinden Örnekler", s. 391 - 403).

2.1.2. Memlûkler ile Mücadele ve Mısır Seferi

Şah İsmail tehlikesini ortadan kaldıran Yavuz'un Anadolu'ya bütünüyle hâkim olmak ve Haremeyn'i koruma altına alabilmek amacıyla sıradaki hedefi -mukaddes beldeleri ve hac yollarını Portekiz ve İspanyol saldırılarına karşı koruyamadıklarını düşündüğü- Memlûkler olmuştur. Sultan II. Bayezid döneminde bir ara savaş boyutuna ulaşmış olan⁹⁹ Osmanlı-Memlûk ilişkileri daha sonra düzeltilmiş hatta Sultan Kansu Gavri Portekizlilerle girdiği mücadelede Osmanlı'dan teknik ve askerî destek almıştır. Yavuz döneminde de iyi başlayan ilişkiler farklı sebeplerle tekrar bozulmaya başlamıştır. Yavuz Sultan Selim'in, Şah İsmail'e karşı açacağı savaşta Memlûk Sultanı'nın ordusuyla birlikte Şah İsmail'e yardım etmek üzere Halep'e geldiği haberini alması, Kansu Gavri'ye ittifak teklifinde bulunması ancak karşılık bulamaması; Memlûklere tâbi Dulkadır Beyliği'nin ve Memlûk hâkimiyeti altındaki bazı yerlerin Osmanlılar tarafından ele geçirilmesi bu sebeplerden bazılarıdır. Yavuz Sultan Selim İran seferinin ardından Memlûkler üzerine yapacağı sefer için hazırlıklara başlamış ancak bu niyetini gizli tutmuştur. Bir taraftan bölge ve yönetimi hakkında bilgiler edinmiş, bir taraftan da Memlûklerin durumdan haberdar olmasını önlemek amacıyla İran üzerine sefere çıkacağı haberini yaymıştır. Hatta Memlûk Sultanı Kansu Gavri'ye hürmetkâr bir mektup yazarak dua istemiş ve Dulkadır Beyi Alâüddeve'den aldığı yerleri geri iade edeceğini söylemiştir. Sultan Selim'in bu tutumu Memlûk Sultanı'nı memnun etmekle birlikte, Safevî ve Osmanlılardan herhangi birinin galip gelmesi hâlinde, sıradaki hedefin kendileri olduğunu bildiği için o da tedbiri elden bırakmamıştır.¹⁰⁰

99 Sultan II. Bayezid devrinde, Çukurova'da ve Dulkadır Beyliği üzerinde üstünlük kurma yarışı ve Memlûklerin Cem'i desteklemeleri iki devleti karşı karşıya getirmiş ve Memlûklerle altı yıl süren bir savaşa girilmiştir. 1485'te başlayan Osmanlı-Memlûk savaşında taraflar kesin bir zafer kazanamamış, Tunus Hükümdarı Osman Hafsi'nin aracılığı ile 1491'de anlaşmaya varılmıştır. Yapılan anlaşma sonunda Adana ve Tarsus kaleleri Haremeyn evkafına bağlı olmaları sebebiyle Memlûklerin'e bırakılmıştır (bk. Ş. Turan, "Bayezid II", *DİA*, C. 5, İstanbul 1992, s. 234 - 238).

100 H. İnalçak, *Devlet-i Âliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar - I*, s. 140, 142; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 279; E. Afyoncu, *Sarılarda Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 51; F. Emecen, "Mercidâbık Muharebesi", *DİA*, C. 29, İstanbul 2004, s. 174 - 176; Seyyid Muhammed es-Seyyid, "Kansu Gavri", *DİA*, C. 24, İstanbul 2001, s. 314 - 316; İsmail Yiğit, "Memlûkler", *DİA*, C. 29, İstanbul 2004, s. 90 - 97; R. Yinanç, "Dulkadıroğulları", s. 553 - 557.

2.1.2.1. Mercidabık Muharebesi

Yavuz Sultan Selim, 28 Nisan 1516'da (Hicrî 25 Rebülevvel 922) Hadım Sinan Paşa'yı ve kuvvetlerini yola çıkarmıştır. Görünürde Safevîlere karşı olan bu seferde Sinan Paşa ve kuvvetlerinin Memlûk beylerinden Fırat'ı geçmek üzere müsaade istemesi ve reddedilmesi, Kansu Gavri'nin de Mısır'da yerine kardeşinin oğlu Tomanbay'ı bırakıp Şehzâde Kasım ve Halife Mütevekkil-Alallah'ı yanına alarak Halep'e doğru yola çıkması Yavuz'un zaten hazırlandığı sefer için harekete geçmesine sebep olmuştur. Şah İsmail ile işbirliği yaptıkları gerekçesiyle Memlûkler üzerine harp etmek için fetva almış ve Kansu Gavri'ye elçiler yollayarak Haziran 1516'da (Hicrî Cemâziyelevvel 922) yola çıkmıştır. 24 Ağustos 1516'da (Hicrî 25 Recep 922) Mercidabık'ta, sayıca birbirine yakın olan Osmanlı ve Memlûk orduları karşı karşıya gelmiş ve aynı gün Osmanlı ordusunun galibiyetiyle savaş neticelenmiştir. Osmanlı ordusu Halep'e girmiş, ardından Hama, Humus ve Şam ele geçirilmiştir. Bu galibiyetle Osmanlı'nın Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki hâkimiyeti artmış, Suriye ve Filistin elde edilmiş, Mısır yolu açılmıştır. Yavuz Sultan Selim Şam'ın işgalinin ardından hedefi olan Mısır üzerine yürümek için hazırlıklar yapmıştır. Ordu yeniden düzenlenip, ele geçirilen yerler teşkilatlandırılmış, Safed, Nablus, Aclûn ve Gazze sancakları alınmış ve Mısır yolundaki tüm engeller bertaraf edilmiştir.¹⁰¹

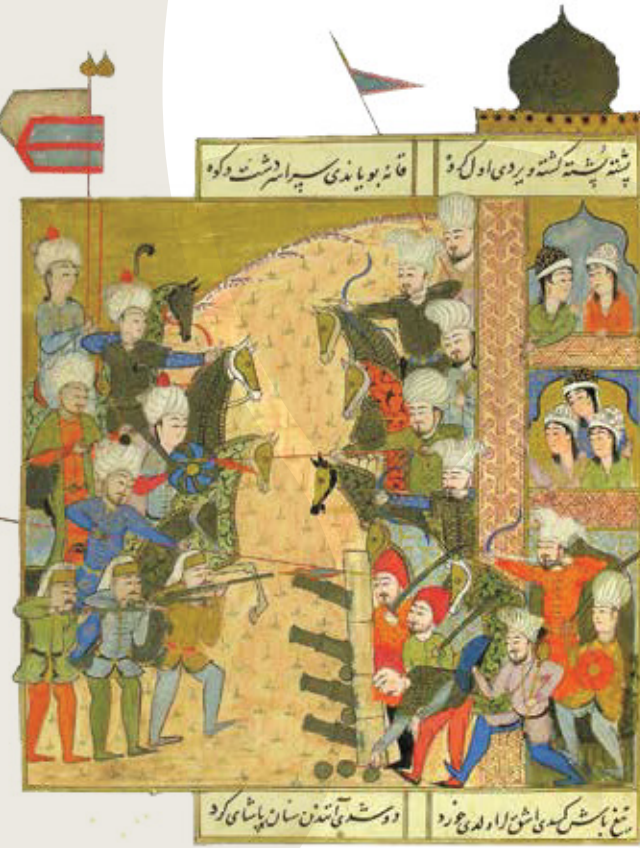
Mercidabık Savaşı Tasviri¹⁰²

101 İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 282 - 287; F. Emecen, "Mercidâbık Muharebesi", s. 174 - 176; Seyyid Muhammed es-Seyyid, "Kansu Gavri", s. 314 - 316; İ. Yiğit, "Memlûkler", s. 90 - 97.

102 Selimnâme, TSMK H 1597 - 98 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=23).

2.1.2.2. Ridaniye Muharebesi ve Mısır'ın Fethi

Sultan Selim Mısır'a doğru harekete geçmeden evvel, Sultan Gavri'nin ölümü üzerine hükümdar olan Tomanbay'a bir mektup yazarak kendisine bağlandığı takdirde, Mısır'dan Gazze'ye kadar olan yerlerde onu vali olarak bırakacağını bildirmiş ancak bu teklifi kabul edilmemiştir. Ridaniye'de 22 Ocak 1517'de (Hicri 28 Zilhicce 922) meydana gelen savaşta, Osmanlı ordusu Memlûk ordusunu bir kez daha mağlup etmiş, Memlûk Sultanlığı sona ermiş ve Mısır Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Savaştan kaçmayı başaran Tomanbay kendisine destek olanlarla birlikte Kahire'de kaşıklık çıkarmaya çalışarak mücadele etmek istese de 1517 yılı Mart ayı sonlarında yakalanıp 13 Nisan 1517'de (Hicri 21 Rebiülevvel 923) öldürülmüştür. Cesedi Kahire kapılarında Bâbüzzüveyle'ye asılmış, üç gün durduktan sonra törenle defnedilmiştir.¹⁰³

Ridaniye Savaşı Tasviri¹⁰⁴

103 H. İnalçık, *Devlet-i Âliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar - I*, s. 142, 143; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 288 - 292; E. Afyoncu, *Sarılarda Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 51, 52; F. Emecen, "Ridâniye Savaşı", *DİA*, C. 35, İstanbul 2008, s. 87 - 88; Cüneyt Kanat, "Tomanbay", *DİA*, C. 41, İstanbul 2012, s. 236 - 237.

104 Selimnâme, TSMK H 1597 - 98 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=23).

Kaynaklarda, Sultan Selim'in aslında Tomanbay'ı öldürmek niyetinde olmayıp tedbir amaçlı olarak, onu seven insanların ümitlerinin kesilmesi için öldürdüğüne ve Tomanbay'ın ölümünden üzüntü duyarak cenaze namazına katılıp ruhu için sadaka ve yemek dağıttığına dair bilgiler yer almaktadır.

"... hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân inâyet-i ilâhî ile Tomanbây makhûr olub, geldikde hâtır-ı âtır-ı mihr-mezâhirlerine nev'-ı re'fet u âtfet hutûr idüb, ânı âzâd itmek mülâhazasın itmışlerdi. Lâkin ba'z-ı urbânın Tomanbây tutulduğuna i'timâdları olmaduğı izz-i huzûrlarına tezekkür-ü-yâd olunacak ve nefis-i medîne-i Mısır halkından dahi nev'ân gümân-u-şübhe olduğı haysiyyeti ile emr-i âlî ol vechile sudûr-u zuhûr itdi ki «mezbûr Tomanbây derûn-ı Mısır-ı Kâhire'de vâki' olan Bâbu'z-zevile ki, vasat-ı şehrdede memerr-i nâsıdır, alâniyen ol kapuda salb-u-siyâset olun» Emr-i âlî üzere âşikâre ol mahalde âsa kodılar. Havâss-u-avâm ânı görüb, cümle-i nâsın i'tikâdı bertaraf olub, kabâyil-i A'râb'ın mecmu'-ı şüyüh-u-pişvâları külliyyen urbânın ruûs-u-muktedâları gürûh gürûh yevmen fe-yevmen gelüb izhâr-ı ubûdiyyet-u-ihlâs eylediler. Mülk tamâm musahhar oldu... (... Cennet-mekan padişah hazretleri Allâh'ın yardımıyla Tomanbay yenilip geldiğinde, sevgi kaynağı hoş gönüllerine yücelik ve şefkat gelip onu serbest bırakmayı düşünmüştür. Fakat bazı Arapların Tomanbay'ın tutulduğuna itimatları olmadığı yüce huzurlarına hatırlatılınca ve bizzat Mısır şehri halkına da şüphe olduğundan yüksek emir o yolda çıkıp gözüktü ki: «Zikredilen Tomanbay Kahire şehri içinde, şehrin ortasında insanların geçtiği yerde bulunan Bâbüzzüveyle denen o kapıda asılarak cezalandırılınsın» yüce emri üzere açıkça o yerde asıverdiler. İleri gelenler ve halk takımı onu görüp, bütün insanların inancı bertaraf olup, Arap kabilelerinin tüm reisleri ve başkanları, bütün Arapların liderleri grup grup, günbegün gelip samimi kulluklarını açıkladılar. Ülke tam emir altına alındı...»¹⁰⁵

"... Saâdetli pâdişâh hazretleri buyurmuşlardır ki: 'Vallahi hiçbir vechile, Tomanbay'ın katline kastım yok idi. İstanbul tarafına götürüp, güzel bir beylerbeylik vererek, kendisini istihdâm eylemek arzusundaidim. Lâkin tedbirimiz takdire muvâfik değil imiş. Ammâ âlemin islâhı için, bu husus hepsinden önemli olmak dolayısıyla, katlini ihtiyar eyledik' diyerek pek çok teessüflerde bulundular..."¹⁰⁶

105 Celâl-zâde Mustafa, *Selim-nâme*, haz. Prof. Dr. Ahmet Uğur, Öğr. Gör. Mustafa Çuhadar, Ankara 1990, s. 202, 203, 433.

106 *Salak-zâde Tarihi*, s. 80.

Yavuz Sultan Selim'in Kahire'ye Girişi¹⁰⁷

Sultan Selim Mısır'da iken Cafer Ağa kumandasındaki Osmanlı donanması da İskenderiye'ye gelmiş ve buradaki Memlûk gemilerini ele geçirmiştir. Sultan Selim de İskenderiye'ye gidip donanmayı denetledikten sonra 3 Haziran 1517'de Kahire'ye geri dönmüştür. Sultan Selim Kahire'de, içlerinde Piri Reis'in¹⁰⁸ de olduğu donanmanın ileri gelenlerini kabul etmiş ve Piri Reis 1511'de başlayıp 1513'te tamamladığı dünya haritasını¹⁰⁹ padişaha sunma fırsatını bulmuştur.¹¹⁰

107 <http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=140>

108 Kitâb-ı Bahriyye müellifi, ünlü Osmanlı haritacı ve denizcisi Piri Reis'in asıl adı Piri Muhyiddin b. Hacı Mehmed'dir. Hayatına dâir bilgiler daha çok Kitâb-ı Bahriyye'de kendisiyle ilgili beyanlara dayanır. Burada anlattığına göre, amcası Kemal Reis'le birlikte Venedik'e ait kale ve sahiller başta olmak üzere bütün Akdeniz'de korsanlık yapmış ve daha sonra devlet hizmetine girmiştir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinde Kaptanıderyâ Cafer Bey kumandasındaki filoda gemi reisi olarak hazır bulunan Piri Reis, Nil nehri üzerinden ulaştığı Kahire'de Hicrî 919 (Milâdî 1513) tarihli ilk dünya haritasını padişaha takdim etmiştir (bk. İdris Bostan, "Piri Reis", *DiA*, C. 34, İstanbul 2007, s. 283 - 285).

109 bk. Ek 4. Piri Reis Tarafından Hazırlanmış 1513 Tarihli Dünya Haritası, s. 141.

110 İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 287; Erdoğan Şimşek, "Piri Reis", *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, S. 612, Kasım 2011, s. 52 - 68; İ. Bostan, "Piri Reis", s. 283 - 285; <http://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/piri-reis-haritasi-hakkinda-izahname/>.

Yavuz Sultan Selim, İstanbul'a hareket etmeden önce, Abbâsî Halifesi III. Mütevekkil-A lallah ile yakınları ve Kansu Gavri'nin oğlunun da içlerinde olduğu önemli kimseleri, sanatkârları, ilim erbabını ve ele geçirilen malları deniz yoluyla İstanbul'a göndermiştir. Kendisi de yaklaşık 8 ay kadar Mısır'da kaldıktan sonra 9 Eylül 1517'de (Hicrî 22 Şaban 923) Şam'a, ardından 5 Mart 1518'de (Hicrî 22 Safer 924) Halep'e geçmiş ve 25 Temmuz 1518'de (Hicrî 17 Recep 924) İstanbul'a ulaşmıştır.¹¹¹

Sultan Selim'in donanma ile İstanbul'a gönderdiği mallar içerisinde, Sultan Gavri'nin hazinesinden çıkan Hz. Peygamber'in sancağı da dâhil çok kıymetli eşyaların olduğu *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*'nde anlatılmaktadır.

"... Sultan Selim evvelâ yedi parça gemi ile İskenderiye'yi muhasara ettirip kendisi de karadan Mısır üzerine gidip Gavri ile cenk etti. Hazret-i Peygamberin sancağı eline geçti. Arslan tasvirli 'nasrun minallah' yazılı kırmızı sancak da İskenderiye hazinesinden çıktı. Bir cevahir sanduka içinden, Resûl-i Ekrem'in Uhud gazvesinde kırılan dişleri, bir tutam sakal-ı şerifleri ve mübarek gözlerinin sürmedanı, mildanı, bir kıta hasırdan içi ziftli abdest ibriği, sanuber ağacından bir tesbih, bir adet şimşirden nalin, bir hezaran alaca âsâ ve mübarek pabucu, iki kıta hırka-i şerifi, biri hurma lifi sarıya çalar beyaz pamuk süzeni cıllay hil'atı, bir kara kılıç, bir deve yünlü kuşak, bir deve yünlü örtü, bir deve yünlü sarık, bir beyaz arakiyye, bunlar kat kat sırmalı bohçalar içinde olup üzerlerinde (bunlar Peygamberin muhalefatıdır) yazılı idi. Hepsini Selim Han yüzüne gözüne sürüp (şefaât ya Resûlullah) deyip bizzat mühürlediler. Hazret-i Yusuf'un sarıgını teberrükten kendi başlarına giydiler. Hazret-i Yusuf'un bıçağı ile mahpeste yaptığı saati sandukasında mühürlediler. Yusufî sarığı ile gezerlerdi. Sonra (Selimî destar) icat ettiler. Çünkü Fatih ve babaları Bayezid (molla örfi) giyerlerdi. Fakat bu İskenderiye hazinesinde kallâvî sarıklar buldular. Meğer Sultan Kalavun'dan kaldığı için kallâvî derlermiş. Ciharyâr-ı güzînin kılıçları, eski padişahların elbiseleri, silâhları, 50 bin sanatlı tüfenk, 20 bin Mısır kılıcı, 10 bin zırh, 20 bin yay, ok ve 40 bin Halep ve Dımaşk kalkanı, 10 bin Şam mızrağı, hesapsız Dımaşkı topuz, 20 bin katlâvî, 30 bin toğulgay, 10 bin mertebânî tabak... Bu mertebânîler, Gavri'nin kendi yaptıkları idi. Âyandan birine hediye olarak bir mertebânî tabak gönderince tabak dolusu altın gönderilirdi. Bunu kâr edinmişti. Bütün bu eşyalar donanma ile İstanbul'a gönderildi. Sonra tekrar Mısır'a döndü..."¹¹²

111 *Solak-zâde Tarihi*, s. 84 - 86; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 292 - 296; F. Emecen, "Selim I", s. 407 - 414.

112 Mehmed Zillioğlu Evliya Çelebi, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, C. 10, Tertip, Tanzim, Tashih ve Sadeleştirme: Mümin Çevik, İstanbul 1985, s. 366, 367.

Memlûk Sultanlığının ortadan kaldırılması ile Suriye, Filistin, Hicaz, Mısır Osmanlı hâkimiyetine girmiş; Memlûklere verilen vergilerin de Osmanlı'ya geçmesi Osmanlı ekonomisine katkı sağlamış; Kızıldeniz ticaret yolu da Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Yavuz Sultan Selim Mısır'da olduğu sürede, Mekke Emiri Şerif Ebû Berekât, oğlu Ebû Nüme'yi göndererek Osmanlılara bağlılığını belirtmiş ve İslâm dünyası için büyük önem arz eden Haremeyn'in ve hac yollarının hâmilîği de Osmanlılara geçmiştir.¹¹³

"... Mübârek Cemâzi'l-âhir'in ilk günlerinde, âlemin koruyucusunun huzur hizmetleri ile Rum ilinin ve Anadolu'nun zafer sonuçlu askerlerini yoklayıp, gördüler. Cemâzi'l-âhir'in 16. günü iki yüce yer olan şerefli Haremeyn (Mekke ve Medine) -Allah onları şereflendirsin- taraflarından Mekke-i Muazzama şahının oğlu gelip, yüce huzurlarına hediyeler sundular. Samîmî duygularını arz edip, uğurlu saltanatlarını tebrik eylemişler. Çeşitli ikram ve izzetle yüce soylu Mekke şahının oğluna türlü izzet ve itinalar gösterip, el öptükten sonra, değişik ihسانlarla yüksek ziyafetler edip, hünkarlara lâyük hil'atlarla yükselttiler, padişahlara has yüce ihسانlarından mübârek Mekke şahlığını kararlaştırıp, yüksek huzurlarından bu şekilde başarılı, sevinç gerektiren haberlerle dolu Arapça bir mektup verip, şâhâne güzel atıyye ve merhametlerle geri Mekke-i Muazzama taraflarına gönderdiler..."¹¹⁴

Hâdimü'l-Haremeyn (Mekke ve Medine'nin hizmetkârı) unvanına sahip olan Sultan Selim bunun dışında Mısır'dan bir beklentisi olmadığını Mısır mahsulünün tüm gelirini Hz. Peygamber'e (s.a.v.) vakfettiğini ifade etmiş¹¹⁵ ve daha

113 H. İnalçık, *Devlet-i Âliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar - I*, s. 143 - 147; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 292, 293; E. Afyoncu, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 52; Ziya Nur Aksun, *Osmanlı Tarihi*, C. 1, İstanbul 1994, s. 228; V. Çabuk, *Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi*, s. 136.

114 *Selim-nâme*, s. 435.

115 "... Hayre Bay seni vezîr etdim ve bu devlete kâ'immakâmım eyledim. Göreyim seni, Hazret-i Risâlet-penâh'a nice hizmet edersin. Ben Mısır'dan bir şey ümniyyesinde değilim. Ancak Hâdimü'l-Haremeynî'-Şerîfeyn nâmin kazandım. Mısır'ın cümle mahsulün Hazret-i Peygamber'e vakf eyledim, şâhid olun. İmdi şimden gerü ey Hayre Beğ sen bu vakfullâh mütevellîsisin. Bir hoş hizmet eyle..." (bk. Evliyâ Çelebi b. Dervîş Mehmed Zillî, *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 5973, Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa 462, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 452 Numaralı Yazmaların Mukayeseli Transkripsiyonu-Dizini*, 10. Kitap, haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff, İstanbul 2007, s. 73).

Mısır'da iken Mekke-i Mükerrreme'ye surre göndermiştir.¹¹⁶

"... Ve hayli müddet idi ki devlet tevfiğ-ı «felenüvenniyenneke kıbleten terdâhâ»¹¹⁷ Müslümanların karîn-i hâli ve rehîn-i âmâli olub, edâ-i farîza-i hacc idüb «ve men dehalehü kâne âminen»¹¹⁸ sa'âdetine fâyiz olmak maksûd-ı tâm ve matlûb-u-merâmları olub, ammâ çerâkise-i habîsenin zulm-ü-ta'addîlerinden ve tarîk emn üzere olmadugundan ol hakk-ı vâcibü'l-edânın kazâsı asîr olmuşdu. Hâliya bi-inâyeti'l-Meliki'l-müste'ân ol tarîk-ı tevfiğ-ı refîkın küşâdı Hazret-i hilâfet-penâhın yed-i müeyyedi ile müyesser olub, Ka'be-i Şerîfe'ye -Şerrefeha'llâhu te'âlâ-sürâdikât-ı meserret-âyât cenâb-ı celâlet-meâbları cânibinden örtülmek için emîr-i hâc ta'yîn olunub, irsâl olundu... (... Uzun zaman devlet «Seni hoşlanacağın bir kıbleye döndüreceğiz» âyetine uygun olarak, müslümanların hâline yakın ve işlerine rehin olup, hac farîzasını yerine getirip, «Oraya kim girerse güvende olur» mutluluğuna nâil olmak tam arzu ve istekleri olup, ama kötü Çerkezlerin zulüm ve tecâvüzlerinden ve güven yolunda olmadığından, o edâsı vacip olan görevin yerine getirilmesi zor olmuştu. Şimdi kendisinden yardım istenen melikin (Allah'ın) yardımıyla, o başarı arkadaşı yolunun açılışı, hilâfet koruyucusu (padişah) hazratlarının güçlendirilen eliyle müyesser olup, şerefli Kâbe'ye -Allâhü Teâlâ onu şereflendirsin- sevinç alâmeti örtüleri büyüklük kaynağı hazratları tarafından örtülmek için hac emîri tayin olunup, gönderildi..."¹¹⁹

116 Ş. Tufan Buzpınar, "Surre", *DİA*, C. 37, İstanbul 2009, s. 567 - 569; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 292; İbrahim Ateş, "Osmanlılar Zamanında Mekke ve Medine'ye Gönderilen Para ve Hediyeler", *Vakıflar Dergisi*, S. 13, Ankara 1981, s. 113 - 170; Ahmet Rasim, *Osmanlı Tarihi*, C. 1, haz. Metin Hasırcı, İstanbul 2002, s. 165; Z. N. Aksun, *Osmanlı Tarihi*, s. 230; V. Çabuk, *Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi*, s. 136; *Osmanlı Hanedan Türbelerindeki Dival İşî Püşideler (Püşide 1)*, s. 45 - 63.

117 Bakara Sûresi / 144

118 Âl-i İmrân Sûresi / 97

119 *Selim-nâme*, s. 206, 436, 437.

YAVUZ SULTAN SELİM'İN VEFATI

Selimnâme, TSMKH 1597 - 98 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=23)

2.2. Son Zamanları ve Vefatı

Mısır seferinin ardından Osmanlı donanmasının güçlendirilmesi için önemli hazırlıklar yapmış olan Yavuz Sultan Selim, mevcut gemileri yeterli görmediği için yeni gemiler yapılmasını emretmiş, barut stokları ve cephanenin durumunu takip etmiştir. Bu hazırlığın bir sefer için mi yoksa tedbir amaçlı olarak mı yapıldığı tam olarak bilinmemekle beraber, kaynaklar devlet adamlarından bazılarının Sultan'ı Rodos üzerine bir sefer düzenlenmesi, bazılarının da Şah İsmail üzerine gidilmesi konusunda teşvik ettiklerini yazarlar. *Solak-zâde Tarihi*'nde, Sultan Selim'in mevcut barutu yeterli bulmayıp, dedesi Fatih Sultan Mehmed gibi başarısız olmak istemediği için Rodos üzerine bir sefer yapmayı uygun görmediği anlatılmaktadır.¹²⁰

"... Tekrar vezirlere hitâp ettiler: 'Rodos fethine azîmet ve ele geçirilmesine sarf-ı himmet olunduğu hâlde, kale almaya lüzumlu olan en önemli husus baruttur. Kaç aylık barutunuz vardır, vesâir levâzım sefere kifâyet miktarı hazır ve zahireniz de izhâr kılınmış mıdır?' dediklerinde vezirler de 'gerçi sefer zahiresine müteallik, fazlasıyla hazır olduğundan haber verilir. Ammâ, barut ancak dört aylık tedarik olunmuştur. Ziyâde değildir' diye bilgi verdiler.

Şanı yüce pâdişâh hazretleri, vezirlerine gazapla baktıktan sonra tenbih buyurdular: 'Büyük atam Fâtiḥ Sultan Mehmed Han Gâzî devrinde vâki' olan hacâlet henüz def' olmadan bir rezalet daha mı yapmak istersiniz? Beyhude varıp, zafer müyesser olmadan dönmek iktizâ ederse, birinizin elimden sağ kurtulması müyesser olmaz. Hususiyile Rodos gibi kalelerin ele geçirilmesine dört aylık barut nasıl kifâyet eder. Böylesine kötü tedbir ile ben sefer etmem ve olur olmaz kimselerin sözü ile yola gitmem.'..."¹²¹

120 *Solak-zâde Tarihi*, s. 91 - 93; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 298 - 301; F. Emecen, "Selim I", s. 407 - 414; V. Çabuk, *Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi*, s. 153 - 158.

121 *Solakzâde*, Yavuz'un bu sözlerini "...Velhasıl sefer neden hatıra gelir, meğer ahiret seferi ola..." diyerek bitirdiğini ve saltanat müddetlerinin tamamlandığını halka şifreli olarak bildirdiğini yazar (bk. *Solak-zâde Tarihi*, s. 92, 93).

Hazırlıkların niçin yapıldığı konusunda bir netlik yokken Edirne'ye gitmeye karar veren Sultan Selim, veziriazam ve askerlerini yollayıp ardından kendisi de 18 Temmuz 1520'de (Hicri 2 Şaban 926) Edirne'ye gitmek üzere yola çıkmıştır. Ancak sırtında çıkan bir çıban yüzünden Çorlu yakınlarında durup iki ay kadar tedavi olmak zorunda kalmıştır. Yapılan tüm tedavilere rağmen hastalığı günden güne artan Sultan Selim, 21/22 Eylül 1520'de (Hicri 8/9 Şevval 926) vefat etmiştir. Sultan Selim'in ölümü, oğlu Şehzâde Süleyman Manisa'dan İstanbul'a gidene kadar gizli tutulmuş, Şehzâde Süleyman İstanbul'a ulaşınca Sultan Selim'in vefatı ve yeni padişahın İstanbul'da olduğu duyurulmuştur. İstanbul'a getirilen Sultan Selim'in naaşı, Fatih Sultan Mehmed Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından bugün türbesinin olduğu yere defnedilmiş ve üzerine bir çadır kurulmuştur. Daha sonra oğlu Kanuni Sultan Süleyman tarafından buraya bir türbe ve cami inşa ettirilmiştir.¹²²

Sultan Selim'in vefatı sırasında yanında olan musahibi¹²³ Hasan Can nakleder;

"... hâlet-i ihzarlarında yanlarında idim. Bu hakîre hitâp edip buyurdular ki: 'Hasan ne hâldir?' Ben cevâp verdim: 'Cenab-ı hakka teveccüh edip ulaşacak vaktidir?' deyince dedi ki: 'Sen bizi bunca zamandır kimin ile bilirdin? Hakka teveccühümüzde kusur mu gördün?' buyurdular. Ben de dedim ki: 'Hâşâ bir zaman bile pâdişâhımı Rahman'a teveccühten boş bulmuş değilim. Lâkin bu zaman başka zamana kıyâs olunmaz. Bu cihetten tenbihe ikdâm ve te'kide ihtimâm eyledim' dedim. Bir anlık süreden sonra, 'Yâsin-i Şerîf oku' diye fermân buyurdular.

Emr-i hümâyûnlarına imtisâl ederek, bir kerre Yâsin-i Şerîf'i hatmeyledim. Benimle birlikte okudular. İkinci kerre de 'Selâmun kavlen min rabbi'r-rahîm'¹²⁴ âyetine gelindiğinde, emâneti sâhibine teslim eyledi...¹²⁵

122 *Solak-zâde Tarihi*, s. 95 - 101; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 301 - 302; F. Emecen, "Selim I", s. 407 - 414.

123 Sohbet, arkadaşlık eden kimse. Tatlı konuşmaları ile büyüklerin, özellikle padişahların güzel zaman geçirmelerini sağlamakla görevli kimselere verilen unvan (bk. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=musahip&uid=36860&guid=TDK.GTS.5bf7a01250e7c0.39324835).

124 Yâsin Sûresi 58. âyetin meâli: "Çok merhametli olan Rab'den bir söz olarak (kendilerine) 'Selâm' (vardır)" (bk. *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, s. 489).

125 *Solak-zâde Tarihi*, s. 97.

Sultan Selim'in 8 yıl 8 ay¹²⁶ kadar süren saltanatı Osmanlı tarihi içerisinde çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Oğlu Kanuni Sultan Süleyman'a, ekonomik ve yüz ölçümü bakımından güçlü bir imparatorluk bırakmış olan Sultan Selim, Osmanlılar için önemli bir tehdit olan Safevîleri sindirmiş; Memlûk Sultanlığını ortadan kaldırarak hem Mısır ve Suriye gibi ekonomik yönden güçlü devletleri Osmanlı hâkimiyetine geçirmiş hem de Haremeyn'in idaresini elde ederek manevî anlamda da İslâm dünyası içerisinde Osmanlı'nın önemli bir yer kazanmasını sağlamıştır. Ayrıca bugün Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan, içerisinde Hz. Peygamber'e ait eşyaların da olduğu mukaddes emanetler, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethinden itibaren Osmanlı padişahlarına gönderilmeye başlamıştır.¹²⁷

Yavuz Sultan Selim'in meclislerinde bulunmuş ve sultan tarafından fikirlerine kıymet verilmiş olan Kemal Paşazâde, Sultan Selim için yazdığı mersiyede; kararlarındaki olgunluk ve gücü sebebiyle Sultan Selim'i överken, onu tacın ve tahtın övündüğü bir sultan olarak tanımlamış ve Sultan Selim'i zamanı kısa olup gölgesi uzun olan ilkindi güneşine benzeterek az zamanda yaptığı çok işlerle kendisinden sonrakilere de faydası olacağını (*Az müddette çok iş etmiş idi Sâyesi olmuş idi âlem-gîr / Şems-i asr idi asırda şemsin Zilli memdûd olur zamânı kasîr / Tâc u taht ile fahr eder beyler Fahr ânınla ederdî tâc u serîr*) ifade etmiştir.

126 Yavuz Sultan Selim Türbesi'ndeki Sultan Selim'in orijinal sanduka püşidesine, saltanat süresi 8 yıl 8 ay olarak işlenmiştir.

127 <http://www.topkapisarayi.gov.tr/tr/content/h%C4%B1rka-i-saadet-dairesi-ve-kutsal-emanetler>

Kemal Paşazâde'nin Sultan Selim Hakkındaki Mersiyesi¹²⁸

سلطان سلیم اول حقیقده کی مرثیة مشهوره سی :

عزمده نوجوان وحزمده ییر
 صاحب السیف صائب التدییر
 هم صف آرا ایدی هم آصف رای
 نه وزیر ایستر ایدی نه ده مشیر
 الی شمشیر ایدی دلی خنجر
 نیزه ایدی قوی و پارمنی تیر
 آز مدته چوق این ایش ایدی
 سایه سی ایش ایدی علم کیر
 شهس عصر ایدی عصرده شمسک
 ظلی مدود اولور زمانی قصیر
 تاج و تخت ایله فخر ایدر بکار
 فخر آنکه ایدردی تاج و سریر
 کوی اول سورده بولوردی سرور
 که چلا چاغریدی تیغ و نفیر
 رزم ایشنده و بزم عیشنده
 کورمدی ییر چرخ آکه نظیر
 کیرسه میدان رزمه شیر دلیر
 چیتسه ایوان بزمه مهر منیر
 اولیجق دار و کیر اول شیر
 آکسون و قانلر آغلاسون شمشیر
 حیف سلطان سایه حیف و درنیغ
 هم قلم آغلاسون آکا هم تیغ

Sultân Selîm Hakkındaki Mersiye-i Meşhûresi

Azmde nev-civân ve hazmde pîr
 Sâhibü's-seyf sâibü't-tedbîr
 Hem saf-ârâ idi hem âsaf re'y
 Ne vezîr ister idi ne de müşîr
 Eli şimşîr idi dili hançer
 Nîze idi kolu ve parmağı tîr
 Az müddette çok iş etmiş idi
 Sâyesi olmuş idi âlem-gîr
 Şems-i asr idi asırda şemsin
 Zilli memhûd olur zamânı kasîr
 Tâc u taht ile fahr eder beyler
 Fahr ânınla ederdî tâc u serîr
 Gönlü ol surda bulurdu sürûr
 Ki çala çağrıydı tîğ ü nefîr
 Rezm işinde ve bezm işinde
 Görmedi pîr-i çarh âna nazîr
 Girse meydân-ı rezme şîr-dilîr
 Çıksa eyvân-ı bezme mihr-i münîr
 Olacak dâr u gîr ol şîri
 Aksun ve kanlar ağlasun şimşîr
 Hayf Sultân Selîm'e hayf u dirîğ
 Hem kalem ağlasun âna hem tîğ

128 Kemal Paşazâde, *Kemal Paşazâde Divanı*, Neşreden: Ahmed Cevdet, Dersaâdet - İkdâm Matbaası 1313, <https://acikerisim.tmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/1004>, s. 176 - 177.

MEVLÂNÂ MÜZESİ AVLUSUNDAKİ ŞADIRVAN

2.3. İmar - İnşa Faaliyetleri

Kısa süren saltanatının büyük bölümünü, imparatorluğu etrafındaki tehlikeleri bertaraf etmek için seferde geçirmiş olan Yavuz Sultan Selim, seferleri sırasında, konakladığı yerlerde imar faaliyetlerinde bulunmuş, yakınları için türbeler yaptırmış, Konya Mevlânâ Türbesi'ne hizmetlerde bulunmuş, İstanbul'da bir cüzzamhâne yaptırmış, Haliç'teki tersaneyi genişletmiştir.¹²⁹ Ayrıca kendi türbesinin de olduğu külliye'nin içerisindeki Yavuz Sultan Selim Camii'nin kitâbesinde, bu caminin inşa edilmesinin Yavuz Sultan Selim tarafından emredildiği bilgisi yer almaktadır ancak kitâbedeki tarihte de görüleceği üzere cami ve külliye'nin inşası oğlu Kanuni Sultan Süleyman döneminde tamamlanmıştır.¹³⁰

2.3.1. Gülbahar Hatun Türbesi

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hicrî 1300 (Milâdî 1883) tarihli belgeden Trabzon'da defnedildiği öğrenilen Yavuz Sultan Selim'in annesi Gülbahar Hatun'un türbesi, Trabzon'a bağlı Ortahisar ilçesinin Gülbahar Hatun mahallesindedir. Türbe giriş kapısı üzerindeki sülüs hatlı Farsça kitâbede Yavuz Sultan Selim ve annesinin isimleri bulunmamaktadır. Ancak kaynaklarda türbenin Sultan Selim tarafından Hicrî 911'de (Milâdî 1505 / 1506) inşa ettirildiği bilgisi yer almaktadır.¹³¹

129 Fâtihten Sultan Mehmed'in ilk nüvesini oluşturduğu Galata Tersanesi'ne II. Bayezid'in birkaç ilâvesi dışında asıl şekil veren hükümdar Yavuz Sultan Selim'dir. Güçlü bir donanmaya sahip olmak amacıyla daha Çaldıran seferi öncesinde tersane inşası için bazı kararlar alınmış, 1513 - 1514 yılı kış mevsiminde Galata surlarının batısındaki koyda eski Ceneviz Tersanesi'nin olduğu yerde tersane gözlerinin inşaatı başlamıştır. Buradaki yamaçta bulunan kabirler nakledilip açılan alan tersane yapımına tahsis edilmiştir. 1513 sonbaharında ilk dört gözü tamamlanmış, 1514 baharında bir ayda elli ve yaz sonuna kadar 100 tersane gözü bitirilmiştir. Böylece gemi inşası için olduğu kadar donanmanın seferden dönüşünde gemilerin kış mevsimini karada ve korunaklı bir şekilde geçirmesi, gerektiğinde bakımlarının yapılması için iki taraf duvar, üstü kapalı tezgâhlar / gözler hazırlanmıştır. Galata'dan Kâğıthane deresine kadar uzanan yerde 500 göz olarak yapılması tasarlanan tersane 1515'te 160 göz olarak tamamlanmıştır (bk. İ. Bostan, "Tersâne-i Âmirî", *DiA*, C. 40, İstanbul 2011, s. 513-516).

130 Caminin cümle kapısı üzerindeki üç satırlık Arapça kitâbede, H 929 Muharreminde (Milâdî Aralık 1522) Sultan Selim'in emriyle yapılmış olduğu yazılıdır. Sultan Selim Türbesi'ndeki kitâbede ise türbenin Kanuni Sultan Süleyman tarafından inşa ettirildiği aynı tarihte kaydedilmektedir. Sultan Selim'in vefatı H 8/9 Şevval 926 (Milâdî 21/22 Eylül 1520) tarihinde olduğuna göre külliye'nin yapımını belki de Sultan Selim vefatından önce emretmiş veya buna niyet etmiş, ancak ömrü vefa etmediğinden külliye Kanuni Sultan Süleyman tarafından bitirilmiş ve babasına hürmeten kendi adını yazmamıştır (bk. İ. A. Yüksel, "Sultan Selim Camii ve Külliyesi", s. 513-516).

131 N. Yüngül, "Giresun'un Espiye İlçesinde Yavuz Sultan Selim'in Tesis Ettiği Gülbahar Hatun Tekkesi Vakfına Ait Vesikaların Değerlendirilmesi", s. 101-116; Tülay Zorlu, "Trabzon Gülbahar Hatun ve Emir Mehmet Türbeleri", *Vakıflar Dergisi*, 5. 35, Ankara 2011, s. 215-233; İ. A. Yüksel, *Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid, Yavuz Selim Devri (886-926/1481-1520)*, C. 5, İstanbul 1983, s. 449-454; BOA, *i.ŞD*, nr. 63/3694, 22 Ca 1300/31 Mart 1883.

Gülbahar Hatun Türbesi'nin kapısı üzerindeki Farsça kitâbe ve tercümesi:

Gülbahar Hatun Türbesi'nin Kapısı Üzerindeki Farsça Kitâbe¹³²

*Çün zi-dünyâ sül-yi ukbâ gerd rû bânû-yı rûm
Şod mukarrer taht-ı huld u mülket-i dâyim be-rû*

*Himmetez ez devlet-i fânî-yi dünyâ ruh çü tâft
Rû nihâd ez-re 'y-i âlî devlet-i dâyim be-rû*

*Rahmet-i dâyim be-rû nâzil çü şod ez feyz-i Hak
Geşt târih-i ve fâteş "rahmet-i dâyim be-rû"*

Allah el-Bâkî

Rum diyarının hanımı dünyadan ahirete yüz çevirdiğinde
Ona ebedilik tahtı ve daimî mülk mukarrer oldu

Onun himmeti dünyanın fânî devletinden yüz çevirdiğinde
Yüce görüşe uyarak yüzünü daimî devlete koydu

Allah'ın feyzinden onun yüzüne daimî rahmet indiğinde
Vefat târihi "ona daimî rahmet" oldu¹³³

132 http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=24489

133 N. Yüngül, "Giresun'un Espiye İlçesinde Yavuz Sultan Selim'in Tesis Ettiği Gülbahar Hatun Tekkesi Vakfına Ait Vesikaların Değerlendirilmesi", s. 101 - 116; T. Zorlu, "Trabzon Gülbahar Hatun ve Emir Mehmet Türbeleri", s. 215 - 233.

Gülbahar Hatun'un vefat ettiği 911 yılı son mısradan sonra yazı ile yazıldığı gibi ayrıca *rahmet-i dâyim be-rû* ibaresi ile şifreli olarak da verilmiştir.

rahmet-i dâyim be-rû ibaresinin ebced¹³⁴ hesabı;

rahmet dâyim be-rû = 911 ← "rahmet = 648" + "dâyim = 55" + "be-rû = 208"

Gülbahar Hatun Türbesi¹³⁵

134 Arap alfabesinin ilk tertibi ve harflerinin taşıdığı sayı değerlerine dayanan hesap sistemi. Ebced, aslında alfabedeki harflerin kolaylıkla hatırlanmasını sağlamak için eski dönemlerde geliştirilmiş bir formül olup gerçekte bir anlamı bulunmayan kelimelerinin ilki "ebced" (abucad, ebuved) şeklinde okunduğu için bu adla anılmıştır. Bu formülde yer alan kelimeler şunlardır: ebced (أبجد), hevvez (هوز), huttî (حطی), kelemen (كلمين), sa'fes (سافس), karaşet (قرشيت), sehaş (سهاش), dazağ (دزاغ) (bk. Mustafa Uzun, "Ebced", *DİA*, C. 10, İstanbul 1994, s. 68 - 70).

135 http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=24487

2.3.2. Sultan II. Bayezid Türbesi

Tahtını oğlu Yavuz Sultan Selim'e bırakarak Dimetoka'ya doğru yola çıkan ancak yolda vefat eden Sultan II. Bayezid'in cenazesi İstanbul'a getirilerek kendi adını taşıyan caminin avlusuna defnedilmiş, türbesi oğlu Sultan Selim tarafından inşa ettirilmiştir. Caminin kible tarafındaki alana inşa edilmiş olan türbe sekizgen planlıdır ve üzeri kubbe ile örtülüdür. Türbede yalnızca Sultan II. Bayezid'in sandukası bulunur. Bu türbenin yanında yer alan daha küçük ölçülerdeki türbe de Sultan II. Bayezid'in kızı Selçuk Sultan'a aittir.¹³⁶

Sultan II. Bayezid ve Selçuk Sultan Türbeleri¹³⁷

136 Hafız Hüseyin Efendi bin Hacı İsmail el-Ayvansarâyî, *Hadikatü'l-Cevâmi'*, C. 1, Ramazan 1281, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/551>, s. 14; İ. A. Yüksel, *Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid, Yavuz Selim Devri*, s. 440; S. Eyice, "Bayazıt II Camii ve Külliyesi", *DiA*, C. 6, İstanbul 1992, s. 45 - 49; Ayşe Üstün, "Arşiv Vesikalarına Göre Bayezid Camii ve Külliyesinde Bulunan Eşyalar", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 1, İzmir 1996, <http://tdid.ege.edu.tr/files/dergi1.pdf>, s. 123 - 147.

137 <https://ibbqr.ibb.gov.tr/ii-bayezid-ve-sultan-selcuk-turbeleri-ve-hazire-alani-restorasyonu-insaati/#fotolar>

Sultan II. Bayezid Türbesi¹³⁸

138 <https://ibbqr.ibb.gov.tr/ii-bayezid-ve-sultan-selcuk-turbeleri-ve-hazire-alani-restorasyonu-insaati/#fotolar>

2.3.3. Şehzâde Ahmed Türbesi

Sultan Selim tarafından kardeşi Şehzâde Ahmed için inşa ettirilmiş olan türbe,¹³⁹ Bursa Muradiye Külliyesi'ndeki¹⁴⁰ Muradiye Türbeleri'nden¹⁴¹ biridir. Türbede Sultan II. Bayezid'in oğulları Şehzâde Ahmed ile Şehzâde Şehinşah ve ailelerine ait toplam 6 sanduka bulunmaktadır.¹⁴²

Şehzâde Ahmed Türbesi¹⁴³

139 Uzun süre Fatih'in oğlu Mustafa'ya izafe edilerek Mustafa-i Atik Türbesi diye anılan yapı daha sonra Çelebi Mehmed'in oğlu Şehzâde Ahmed'e mal edilmiştir. Bursa Kadı Sicilleri üzerinde yapılan araştırmalar ise türbenin II. Bayezid'in oğlu Şehzâde Ahmed adına ve onun ölümünün akabinde, Yavuz Sultan Selim'in emriyle, inşa edildiğini ortaya koymuştur (bk. H. Önkal, "Bursa'da Şehzade Ahmed Türbesi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul 1986, S. 7, http://isamveri.org/pdfdrgr/D00018/1986_7/1986_7_ONALH.pdf, s. 143 - 147).

140 Sultan II. Murad tarafından yaptırılan ve bulunduğu semte adını veren külliye; cami, medrese, hamam, imaret, çeşme ve Sultan II. Murad'ın türbesinden oluşmaktadır. Haziresine birçok şehzâde ve saray mensubu defnedildiğinden zamanla çeşitli ilavelerle genişlemiştir (bk. Doğan Yavaş, "Murâdiye Külliyesi", *DİA*, C. 31, İstanbul 2006, s. 196 - 198).

141 Külliye'de Osmanlı hanedan üyelerine ait "Muradiye Türbeleri" olarak anılan çok sayıda türbe bulunmaktadır. Külliye'nin bânisi Sultan II. Murad'ın türbesi başta olmak üzere Muradiye Türbeleri şunlardır: Şehzâde Alaaddin Türbesi, Şehzâde Ahmed Türbesi, Şehzâde Cem Türbesi, Şehzâde Mustafa Türbesi, Gülşah Hatun Türbesi, Mükrim Hatun Türbesi, Şehzâde Mahmud Türbesi, Ebe Hatun Türbesi, Gülruh Hatun Türbesi, Şirin Hatun Türbesi, Hümâ Hatun Türbesi, Saraylılar Türbesi (bk. D. Yavaş, "Murâdiye Külliyesi", s. 196 - 198; <http://www.bursa.com.tr/muradiye-kulliyesi-26738.html>; <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekler/muradiye-turbeleri/>).

142 H. Önkal, "Bursa'da Şehzade Ahmed Türbesi", s. 143 - 147; D. Yavaş, "Murâdiye Külliyesi", s. 196 - 198; <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekler/sehzade-ahmed-turbesi/>; <http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/sehzade-ahmed-turbesi/>.

143 http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=14592

Şehzâde Ahmed Türbesi¹⁴⁴Muradiye Külliyesi¹⁴⁵

144 <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekler/sehzade-ahmed-turbesi>

145 <http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/muradiye-sultan-ii-murad-kulliyesi/>

2.3.4. Mevlânâ Müzesi Avlusundaki Şadırvan

Konya Mevlânâ Dergâhı ile bölgenin su ihtiyacını gidermek amacıyla, su iletim sistemi oluşturarak Konya'nın batısındaki Dutlu ismiyle bilinen kaynaktan şehre su taşıyan Yavuz Sultan Selim, Konya'nın farklı yerlerinde çeşmeler ve Mevlânâ Dergâhı avlusuna bir şadırvan inşa ettirerek bu sistemden su verilmesini sağlamıştır. 19. yüzyılın sonlarına kadar kullanılmış olan bu su iletim sistemi ile dergâhın ihtiyacı karşılandığı gibi civar mahallelere de su verilmiştir.¹⁴⁶

Konya Mevlânâ Müzesi Avlusundaki Şadırvan

146 M. Sabri Doğan, *Konya Su Tarihi*, Konya 2012, https://www.koski.gov.tr/ekler/kulturel/konya_su_tarihi.pdf, s. 59 - 64; Mehmet Bildirici, *Tarihi Su Yapıları: Konya - Karaman - Niğde - Aksaray - Yalvaç - Side - Mut - Silifke*, Ankara 1994, https://www.koski.gov.tr/ekler/kulturel/TARIHI_SU_YAPILARI_KONYA.pdf, s. 188, 194 - 196; İ. A. Yüksel, *Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid, Yavuz Selim Devri*, s. 441; Haşim Karpuz, "Konya", *DiA*, C. 26, İstanbul 2002, s. 189 - 193; <https://www.koski.gov.tr/su-atiksu/tatlisu-kaynagi>; <https://www.koski.gov.tr/su-atiksu/icmesuyutarihce>.

Yavuz Sultan Selim tarafından inşa ettirilmiş ve ondan sonraki dönemlerde de çeşitli onarımlar gören bugüne ulaşmış olan şadırvan, kitâbesinde yer alan bilgilere göre Hicrî 918 (Milâdî 1512 / 1513) tarihlidir. Kaynaklar şadırvanın en eski bölümü olarak ortasındaki dilimli mermer orta göbeği gösterirler ve bu göbeğin Germiyanoğulları tarafından Mevlânâ'nın torunu Ulu Ârif Çelebi'ye hediye edildiğini dolayısıyla Yavuz Sultan Selim'den önce de burada bir şadırvan olabileceğini belirtirler.¹⁴⁷

Şadırvanın kitâbesi iki bölümden oluşmaktadır ve üst bölümün son mısraındaki (*İlhamla târikini dedim âna "havz-ı cinân"*) "havz-ı cinân حوض جنان" ibaresi ile tamamlanma tarihi olan Hicrî 918 (Milâdî 1512 / 1513) verilmiştir. Şadırvanın yenilenmesine dair bilgilerin yer aldığı alt bölümde ise 1004 (Milâdî 1595 / 1596) ve 1285 (Milâdî 1868 / 1869) tarihleri yazılıdır.¹⁴⁸

Şadırvan Kitâbesi¹⁴⁹

147 Yılmaz Önge, "Mevlânâ Dergâhı'nın Şadırvanı", *2. Millî Mevlâna Kongresi (Tebliğler)*, Konya 1987, s. 61 - 70; Naci Bakırcı, "Konya Mevlâna Dergâhı", *İSTEM (İslâm, San'at, Tarih, Edebiyat ve Müsâkisi Dergisi)*, Yıl: 5, S. 10, Konya 2007, s.193 - 204; M. S. Doğan, *Konya Su Tarihi*, s. 62; M. Bildirici, *Tarihi Su Yapıları*, s. 195; İ. A. Yüksel, *Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid, Yavuz Selim Devri*, s. 442; H. Karpuz, "Mevlânâ Külliyesi", *DiA*, C. 29, İstanbul 2004, s. 448 - 452; <http://konyakutup.gov.tr/TR,144017/mevlana-turbesi-muzesi.html>; <http://www.konya.bel.tr/sayfadetay.php?sayfalD=164>; <http://www.mevlanamuzesi.com/2016/11/08/sadirvan/>; http://www.semazen.net/show_text.php?id=931; <http://muze.semazen.net/content.php?id=00060>.

148 Y. Önge, "Mevlânâ Dergâhı'nın Şadırvanı", s. 61 - 70; M. Bildirici, *Tarihi Su Yapıları*, s. 195; İ. A. Yüksel, *Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid, Yavuz Selim Devri*, s. 442; <http://muze.semazen.net/content.php?id=00060>.

149 <http://muze.semazen.net/content.php?id=00060>

2.3.5. Miskinler Tekkesi (Üsküdar Cüzzamhânesi)

Cüzzam hastalığının sağlıklı kişilere bulaşmasını önlemek ve bu hastalığa yakalanmış olanların rahat bir şekilde yaşamalarını sağlayabilmek amacıyla Yavuz Sultan Selim tarafından 1514 tarihinde, o zaman Bağdat Yolu olarak anılan yerde (Dr. Eyüp Aksoy Caddesi, Karacaahmet Mezarlığı mevki) inşa ettirilmiştir. Önemli onarımlar görmüş ve değişiklikler yapılmış olan Miskinler Tekkesi zamanla harap olarak yok olmuş ve tekleden günümüze yalnızca Sultan II. Mahmud Dönemi'ndeki bir onarım sırasında yaptırılmış olan Hafız İsa Ağa Çeşmesi¹⁵⁰ kalmıştır. Sözlükte, “âciz, zavallı, beceriksiz, hareketsiz”¹⁵¹ anlamlarına gelen *miskîn* kelimesi cüzzam hastalığına tutulmuş olanlar için de kullanıldığından burası daha çok “Üsküdar Miskinler Tekkesi, Miskinhâne, Miskinler Dergâhı” olarak adlandırılmıştır. Bu tekke ya da dergâh isimlendirmesinin “Türk halkının ince düşüncesinden doğduğunu” söyleyenler olduğu gibi “hastaların burada insanlardan uzak münzevi bir hayat sürmelerine ya da halkın merhametini çekmek için buralara dinî bir vasıf verildiğine” bağlayanlar da vardır.¹⁵²

Hadîkatü'l-Cevâmi'de bu yapı, *Dedeler Mescidi* olarak isimlendirilmiş; miskin kelimesinin fakir anlamında değil “bazı kimselerde görülen özel bir hastalık” anlamında olduğu belirtilerek, kadın ya da erkek her kimde bu hastalık görülürse halktan tecrit edilerek bu cüzzamhâneye getirildiği ve hastalığa yakalananların tüm aileleriyle burada yaşadıkları anlatılmıştır.

150 Çeşme hakkında detaylı bilgi için bk. Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, C. 3, Temmuz 2001, s. 1073-1075; Nil Sarı, Ü. E. Kurt, “Üsküdar Miskinler Tekkesi”, *Üsküdar Sempozyumu IV*, C. 2, www.uskudar.bel.tr/userfiles/files/2.cilt/4_sempozyum_cilt_02.pdf, s. 365-390.

151 F. Devellioğlu, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat*, s. 759.

152 Hafız Hüseyin Efendi bin Hacı İsmail el-Ayyansarâyî, *Hadîkatü'l-Cevâmi*, C. 2, Zilhicce 1281, https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/551, s. 246; M. N. Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, C. 1, Temmuz 2001, s. 278-283; S. Eyiçe, “İstanbul - Şam - Bağdat Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I: Üsküdar - Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, C. 9, 5. 13, İstanbul 1958, s. 81-110; Nuran Yıldırım, “Miskinler Tekkesi”, *DİA*, C. 30, İstanbul 2005, s. 185-186; N. Sarı, Ü. E. Kurt, “Üsküdar Miskinler Tekkesi”, s. 365-390; M. Zeki Palalı, “Cüzzam”, *DİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 150-152.

(Dedeler Mescidi)

Miskinler Mescidi denmekle meşhûrdur. Bânisi Fâtih-i Mısır Sultân Selim Hân-ı Kadîm Hazretleri'dir. Binâsı 920 tarihindedir. Bu miskin ta'birini fakir demek olmayub belki bir illet-i mahsûsa olub gûyâ bir soy gibi bir sınıf kâmesnelerde vukû' bulur. El-ıyâzü billah her kimde zuhûr ederse bunlara gittikde, eğer o illetiden bir rişâne zuhûr etmiş ise, yanlarına alırlar ve illâ başka kimseyi içlerine dâhil etmezler. Gerek zükûr ve gerek inâs cümlesi miskin olmak şarttır. Fütûhat ve sadakât eksik değildir. Ve yine kendilerinden bir şeyhleri ve kendilerine mahsûs bir âyinleri olub, ıyâl u evlâdları cümle o mahaldedir...¹⁵⁴

Dedeler Mescidi / Hadîkatü'l-Cevâmi¹⁵³

Dedeler Mescidi

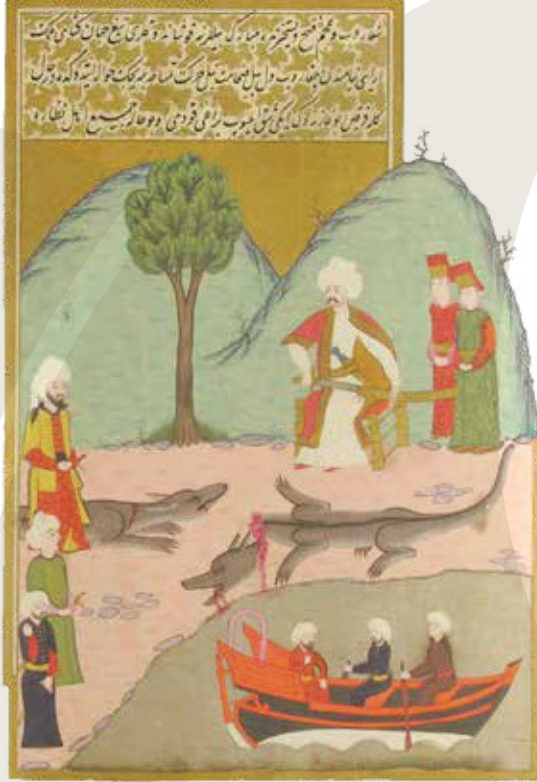
Miskinler mescidi denmekle meşhûrdur. Bânisi Fâtih-i Mısır Sultân Selim Hân-ı Kadîm Hazretleri'dir. Binâsı 920 tarihindedir. Bu miskin ta'birini fakir demek olmayub belki bir illet-i mahsûsa olub gûyâ bir soy gibi bir sınıf kâmesnelerde vukû' bulur. El-ıyâzü billah her kimde zuhûr ederse bunlara gittikde, eğer o illetiden bir rişâne zuhûr etmiş ise, yanlarına alırlar ve illâ başka kimseyi içlerine dâhil etmezler. Gerek zükûr ve gerek inâs cümlesi miskin olmak şarttır. Fütûhat ve sadakât eksik değildir. Ve yine kendilerinden bir şeyhleri ve kendilerine mahsûs bir âyinleri olub, ıyâl u evlâdları cümle o mahaldedir...¹⁵⁴

(Miskinler Mescidi diye bilinir. Bânisi Mısır Fâtih-i Sultan Selim Han'dır. 920 tarihinde bina edilmiştir. Bu miskin ifadesi fakir demek değil, bazı kimselerde görülen özel bir hastalıktır. Allah (c.c.) korusun her kimde bu hastalıktan bir belirti görünürse yanlarına alırlar, hasta olmayanları içlerine almazlar. Erkek ve kadınların hepsinin cüzzamlı olması şarttır. Sadakaları eksik olmaz. Kendilerinden bir şeyhleri ile kendilerine özel bir ayinleri olup eşleri ve çocukları hepsi buradadır.)

153 *Hadîkatü'l-Cevâmi*, s. 246.

154 *Hadîkatü'l-Cevâmi*, s. 246.

2.3.6. Mısır'da İnşa Ettirdiği Kasır

Sultan Selim'in Nil Nehri Kenarında Timsah Avcılığı¹⁵⁸

Mısır'ın fethinin ardından bir süre orada konaklayan Sultan Selim, 25 Cemâziyelâhir 923'te (Milâdî 15 Temmuz 1517) Solakzâde'nin tarifine göre¹⁵⁵ Nil'in ikiye ayrıldığı mikyas ismiyle bilinen yerde yüksek bir kasır inşa ettirmiştir. Solakzâde'nin bahsettiği mikyas ismiyle bilinen yer, kaynaklarda yer alan bilgilere göre -suyun seviyesini tespit amacıyla yapılmış ve bugün hâlâ Mısır'daki Ravza adasının güney ucunda yer alan- mikyas¹⁵⁶ civarı olmalıdır.¹⁵⁷

155 "... Aynı yıl cemâziyelâhiresinin yirmi beşinci günü Nil'in ikiye ayrıldığı ve halk arasında Mikyas namı ile meşhûr olan mahalde, yüksek bir kasır bina ettirdiler. Mısır reâyâsının ahvâline tahsîl-i vukuf için o gönül eğleyen makamda birkaç gün istirahat buyurdular..." (bk. *Solak-zâde Tarihi*, s. 83).

156 Nil nehri kenarında suyun seviyesini tespit için yapılmış, içinde ölçüm düzeneği bulunan tesis. İslâmî döneme ait en uzun süre kullanılan mikyas, Ravza adasının güney ucuna 96 (Milâdî 715) yılında Süleyman b. Abdülmelik tarafından kurulan ve 247'de (Milâdî 861) Mütevekkil-Alallah'ın emriyle matematikçi Fergani'ye ihya ettirilen el-Mikyâsü'l-kebîr'dir. Farklı dönemlerde Mısır yöneticileri tarafından bakım ve onarıma alınmış olan mikyas, XV. yüzyılın başında ve 872 - 873 (Milâdî 1467 - 1468) yıllarında, ayrıca 886 (Milâdî 1481) depreminden sonra Sultan Kayıtbay'ın emriyle esaslı bir şekilde onarılmış, yapının üzerine Yavuz Sultan Selim tarafından 923'te (Milâdî 1517) bir çatı inşa ettirilmiştir. Osmanlılar tarafından düzenli biçimde bakımı sürdürülen, 1180 (Milâdî 1766) yılı ile Fransızlar'ın Mısır'ı işgali (Milâdî 1798 - 1801) sırasında ve daha sonraları tekrar onarılan mikyas hâlen faal durumdadır (Detaylı bilgi için bk. Mahmut Kaya, "Mikyâsü'n-Nîl", *DİA*, C. 30, İstanbul 2005, s. 52 - 53).

157 *Solak-zâde Tarihi*, s. 83; F. Emecen, "Selim I", s. 407 - 414; M. Kaya, "Mikyâsü'n-Nîl", s. 52 - 53.

158 Hünernâme, TSMK H 1523 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=23).

2.3.7. Şam Muhyiddin İbnü'l Arabî Türbesi, Cami, Zaviye ve İmaretî

Sultan Selim Mısır seferi dönüşünde, Şam'da konakladığı sırada mutasavvıf Muhyiddin İbnü'l Arabî'nin Salihîye şehrindeki bakımsız hâlde olan mezarının üzerine bir türbe ve yakınına bir cami, zaviye, ihtiyacı olanlara yemek dağıtacak bir imaret yaptırmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Şam'da yaptırdığı ilk vakıf müessesesi olan bu yapı grubunun hizmetlerini sürdürebilmesi için, "9-10 köyün geliri ile Filistin'deki bir ipek imâlathanesinin, Şam'da yapılan bir değirmenin ve bazı dükkânların gelirleri"¹⁵⁹ bu vakfa tahsis edilmiştir. Yapı grubu dâhilindeki cami Sultan Selim Şam'dan ayrılmadan 24 Muharrem 924'te (Milâdî 5 Şubat 1518) tamamlanmış¹⁶⁰ ve Sultan Selim bu camide Cuma namazı kılmıştır.¹⁶¹

Solak-zâde Tarihi ve *Selim-nâme*'de türbe ve diğer yapıların inşası şu şekilde anlatılmıştır:

"... Makâmı yüce Pâdişâh hazretleri, peygamberlerin temiz ruhlarından makam sâhibi evliyaların mübârek merkadlerinden istîmdat etmeyi mu'tâd edinmiş idi. Şam şehrindeki ikametleri esnâsında uğur dolu mezarlıkları ziyaretlerden geri kalmazlar idi. Ona binaen, Salihîye şehrinde ârif ve râsih, meşayihin güzidesi olan Muhyiddin-i Arabî (kuddise sıruhu) hazretlerinin nur dolu mezarlarını ziyaret ettiğinde, kubbesinin âşık sinesi gibi çâk ve sandukalarının etrâfının diken ve çer çöp ile dolu olduğunu görünce, gâyet huzursuz oldu. Eşi bulunmayan himmetlerinin mimar ile bu güzel merkadi, beyt-i mâmûr hâline getirdiler. Mezarın civârında bir câmi'-i şerîf bina ettirdiler. Caminin güzelliği bîbedel olup dillerde darb-ı mesel olmuştur. Yakınında hoş bir zâviye ve yüksek bir imâret yaptırdılar. Akar için nice köy ve mezraa vakf olundu..."¹⁶²

159 Vakıf ve vakfiye hakkında detaylı bilgi için bk. İbrahim Ceylan, "Yavuz Sultan Selim'in Şam'da Yaptığı İlk Osmanlı Vakfı ve Vakfiyesi", *Seçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5. 2, Konya 1986, s. 157 - 198.

160 İbrahim Ceylan bu külliye'nin vakfiyesi üzerine yaptığı çalışmada, -cami inşasının başlama ve tamamlanma sürelerini de içeren- kitâbeye yer vermiştir. "9 Şewal 923'te (Milâdî 25 Ekim 1517) başlayan, 24 Muharrem 924'te (Milâdî 5 Şubat 1518) ikmal edilen bu caminin inşasına, büyük lider, Arab ve Acem'in sultânı, Hâdimü'l-Haremeyn eş-Şerîfeyn Sultân Selim Han emretti" (bk. İ. Ceylan, "Yavuz Sultan Selim'in Şam'da Yaptığı İlk Osmanlı Vakfı ve Vakfiyesi", s. 157 - 198).

161 *Solak-zâde Tarihi*, s. 85; *Selim-nâme*, s. 208, 209, 439; *Evlîya Çelebi Seyahatnâmesi*, s. 360; İ. Ceylan, "Yavuz Sultan Selim'in Şam'da Yaptığı İlk Osmanlı Vakfı ve Vakfiyesi", s. 157 - 198; Mahmud Erol Kılıç, "İbnü'l-Arabî, Muhyiddin", *DİA*, C. 20, İstanbul 1999, s. 493 - 516.

162 *Solak-zâde Tarihi*, s. 85.

“... Cennet-mekan padişah -Allah delilini nurlandırısın- hazratları daha önce cennet düzenli Şâm, padişaha yakışan ezici bir güçle fethedildiğinde, hayır kurallarını yayıp, İslam sancakları yükseltmeyi gerektiren, sonu mutlu günlerin devamına vesile olan hayır işleri binasını yükseltmekle hakikat denizi dalgıcının velilik dâiresi merkezi, yüksek makam ve yüce kerâmet sâhibi, âriflerin kutlu, erenlerin öncüsü Şeyh Muhiddin Ârâbî'nin -Allah ruhunu dinlendirsın- nurlu mezarının üstüne türbe ve yakınında hi dâyet alâmeti bir imâret yaptırıp, pek çok sofra ve deniz gibi nimetlerinden genç ve ihtiyar, güçlü ve güçsüzler, dertli ve kederlilerin faydalanmalarını emretmişlerdi. O binâ tamam olup, Muharrem ayının 24. günü mutluluk ve ikballe varıp, yeni camide Cuma namazı kıldılar...”¹⁶³

2.3.8. Yavuz Sultan Selim Çeşmesi

Konya'nın Karatay ilçesi, Şems-i Tebrizi Mahallesi, 19 Mayıs Sokak'ta Mehmet Bayır İmam Hatip Ortaokulu'nun dış cephesindedir. Kesme taştan sade olarak tasarlanmış çeşme günümüzde kullanılmaya devam etmektedir. Kitâbesinde yer alan bilgilere göre, Hicrî 926 (Milâdî 1519/1520) tarihli bu çeşmenin yapımını Yavuz Sultan Selim emretmiştir (*Emera bi- 'imâratı hâze'l- 'ayn es-Sultânü'l- 'azam zülullâhi fi'l- 'âlem es-sultân bin sultân Sultân Şâh Selim Hân ibn Sultân Bâyezîd Hân e 'azze Allâhu enşârahû fi sene sitte ve 'ısrîn ve tis 'a mie*).

Çeşme Kitâbesi

163 Selim-nâme, s. 439.

Yavuz Sultan Selim Çeşmesi

YAVUZ SULTAN SELİM PORTRESİ

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Levhalar 110 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=23).

2.4. Şahsiyeti

Solak-zâde Tarihi'nde "orta boylu, oldukça şişman, inci gibi parlak ve beyaz dişli, hışımlı bakaşlı, mukavves kaşlı, kuvvetli bazulu ve pâk yüzlü, sakalsız Arap ve Acem hükümleri câri cünbişleri, merdâne tarz, levendâne tavırlı, tab'-ı selim ve doğru düşünceli, nâzik, zarif ve güzel konuşan, temiz anlayışlı şanı yüce bir pâdişâh"¹⁶⁴ olarak tasvir edilmiş olan Sultan Selim'in devleti ilgilendiren meselelerdeki sert tutumunun yanı sıra nazik, adaletli, gösterişten ve israftan hoşlanmayan¹⁶⁵ alçak gönüllü bir sultan olduğu birçok kaynakta belirtilmiştir. Şiire ilgili hatta divan sahibi bir sanatkar olan Sultan Selim hakkında yapılan çalışmalar, iyi bir eğitim gördüğünü, çok iyi olan Farsçasının yanında Arapçaya da hâkim olduğunu, tarihe meraklı olduğunu ve çok kitap okuduğunu hatta sefere çıktığı zamanlarda bile yanında kitaplar taşıdığını ortaya koymaktadır. Kemâl Paşazâde, İdris-i Bitlisî, Halimî Çelebi ve Tâcizâde Cafer Çelebi fikirlerine değer verdiği âlimlerden birkaçıdır. Rivayete göre, Mısır seferi dönüşü, Kemal Paşazâde'nin atının ayağından kaftanına sıçrayan çamurları temizletmeyip, süs ve övünme sebebi sayarak öldüğünde sandukasının üzerine konmasını vasiyet etmesi âlimlere verdiği önemi ve sert tabiatlı olarak tanınan Sultan'ın, söz konusu âlim bir kişi olduğunda ne kadar hürmetkâr olduğunu gözler önüne sermektedir.¹⁶⁶

Devlet meselelerinde asla ihmale tahammülü olmayan Yavuz Sultan Selim, yanlışını, yalanını ve devletin aleyhine davranışını fark ettiği kişileri ve ihmale sebep olanları her kim olursa olsun kati biçimde cezalandırmıştır. Veziriazamlarından Dukakinoğlu Ahmed Paşa'yı Çaldıran savaşından sonra padişah Amasya'da kışlarken çıkmış olan yeniçeri isyanıyla bağlantısı olduğu ve Dulkadiroğullarıyla mektuplaştığını öğrendiği için; Koca Mustafa Paşa'yı Şehzâde Ahmed'e bilgi sızdırdığı için; Yunus Paşa'yı yaptığı yolsuzluklar sebebiyle; Karaman Valisi Hemdem Paşa'yı İran seferi sırasında ordunun geri dönmek yönündeki arzusunu kendisine ilettiği için öldürmüştür. Yavuz'un veziri azamlarını hatalarından dolayı en ağır şekilde cezalandırması sebebiyle

164 *Solak-zâde Tarihi*, s. 1.

165 Uzunçarşılı'nın aktardığı bilgiye göre, Hazine Defterdarı Abdüsselam Bey'e Sirkeci ile Sarayburnu arasında sahile yakın basit bir köşk yapılmasını emreden Sultan Selim, köşkün oldukça özenli bir biçimde yapıldığını görünce "Ben sana bu kadar para sarfına ruhsat vermemiştim; bir muhtasarca gölgelik yapasın diye emretmiştim" diyerek, lüksten ve gereksiz harcamalardan hoşlanmadığını, sadelikten yana olduğunu ifade etmiştir (İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 305).

166 İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 304, 305; A. Uğur, "Bilâd-ı Türkmâniyyenin Yeğeni Olan Büyük Devlet Adanı Yavuz Sultan Selim", s. 187 - 198; Z. N. Aksun, *Osmanlı Tarihi*, s. 233 - 236; F. Emecen, "Selim I", s. 407 - 414; V. Çabuk, *Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi*, s. 165 - 167; Ö. F. Yılmaz, *Belgelerle Osmanlı Tarihi*, s. 48 - 51.

döneminde “Sultan Selim’e vezir olam” deyişinin beddua olarak kullanıldığı hatta sadaret vekâletine geçenlerin vasiyetnamelerini yanlarında hazır bulundurdukları, arza her girip çıktıklarında yeniden dünyaya gelmiş gibi hissettikleri *Solak-zâde Tarihi*’nde anlatılmış ve aynı akıbetle karşılaşmaktan korkan Pîrî Mehmed Paşa’nın bu endişesini dile getirmek üzere padişahla yaptığı konuşmaya¹⁶⁷ yer verilmiştir.¹⁶⁸

Aldığı tüm bu sert tedbirlerin yanı sıra, devlet menfaati için yapılacak uygulamalarda, fikrini açıkça beyan edenleri dinlemiş, şartlar dâhilinde mantıklı olanları uygulamaya koyup takdir etmiştir. Çaldıran’da Şah İsmail’le savaşa başlamadan önce kurulan harp meclisinde, tüm vezirlerin ortak fikrine karşılık, o zaman henüz veziriazam olmamış, sefere baş defterdar olarak katılan Pîrî Mehmed Efendi’nin önerisini uygulaması bu duruma bir ömektir. Vezirler yirmi dört saat dinlenilip öyle harbe başlanması gerektiğini düşünürken Pîrî Mehmed Efendi asker içerisinde fazlaca Şah İsmail taraftarı olması dolayısıyla bir ihanete uğramamak adına bir an evvel harbe başlanması gerektiğini belirtmiş ve fikri kabul görmüştür. Hatta Yavuz Sultan Selim’in “İşte yegâne rey sahibi bir adam, ne yazık ki vezir olamamış” övgüsüne mazhar olup aynı yıl içinde vezirliğe, birkaç yıl içinde de veziriazamlığa getirilmiştir.¹⁶⁹

Sultan Selim hakkında vurgulanan bir diğer özellik de onun dindar bir padişah oluşudur. Kendisi de birçok şiirinde, Allah’a (c.c.) lâıyk olmak isteyen bir kul olduğunu belirterek kazandığı başarıların Allah’ın (c.c.) yardımıyla olduğunu ifade etmiştir. Divanında yer alan, *Selîm! Mâdâm ki pâdişâh-ı hakîkî sana taht-ı aşkı ihsân etti, serîr-i mülk-i bekâyı talep eyle, devlet-i mecâziyeden uzak ol*¹⁷⁰ anlamındaki beytinde de görüldüğü üzere, geçici olan saltanattan ziyade yaratıcının sevgisini

167 “...Pîrî Paşa, veziriazamlığında bir gün pâdişâh hazretlerine şöyle demiş: ‘Pâdişâhım bilirim, nihâyet bir bahane ile beni öldürürsün? Çünkü öldürecekse, hemen bir gün evvel dünyâ kaydından bizi halâs etsen, çok mâkul olur idi’ diyerek korkusunu beyân eylemiş. Cihan pâdişâhı bu sözlere pek fazla gülmüş. ‘Benim de bu husus çoktan beri hatırımdadır. Lâkin seni hâk ile yeksân etmek arzularımın gereğidir, ancak yerini tutar adam bulunmaz ve vezaret hizmetini olduğu gibi tutacak adamın var olduğu yakinen bilinmez. Yoksa seni de murâdına vâsıl iderdim. Kolay iştir’ demiş...” (bk. *Solak-zâde Tarihi*, s. 104).

168 *Solak-zâde Tarihi*, s. 20, 104; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 263, 264, 270, 302, 303; A. Uğur, “Bilâd-ı Türkmâniyyenin Yeğeni Olan Büyük Devlet Adamı Yavuz Sultan Selim”, s. 187 - 198; F. Emecen, “Selim I”, s. 407 - 414; E. Afyoncu, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 53, 54; V. Çabuk, *Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi*, s. 162; Ö. F. Yılmaz, *Belgelerle Osmanlı Tarihi*, s. 48 - 51.

169 İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 266, 268, 270; Y. Küçükdağ, “Pîrî Mehmed Paşa”, *DİA*, C. 34, İstanbul 2007, s. 280 - 281.

170 Şeyh Vasfi, *Bârîka / Yavuz Sultan Selim’in Eş’ârıyla Tercümeleri*, İstanbul 1308, <http://isamveri.org/pdf/frisaleosm/R191371.pdf>, s. 41.

kazanmaya çalışan tevekkül sahibi bir kul portresi çizmiştir.¹⁷¹

Saltanatı boyunca cesareti, azmi ve kararlığı ile devleti hem ekonomik hem de siyasi yönden çok iyi bir seviyeye taşıyan Sultan Selim’in hem dindar bir padişah olarak anılması hem de zorlu rakiplerini başarıyla bertaraf etmesi hayatı etrafında çokça menkıbeler oluşmasına neden olmuştur. Mısır seferi sırasında, uzun çöller aşılırken atından inmesi ve neden indiğinin sorulması üzerine, “Hz. Peygamber ve ashabının ruhu önümde yaya yürür iken ben nasıl ata binerim”¹⁷² diyerek cevap vermesi örneğinde de görüldüğü üzere, bu hikâyeler Sultan Selim’in manevi değerlere olan bağı, kahramanlığı ve cesaretine vurgu yapmakta, başarılarındaki manevi güç ve desteği göstermektedir.

Doğumunda Müjdelendiği Üzere Yedi Rakibini Mağlup Etmesi

Solak-zâde Tarihi’nde, Kemal Paşazâde’den nakledilen bir hikâyeye yer verilerek, Sultan Selim doğduğunda saray kapısına bir dervişin geldiği ve “Osman-oğulları hanedânından bugün bir oğlanı vücuda gelecektir. Onun, babasının yerine hilâfet tahtına geçerek, âleme sultan olması Allah’ın emri ile mukadder ve mukarrerdir. Bu güzel bedeninin yedi yerinde anber misâli benler olsa gerektir. O benlerin sayısınca, beyleri kahredip, hepsine zafer balsa gerektir” diyerek Sultan Selim’in doğumunu müjdelediği anlatılmış; devamında hikâye ile ilişkilendirilerek gerçekten Sultan Selim’in bedeninde ve çehresinde yedi ben olduğu ve sultanın o benler sayısınca yedi taht sahibini mağlup ettiği açıklanmıştır. “... Önce gelerek, tahtında oturan babaları Sultan Bayezid’in makamına o hayatta iken geçip oturdular. İkinci olarak büyük kardeşi Sultan Ahmed’i hal’ ve def’ ederek ölüm elbisesini omuzundan hal’ eyledi. Üçüncü olarak yine öteki kardeşi Sultan Korkud’a, heybetinden dolayı tac ve tahttan el çektirdiler ve Korkud inziva köşesini ihtiyâr ederek, vazgeçmiş iken, pençesinden kurtulamayıp, yokluk dehlizine girmeyince emin olmadı. Dördüncü olarak yükseklerde uçan şahbaz önüne gelip, yol vermeyeceğini işitince yokluk diyârına adımını koydu. Hımmet şahbazını, safa ve ikbâl ile uçurarak, şerirlerin kumandanı, şeytan fırkasının ve hîle erbâbının reisi olan Erdebilli Şâh İsmail ile Çaldıran sahrasında savaş yaparak, o kötü yaradılışlıların üzerine hezimet belâlarını saçtılar... Beşinci olarak Dulkadir-oğlu Alaüddevle dedikleri zamanın kaltabanını, kırk elli yıldan beri hîle ve gaddarlık yolunda safâ sürmekte iken, cihan pâdişâhı olan

171 *Solak-zâde Tarihi*, s. 110; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 305; A. Uğur, “Bilâd-ı Türkmâniyyenin Yeğeni Olan Büyük Devlet Adamı Yavuz Sultan Selim”, s. 187 - 198; F. Emecen, “Selim I”, s. 407 - 414; E. Afyoncu, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu II*, s. 49.

172 A. Uğur, “Bilâd-ı Türkmâniyyenin Yeğeni Olan Büyük Devlet Adamı Yavuz Sultan Selim”, s. 187 - 198.

Yavuz Sultan Selim Hazretleri, o zamanın ejderhasının başına cihanı dar etti... Altıncı olarak da Çerkeslerin sipehdârı olan Sultan Kansu Gavri'dir... Yedinci olarak Sultan Tomanbay ile Mısır üzerinde bunca savaştan sonra, ele getirerek, helâk ettiğidir..."¹⁷³

Haremeyn Hizmetinin Müjdelenmesi

Sultan Selim'in çıkacağı bir sefer için tüm hazırlıklarını tamamladıktan sonra dahi, ilahi bir işaret olmadan hareket etmediğine vurgu yapan bir örnek Hasan Can'dan naklen *Solak-zâde Tarihi*'nde yer almaktadır.

Sultan Selim'e bir gece rüyasında "güzel kullarından birisi rüya görmüş" denir, o da hizmetine gelen Hasan Can'a "Bu gece hiç görünmedin? Ne iş yaptın?" diye sorar. Hasan Can'ın rüya görmediğini söylemesi üzerine, birkaç kere aynı soruyu tekrar eder ve onu bir iş için kapı ağasına gönderir. Hasan Can burada bir vesileyle saray ağası Hasan'ın bir rüya gördüğünü öğrenip anlatmasını ister. Saray ağası Hasan gördüğü rüyayı anlatır. "... Bu gece bu eşikte oturduğumuz kapıyı rüyamda gördüm, kapıyı acele ile vururlar. Ne hayır diye ileri vardım. Kapının azıcık açıldığını gördüm. Dışarıyı görecek kadar ammâ adam sığmaz. Ne hâldir diye bir nazar ettim. Dışarıda harem dâhilini, ipek elbiseler içinde Arap evlâdı simâsında, nurânî kimseler ile dolmuş, elleri bayraklı, baştan başa silahlı, mükemmel, hazır ve âmâde olduklarını gördüm. Kapıya yakın nurânî dört kimse durmakta idi. Ellerinde birer sancak vardı. Kapıyı vuranın elinde, pâdişâhın ak sancağını tutmuş durmakta idi. Bana, 'biliyor musunuz niye geldik' dedi. Ben de 'buyurun' dedim. 'Gördüğün kalabalık Resulullah (s.a.v.) efendimiz hazretlerinin ashâbıdır. Bizi kendileri irsâl eyledi. Selim Han'a selâm ettiler. Fermanları bunun üzerinedir ki, hemen kalkıp gelsinler. Bugünden sonra Haremeyn hizmeti ona sipariş olundu. Bu dört kimseyi görüyor musun? Bunlar Ebû Bekr-i Sıddık, Ömer bin Hattâb, Osman Zünnureyn'dir. Ben seninle konuşuyorum, Ali bin Ebâ Tâlibim. Var Selim Han'a benden bildir' diyerek gâip oldu..." Hasan Can Sultan Selim'in verdiği işi tamamlayıp döner, Sultan tekrar rüya görüp görmediğini sorduğunda, saray ağası olan Hasan Ağa'nın rüya gördüğünden bahseder ve rüyayı Sultan'a anlatır. Hasan Can'ın rüyayı anlatması üzerine Sultan Selim; "Biz sana demez miyiz ki, bir canibe memur olmayınca, hareket etmemişizdir. Ata ve ecdadımız velâyet-i kerâmetten behremend idiler. İçlerinde hemen ben benzemedim" der ve hemen Arabistan seferinin hazırlıklarına başlar.¹⁷⁴

173 *Solak-zâde Tarihi*, s. 93, 94.

174 *Solak-zâde Tarihi*, s. 101 - 104.

Mısır Fethinin Müjdelenmesi

Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nde ve *Solak-zâde Tarihi*'nde yer alan bir hikâyeye göre, Mısır'ın fethine Kur'an-ı Kerim'de işaretler vardır ve cifr ilmini bilen âlim bir kişi Enbiyâ Süresi 105. âyet üzerinden çıkarımda bulunup âyetteki "وَلَقَدْ" ve "lekad" lafzı ile "selim" lafzı harf değerleri toplamının aynı olduğunu söyleyerek âyet-i kerimde bildirilen sâlih kulun Sultan Selim olduğunu; ذِكْرٌ "zikir" lafzının harf değeri toplamının 920 olması sebebiyle de, مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ "min ba'di'z-zikir" (zikirden sonra) ibaresine göre, fethin zikirden sonra yani "920"den sonra gerçekleşeceğini bildirmiştir.

Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nden;

"... Ve bir âlim dahi;

'Yâ Selim! Senin için Cenâb-ı Rabbü'l-İzzet Kur'an-ı azimde fâtilh-i Mısır olacağım âşikâre eylemiştir... Ol âyet-i şerif budur:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ¹⁷⁵

Lafz-ı "وَلَقَدْ" yüz kırkdır, ism-i "Selim" dahi yüz kırkdır ve Selim olduğuna işarettir. Ve lafz-ı "ذِكْرٌ" tokuz yüz yigirmi, بعد الذكر "min ba'di'z-zikir" dir ya'nî zikirden sonra ya'nî tokuz yüzden¹⁷⁶ sonra siz Mısır fâtilh(i) olamaz. ان الارض يرثها "ya'nî lafz-ı "ارض" mu'arref bi-lâmsız zikir olundukda arz-ı Mısır'a işarettir olunur. Nitekim elif lâmsız olsa, mutlakâ arz irâde kılınur ya'nî ki kâ'ide-i cifriyyede bu ma'nâ mukarrer olur. يا'nî عبادي الصالحون "ya'nî sizi sâlih kullarından add edüp vâris-i Mısır ola, buyurmuşlardır. Bu müjde sana besdir. Yürü Mısır senindir. Allâh mu'in [ü] zahîrin ola' deyü du'â ederler. Selim Şâh tekrâr edüp eydir:

'Yâ şeyh! Müddet-i saltanatımız ne ola?' dedikde 'Cidden'den gayrı bilmem... deyü def'-i meclis edüp Fâtilh deyüp el yüze sürer. Meğer lafz-ı 'cidden' sekizdir. Mısır'ı feth edüp İslâmbol'a varup sekiz sene saltanatı olup vefât eder..."¹⁷⁷

175 Enbiyâ Süresi 105. âyetin meâli: "Andolsun, Zikir'den (Tevrat'tan) sonra Zebûr'da da, 'Yere muhakkak benim iyi kullarım varis olacaktır' diye yazmıştı" (bk. *Kur'an-ı Kerim Meâli*, s. 362).

176 Metinde, alıntı yapılan çalışmaya sadık kalınmıştır. Ancak cümle başında "zikir" lafzının karşılığı "tokuz yüz yigirmi" olarak verildiği için, "zikirden sonra" ibaresinin, "tokuz yüzden sonra" değil "tokuz yüz yigirmiden" sonra olarak verilmesi daha uygun olacaktır.

177 *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Mukayeseli Transkripsiyonu-Dizini*, s. 66.

Solak-zâde Tarihi'nden;

“... Merhûm Sultan Selim Han (Allah ona rahmet eylesin ve cennetine alsın) Şam-ı şerîfi fethettiğinde, Şeyh Ekber hazretlerinin nurlu mezarlarında itikâf eden ve cifr ilminin meziyetlerine vâkıf fâzıl ve nâdir, bilgili bir ârif bulunmakta idi. Cihan pâdişâhı her zaman onun ziyaretine gider idi. Vardığında onlar ile sohbet ederler imiş. Hattâ bir gün, kendi hâllerini sual buyurmuşlar. ‘Mısır’ın otsuz, susuz çöl ve sahrasından geçip, oraya ulaşmak, fethedip ele geçirerek, pâdişâhlar arasında imtiyâz bulmak mümkün müdür?’ diye sormuşlar. O aziz şeyh de, hemen söze gelip, ‘Sizin Mısır’ı fethedeceğiniz, Kur’an-ı Azim ile sabittir. Hemen durmayın, teveccüh buyurun’ deyince, ‘Ne veçhiledir ve hangi mahalde tasrîh olunmuştur’ diye yeniden sual buyurmuşlar. ‘Andolsun, Tevrat’tan sonra Zebur’da da yazmışsınız ki, arza, ancak sâlih kullarım mirasçı olur (Kur’an, XXI, 105)’ âyetini okuyup, umûmiyetle ma’rûf olan arz söylenildikçe, Mısır diyârı murâd olunur. Nitekim elif lâmsız oldukta, Osmanlı diyârına işâret olunduğu gibi, âyet-i kerîmedeki ‘وَلَقَدْ’ lafzı da hisâben yüz kırktır ki, bunun mübârek isminiz olduğuna işârettir... Özellikle bizim sâlih kullarımızdan o yere vâris olur diye, Hazretî Bârî, sizi tavsîf buyurmuşlardır...¹⁷⁸”

Muhyiddin İbnü'l Arabî'nin Türbesini Bulması

Evlîyâ Çelebi Seyahatnâme’de, Sultan Selim’in Muhyiddin İbnü'l Arabî'nin bir risâlesinde geçen “Sin ‘şın’a girdiğinde mezarım belli olur” ibaresini okuyup konu üzerine araştırma yapmaya başladığını ve ardından gördüğü rüya üzerine mezarı bulduğunu anlatır.

‘Hikmet-i Hudâ bir gün Selîm Hân meştâ-yı Şâm’da Kemâl Paşazâde ile kitâb tettebbu’ ederken Muhyiddin el-Arabî'nin bir risâlesinde ‘izâ cæ’s-sîn deħale’ş-şîn aẓhar bi-merķadi’l-mîm’ lafz-ı dürer-bârların görüp ‘sîn’den murâd Selim’dir, ‘deħale’ş-şîn’den murâd Selîm Şâm’a dâhil ola, ‘aẓhar bi-merķadi’l-mîm’den murâd Muhyiddin’in kabri zâhir ola, deyü istihrâc edüp Selîm Hân bu rumûz-ı cîfre meġer münkir imiş. Hemân sâ‘at,

‘Efendi, Muhyiddin’i ziyâret edüp kabrin dahi zâhir ü ayân beyân edelim’ deyü ahâli-i Şâm’ın müsîn âdemlerinden su’âl etdiler. Aslâ bir ferd-i âferîde haber vermeġe kâdir olmadılar. Kimi dedi: Bu rumûzâtından ma’lûm olur kim Şâm etraflarındandır, ammâ kabir nâ-ma’lûm olduğundan ‘aẓhar bi-merķadi’l-mîm’ buyurdıkları oldur, deyü Selîm Hân hayli müte’ellim olup ol gece menâmında görür kim Hazret-i Muhyiddin gelüp,

178 *Solak-zâde Tarihi*, s. 105, 106.

‘Yâ Selim, senin Şâm’a gelmene muntazır idim, safâ geldin. Mısır gazân müyesser oldu, sana tebşîr etdim. Sabâh ıstablından bir siyâh ata süvâr olup ol at seni bana getürüp bulur. Beni hâk-i mezelletden kaldırup bu Sâlihiyye’de bana bir türbe ve âsitâne ve bir câmi’ ve imâret ve medrese ve mekteb-i sibyan ve hammâm ve mahkeme ve hâkim-hâne ve esvâk-ı muhtasaralar ve çeşme ve arklar ile sular getürüp benim Sâlihiyyemi amâr eyle ve yürü işin Allâh râst edüp Mısır fethi müyesser oldu’ deyü Selîm Hân bu vâkı‘ayı görüp hâbdan bîdâr olup,

‘Tiz bir siyâh at eġerlen’ der.

‘Siyâh at yokdur’ derler.

‘Elbetde bulun’ deyü ibrâm [u] ilhâh eder.

Bilâhare bir siyâh çakal uyuz sakkâ bârgiri var imiş, cümle huddâmlar başına üşüp buna bir tîmâr ederler kim bârgirin aklı başına gelüp eġerlerler.

Selîm Hân süvâr olup licâmın eġerhânesine biraġup at süheyl urarak cümbüş-i merdâne edüp haykırarak Sâlihiyye’ye varup bir mezbelistân kömlüğü üzre çıkup at eşinmeġe başlar. Ol mertebe eşinir kim Selîm Hân üstünde tâkat getüremeyüp bi’z-zarûrî nüzûl eder. Tâ ki ol at eşine eşine bir çâr-gûşe seng-i azîm zâhir olup at dahi eşinmeden fârîġ olup gûyâ edâ-yı hizmet etmiş gibi Selîm Hân’ın yanına gelüp epsem durup lisân-ı hâl ile,

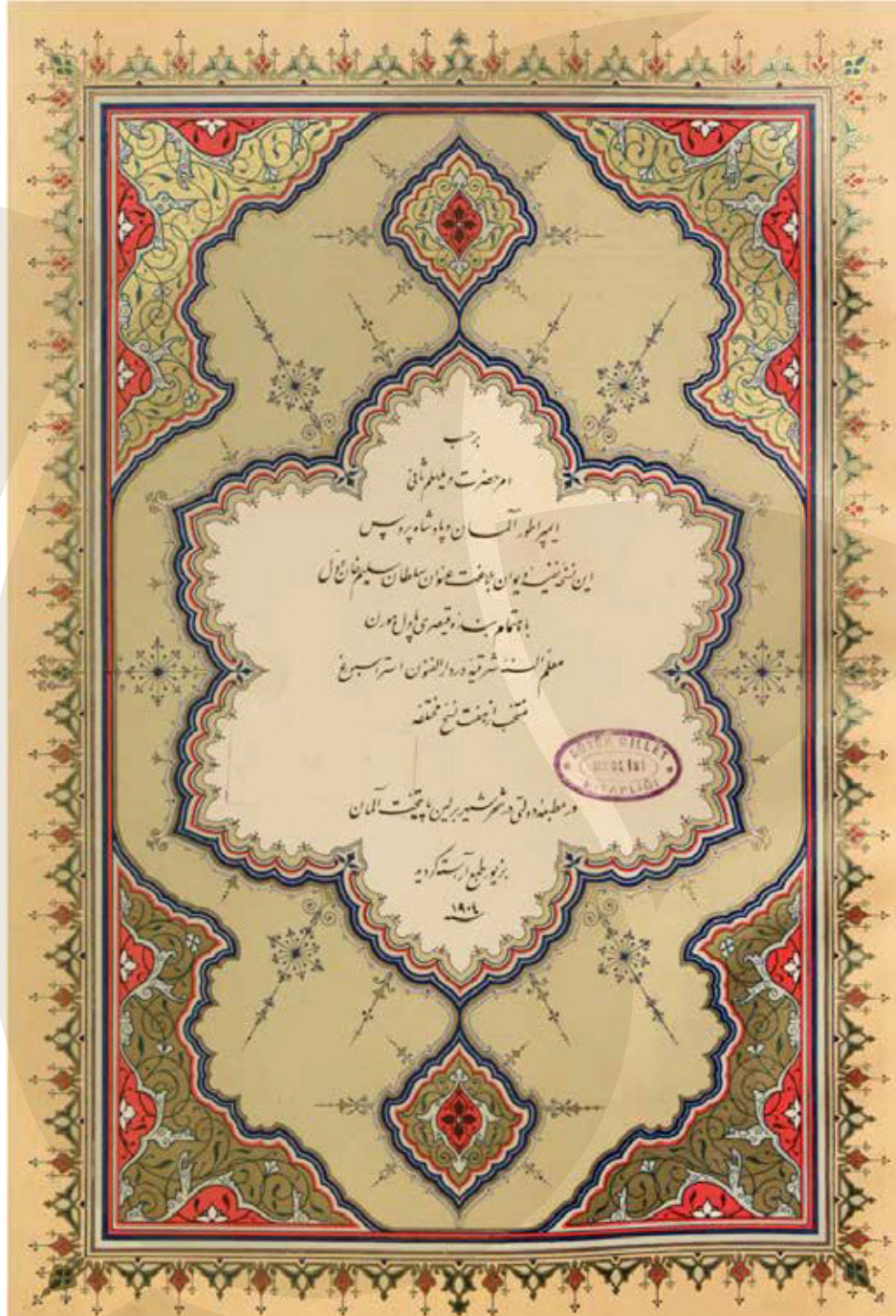
‘İşte kabri Muhyiddin’dir’ der. Ol ân Selîm Hân taşa nazar edüp görseler kim bir celi hatt-ı Kûfi ile,

‘Hâzâ kabru Muhyiddin’

tahrîr olunmuş. Meġer zamân-ı kadîmde münkirinler şeyhin ba‘zı te’lifât-ı tasavvufâtlarının mezâyâsına vâsıl olmayup tekfir edüp kabri şerîfi üzre mezbele-i hâk-i mezellet yığup kabri şerîfi nâ-mâ’lûm olmuşdu.

Derhâl Selîm Şâh Şâm’ın ne kadar mühendis mi‘mâr u bennâları ve ırgatları var ise cem’ etdirüp bizzât kendüleri dâmen-i şerîfleri ile hizmet-i şeyhde bulunmak için mezbele taşıyınca cümle asker-i İslâm dahi taşıyup tarfetü’l-ayn içre tathîr edüp bâlâda tahrîr olunduğu üzre cümle rusâs ile püşide hân ve câmi’ ve imâret ve medrese ve mekteb ve türbe ve mahkeme ve dârü’z-ziyâfe ve dârü’ş-şifâ inşâ etmişdir kim ale’t-tafsîl Şâm evsâfında tahrîr olunmuşdur...¹⁷⁹”

179 *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Mukayeseli Transkripsiyonu-Dizini*, s. 65, 66.

YAVUZ SULTAN SELİM DİVANİ - İÇ KAPAK

Alman İmparatoru II. Vilhelm'in emriyle, Sultan II. Abdülhamid'e hediye edilmek üzere Paul Horn tarafından 1904 yılında yayımlanmıştır (bk. *Yavuz Sultan Selim Divanı*, s. 1, 2).

2.5. Edebî Yönü

Kısa süren saltanatı içerisinde önemli fetihler gerçekleştirerek Osmanlı Devleti'ni hem ekonomik hem de siyasi açıdan güçlü bir duruma getirmiş başarılı bir padişah olan Yavuz Sultan Selim aynı zamanda Selimî ve Selim mahlaslarıyla edebî değeri yüksek şiirler söylemiş ve şiirdeki başarısı ile hem döneminde hem de sonrasında övgüye mazhar olmuş bir sanatkârdır.¹⁸⁰

Namık Kemal, "Selim, benim zannımda asrının en büyük şairidir. Hatta İbn-i Kemal'e bile tercih edilir"¹⁸¹ diyerek Sultan Selim'in şairliğini överken; Anadolu sahasında yazılmış ilk şair tezkiresi olan *Heşt-Behişt*'te¹⁸² Sehi Bey, halkın, ileri gelenlerin ve memleketin işleriyle uğraşmayıp gönül rahatlığıyla sadece şiire yönelseydi, meşhur Hüsrev-i Dehlevî'nin şiirlerinin onun şiirleri yanında okunmaya hakkı olmayacağını söylemiştir ("... Şöyle ki meşgale-i padişahi sevdasında olmayup maşâlih-i 'avâm u havâşş ve umûr-ı memleket gavgâsına ihtişaş göstermeyüp fârigü'l-bâl ferâgat üzerine hoş-hâl olup şafâ-yı hâtur ile şi're teveccüh-i küllî itseler Hüsrev-i Dehlevî'nüñ eş'ârı ki bunca söz ile meşhûr-ı âfâk olmuştur bunlaruñ eş'ârı öñünde okunmağa istihkâk bulmak yogıdı...").¹⁸³ Şeyh Vasfi de *Bârîka*¹⁸⁴ adlı eserinin önsözünde, Sultan Selim'in şiirini överek Farsça şiirlerinde Acem belagat sahiplerinin dahi beğenip takdir edeceği özel bir üstünlük niteliğine sahip olduğunu

180 Sehi Beg, *Heşt Bihîşt*, haz. Prof. Dr. Halûk İpekten, Prof. Dr. Günay Kut, Prof. Dr. Mustafa Isen, Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Prof. Dr. Turgut Karabey, Ankara 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78460/tezkireler.html>, s. 19; Kinalizâde Hasan Çelebi, *Tezkiret üş-şu'arâ*, haz. Dr. Aysun Sungurhan, Ankara 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-suara.html>, s. 133; Latîfi, *Tezkiret üş-şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, haz. Dr. Ridvan Canım, Ankara 2018, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-216998/latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzama.html>, s. 107; Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ, *Rızâ Tezkiresi*, haz. Dr. Gencay Zavotçu, Ankara 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-217191/riza-tezkiresi.html>, s. 45.

181 V. Çabuk, *Saraydan Şiirler*, İstanbul 2016, s. 117.

182 Sehi Bey tarafından yazılmış olan tezkire, Hicrî 945'te (Milâdî 1538) tamamlanmıştır. Tezkire-i Sehi olarak da bilinen Heşt Bihîşt bir önsöz, her birine "bihîşt" (cennet) adı verilen sekiz tabaka ile bir hâtmeden meydana gelmiştir. Her tabakasının başında o tabaka için giriş mahiyetinde bir açıklama, sonunda da bir "tetimme" kısmı bulunmaktadır (Tezkire hakkında detaylı bilgi için bk. *Heşt Bihîşt*, s. XV-LXXVI; Günay Kut, "Heşt Bihîşt", *DİA*, C. 17, İstanbul 1998, s. 273 - 274).

183 *Heşt Bihîşt*, s. 20.

184 Mutasavvif, şair ve muallim Şeyh Vasfi'nin, Yavuz Sultan Selim ve şairliği hakkındaki görüşlerini ve Sultan Selim divanından seçtiği beyitler ile onların tercümelerini içeren eseri (Şeyh Vasfi hakkında detaylı bilgi için bk. Mustafa Özşarı, "Şeyh Vasfi", *DİA*, C. 39, İstanbul 2010, s. 71 - 72).

söylemiştir. Osmanlı şairlerinden ona yakın Farsça şiir söyleyip izinden gidenler olduğu gibi çoğu şairin ona nispetle başarılı olamadığını belirtmiştir (... *Eş'âr-ı Fârisiyyesi ise bülegâ-yı A'câmı çâr-nâ-çâr üslûb-ı ifâdesine âferîn-hân edecek bir meziyyet-i mahsûsâyı hâzîrdir. Şu'arâ-yı Osmâniyye'den ba'zıları müşârûn-ileyhe karîb Fârisî şî'r söyleyebilüb o şehsivâr-ı meydân-ı belâgatın pey-revi olmak şerefiñe mazhar olmuşlarsa da ekseri hazrete nisbetle bu vâdide râcîl kalmışlardır...*).¹⁸⁵

اشعار فارسیه سی ایسه بلغای اعجابی چار ناچار
اسلوب افاده سنه آفرین خوان ایده جک بر مزیت
مخصوصه بی حائزدر.
شعرا عثمانیه دن بعضاری مشار الیه قریب
فارسی شبر سویله یلوب او شهسوار میدان
بلاغتک پیروی اولق شرفه مظهر اولمشلرسده
اکثری حضرتنه نسبتله بووایدده راجل فالملشاردر.

Bârîka'dan İlgili B öltüm¹⁸⁶

Tanımı Farsça şiirlerden oluşan bir divan¹⁸⁷ tertip etmiş¹⁸⁸ olan Sultan Selim'in Türkçe şiir söylemesiyle alakalı şair tezkireleri ve tarihi kaynaklarda farklı görüşler bulunmaktadır.

Heşt-Behîşt'te, "... Egerçi 'avâmü'n-nâs anlara Türkî eş'âr isnâd iderler ammâ anlar aslâ Türkî şî'r dimemişlerdür. Küllî eş'ân anlaruñ Pârsîdür..."¹⁸⁹ ifadesiyle Sultan Selim'in sadece Farsça şiirleri olduğu belirtilmiştir.

185 Şeyh Vasfi, *Bârîka*, s. 3 - 6.

186 Şeyh Vasfi, *Bârîka*, s. 4.

187 *Divân-ı Yavuz Sultan Selim*, Muharrir ve Musahhîh: Hüseyin Hüsnü, İstanbul 1306, <http://samveri.org/pdf/risaleosm/R137027.pdf>; *Yavuz Sultan Selim Divanı*, Yayımlayan: Paul Horn, Berlin 1904, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2763>, s. 68; *Yavuz Sultan Selim Divanı*, Çeviren: Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, İstanbul 1946.

188 *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tahsiratü'n-Nuzamâ*, s. 107; *Tezkiretü's-Şu'arâ*, s. 140; *Heşt Bihîşt*, s. 20; V. Çabuk, *Saraydan Şiirler*, s. 117; Abdurrahman Naci Tokmak, "Yavuz Sultan Selim'in Divânında Olmayan Farsça Şiirleri", *Doğu Esintileri / İnanoloji, Fars Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5. 3, Erzurum 2015, s. 1 - 18.

189 *Heşt Bihîşt*, s. 20.

Beyânî Tezkiresi'nde¹⁹⁰ de aynı görüşe uygun olarak Sultan Selim'in Türkçe şiir söylemediği ifade edilmiştir ("... Ulüvv-i himmetlerinden Türkî şî'r dimege tenezzül itmeyüp bî-nazîr Fârisî eş'ân ve Acemâne güftân vardır...")¹⁹¹

Bu görüşlerin tersi olarak Ahmet Uğur, Celalzâde Mustafa'nın *Selim-nâme* adlı eserinden alıntı yaparak ("Türkî-vü-Fârisî-vü-Tatarî / Nazm ider idi nefis eşân"), Sultan Selim'in Farsça, Türkçe ve Tatar lehçesi olmak üzere üç dilde şiirleri olduğunu bildirmiştir.¹⁹²

Solak-zâde Tarihi'nde de, bir örnekle Sultan Selim'in Türkçe şiirleri olduğu yazılıdır.

"... Hayatları boyunca, Türkçe şiir söylemediğini tarihçiler kaydetmişlerdir. Ammâ bazılarının rivâyetine göre;

Cihanın gerçi nûş ettim yedi tasından geçen zehrin
Velâkin zehr-i katilden beter buldum meğer kahrin

beyti kendilerinden sâdir olmuştur. Böyle olduğuna şüphe yoktur. Aslı Çaldıran sahrâsında Şâh İsmail ile karşılıklı saflar bağladığında, onu bozduktan sonra arkasından takib etmek istemesine yeniçeri tâifesi mâni olmuş idi. İster istemez kendilerini geri döndürmüşlerdi. Bu beyti ise orada söyledikleri sâbit olmuştur..."¹⁹³

17. yüzyıl tezkirelerinden olan *Rızâ Tezkiresi*'nde¹⁹⁴ de Sultan Selim'in Türkçe ve Farsça şiirleri olduğu söylenmiş ve örnek beyitlerine yer verilmiştir.

"... Fârisî ve Türkî eş'âr-ı belâgat-'unvânları olup bu beyt-i süz-nâk ol tıynet-i pâküñ kelâm-ı çâlâkıdır:

190 "Beyânî Tezkiresi" ya da "Tezkiretü's-Şu'arâ" olarak bilinen şair tezkiresi, 16. yüzyılda Beyânî tarafından yazılmıştır (Beyânî ve tezkiresi hakkında detaylı bilgi için bk. Mustafa (Cârullahzâde), *Beyânî Tezkiresi (Tezkiretü's-Şu'arâ)*, haz. Dr. Aysun Sungurhan, Ankara 2017, <http://ekitap.kulturizmit.gov.tr/TR-194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html>, s. 4 - 9; Mustafa İsen, "Beyânî", *DİA*, C. 6, İstanbul 1992, s. 32).

191 *Beyânî Tezkiresi*, s. 15.

192 A. Uğur, "Bilâd-ı Türkmâniyyenin Yeğeni Olan Büyük Devlet Adamı Yavuz Sultan Selim", s. 187 - 198.

193 *Solak-zâde Tarihi*, s. 96.

194 Hicrî 1050 yılında tamamlanarak Sultan İbrahim'e sunulmuş olan eserin yazarı Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ'dır. "Tezkire-i Rızâ" ve "Rızâ Tezkiresi" isimleriyle bilinmektedir (Tezkire ve yazarı hakkında detaylı bilgi için bk. *Rızâ Tezkiresi*, s. 2 - 37).

Şi'r

Hücüm-ı neşveden bî-tâb-ı çeşmi

Anuñ-çün 'âşıkunı da âb-ı çeşmi

Beyt

Fıkr mî-kerdem şebî k'ân mäh-râ bînem be-ğ'âb

Men der-în bûdem ki nâ-geh şod tülû'-ı âfîtab¹⁹⁵

Bârîka'da da örnek bir beyit verilerek Sultan Selim'in Türkçe şiir söylediği ve başarılı olduğu ifade edilmiştir.

... *Türkcdeki metânet-i ş'i'rîyyesine;*

Şîrler pençe-i kahrımdan olurken lertzân

Beni bir gözleri ahûya zebûn etdi felek

*beyt-i âşıkânesi bürhân-ı kavîdir. Bu beyit bugünkü tarz-ı ifâdeye muvâfık olmakla berâber bir mazmûn-ı şâhâneyi de mutazammındır. Şimdi -lisânın kesbetdiği nezâketle berâber- ancak bu düzgünlükde ş'i'r söylenebilir...*¹⁹⁶

*Lâtîfî'nin Tezkiretü's-Su'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*¹⁹⁷ adlı tezkiresinde Sultan Selim'in üç dilde şiir söylediği ancak Türkçe şiirlerinin az olduğu, onun adına okunan çoğu Türkçe şiirin aslında Yavuz Sultan Selim'e ait olmadığı belirtilmiştir.

“... Egerçi elsinei selâşede nazma kâdirdür ammâ zebân-ı Türkîde eş'ârî gâyetde kalîl u nâdirdür. Anların nâmına eşnâ-i nâsda oçınan Türkî eş'ârûñ ekseri 'avâmü'n-nâsuñ iftirâsı ve isnâdıdır. Ol müfterâ ve müsned olan Türkî eş'ârûñ her biri mağallinde tahtır ve her mağâlûñ kâ'îli kimler idügi şihhat üzre tahtır olmmışdur. İnşâ'allah mevki'inde zıkr ola. Ol menâzi'ün fih olan ebyâtdan biri budur. 'Avâmü'n-nâs 'umümen aña isnâd iderler.

Beyt:

Ben yatam lâyıq mı qarşımda ol ayağda tura

Serv-ğaddüm diñ ben öldükde namazum kılmasun¹⁹⁸

195 *Rizâ Tezkiresi*, s. 45, 46.

196 Şeyh Vasfî, *Bârîka*, s. 3, 4.

197 Türk edebiyatında Anadolu sahasında Sehî Bey'in Heşt-Bihîşt adlı eserinden sonra kaleme alınmış ikinci tezkire olan Latîfî Tezkiresi, Hicrî 953 (Milâdî 1546) tarihinde tamamlanmış ve devrin padişahı Kânûnî Sultan Süleyman'a takdim edilmiştir. “Mukaddime”, “Üç Fasil” ve “Hâtîme” bölümlerinden meydana gelmiş olan tezkirede, Câmî'nin Bahâristân'ı, Nevâyî'nin Mecâlisü'n-Nefâyis'i ve Sehî Bey'in Heşt-Behîşt'i model alınmakla birlikte, onların kronolojik tasnifine karşılık, alfabetik sıra tercih edilmiştir (Latîfî ve tezkiresi hakkında detaylı bilgi için bk. *Tezkiretü's-Su'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, s. 6 - 39).

198 *Tezkiretü's-Su'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, s. 108.

2.5.1. Yavuz Sultan Selim Divanı'ndan Örnek Beyitler

*Kâf'tan Kâf'a düşmen askeri olsa da billâh cenkten hiç yüz çevirmem*¹⁹⁹ anlamındaki bir beytinde de belirttiği gibi saltanatı süresince gerekirse savaşa girmekten çekinmemiş olan Sultan Selim, düşmana karşı korkusuzluğunu, askerine ve kendisine olan güvenini birçok şiirinde dile getirmiştir. Padişah olarak sahip olduğu haşmetin yanı sıra, Allah'a (c.c.) olan inancına, teslimiyetine, başarılarındaki ilahi yardıma şiirlerinde vurgu yapmış ve geçici olan saltanattan ziyade son nefesine kadar Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için çalışma niyetini ortaya koymuştur. Divanındaki şiirlerde, düşmana korku salan cesur bir hükümdar, Allah'a (c.c.) layık olabilmek için uğraşan bir kul ya da sevgilinin cefasına boyun eğmiş çaresiz bir âşık görülebilmektedir.

گر روبرو شود بکه رزم مدعی
داند که نیست دعوی مردان ز روی لاف

Ger rû-be-rû şevved be-geh-i rezem müddeî
Dâned ki nîst da'vî-i merdân zi-rûy-ı lâf²⁰⁰

*Müddeî, meydân-ı muhârebede rû-be-rû gelirse kahramanların da'vâsı lafdan ibâret olmadığımı anlar.*²⁰¹

باید برآستی بمیان آمد ار نه خلق
کویند بی شمار سخن از سر کذاف

Bâyed be-râstî be-miyân âmed er ne halk
Güyend bî-şomâr sohen ez ser-i gozâf²⁰²

*Gerçekden meydân-ı mübârezeye çıkmalıdır, yoksa herkes yalan olarak bî-hesâb merdvârî söz söyleyebilir.*²⁰³

199 Ger leşker-i adû bûd ez kâf tâ be kâf / Billah ki hiç rûy nemî tâbem ez mesâf (bk. *Yavuz Sultan Selim Divanı*, s. 80; Şeyh Vasfî, *Bârîka*, s. 47).

200 *Yavuz Sultan Selim Divanı*, s. 80.

201 Şeyh Vasfî, *Bârîka*, s. 48.

202 *Yavuz Sultan Selim Divanı*, s. 80.

203 Şeyh Vasfî, *Bârîka*, s. 48.

سلیم خصم سیه دل چه داند این حالت
که از ظهور آلهیست فتح لشکر ما
Selim hasm-i siyeh-dil çe dâned in hâlet
Ki ez-zuhûr-ı ilâhîst feth-i leşker-i mâ²⁰⁴

*Selîm! Askerimizin kişver-güşâlığı nusret-i ilâhîyyenin zuhûrundan olduğunu düşmen-i cehûl ne bilir?*²⁰⁵

در ره کعبه مقصود بامید وصال
ای خوش آن روز که تابوت بود محمل ما
Der-reh-i Ka'be-i maksûd be-ûmid-i visâl
Ey hoş ân rûz ki tâbût bûd mehnil-i mâ²⁰⁶

*Kâbe-i maksûd yolunda visâl ümidiyle mahmilimizin tabut olduğu gün ne hoşdur.*²⁰⁷

بتخت قیصر و کاووس نیست مائل دل
که آستان در دوست شد میسر ما
Be-taht-ı Kayser ü Kāvûs nîst mâil-i dil
Ki âsitân-ı der-dûst şod müyesser-i mâ²⁰⁸

Bize dost kapısının eşiği nasip olduğu için, Kayser ve Kavus'un tahtına gönlün meyli yoktur.

بر ما اگرچه ملک جهان عرضه داشتند
جز درد عشق یار نشد دلپزیر ما
Ber-mâ egerçi mülk-i cihân arza-dâştend
Coz derd-i aşk-ı yâr ne-şod dil-pezir-i mâ²⁰⁹

*Bize her ne kadar iklim-i cihânı arz etdilerse de cânânın derd-i aşkından mâadası makbûl-i kalbimiz olmadı.*²¹⁰

- 204 Yavuz Sultan Selim Divanı, s. 19.
205 Şeyh Vasfi, Bârika, s. 8.
206 Yavuz Sultan Selim Divanı, s. 21.
207 Şeyh Vasfi, Bârika, s. 9.
208 Yavuz Sultan Selim Divanı, s. 19.
209 Yavuz Sultan Selim Divanı, s. 20.
210 Şeyh Vasfi, Bârika, s. 10.

ما چون سکندر از پی حیوان نمیرویم
عشق و توکلست درین راه پیر ما
Mâ çün Sikender ez pey-i hayvân nemî revîm
Aşk u tevekkülest der in râh pîr-i mâ²¹¹

*Biz İskender gibi hayvan arkasından seğırtmeyiz. Çünkü bu yolda pirimiz aşk ve tevekküldür.*²¹²

فکر میکردم شبی کان ماه را بینم بخواب
من درین بودم که ناکه شد طلوع آفتاب
Fıkr mî kerdem şebî k'ân mâh râ binem be-hâb
Men der in bûdem ki nâgeh şod tulû'-ı âftâb²¹³

*Bir gece o mâhi rüyâda göreyim diye tefekkür ediyordum. Ben bu fikirde iken ansızın âftâb tulû' etdi.*²¹⁴

رخسار نمودی همه خلق چو خورشید
در عالم اگر حسن تو میبود پری را
Ruhsâr numûdi be-heme halk çü hurşîd
Der âlem eger hüsn-i to mî-bûd perî râ²¹⁵

*Eğer felekde sendeki güzellik peride olaydı, güneş gibi bütün halka arz-ı cemâl ederdi.*²¹⁶

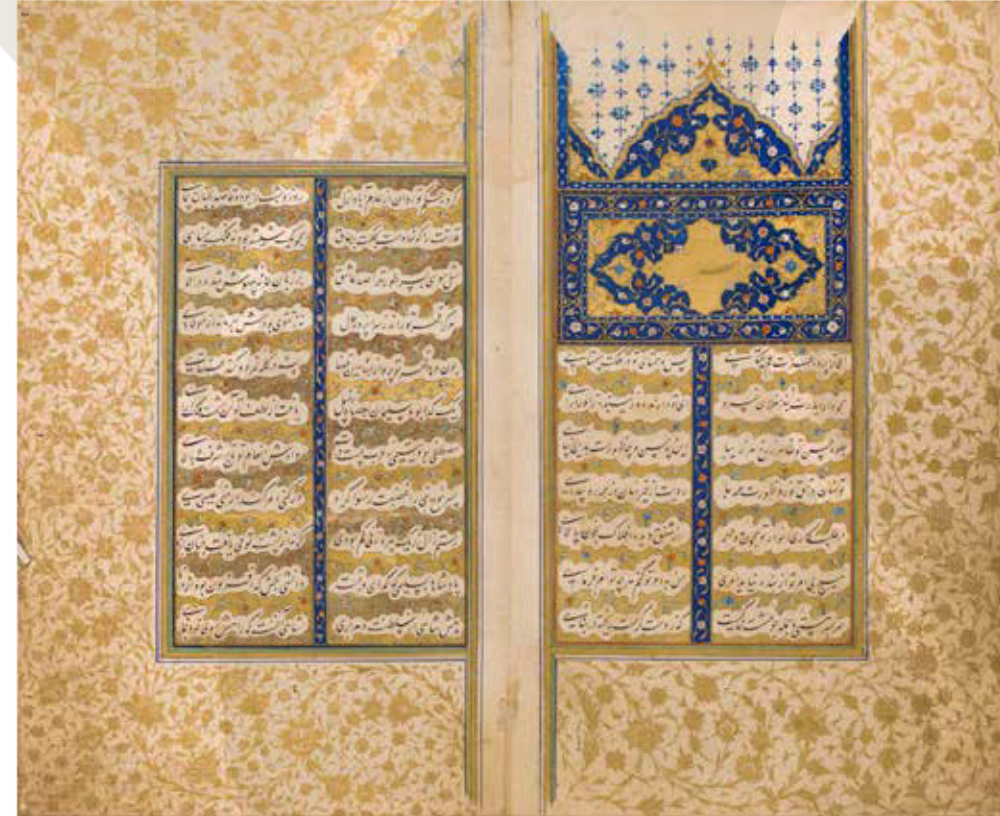
خسرو لشکر عشقست سلیمی امروز
نه بخانیست مقید نه بخاقان محتاج
Husrev-i leşker-i aşkest Selimî imrûz
Ne be-hânîst mukayyed ne be-hâkân muhtâc²¹⁷

*Selîm bugün leşker-i aşkın pâdişâhudır. Ne hakanlıkla mukayyedir, ne de hakana muhtacdır.*²¹⁸

- 211 Yavuz Sultan Selim Divanı, s. 20.
212 Şeyh Vasfi, Bârika, s. 10.
213 Yavuz Sultan Selim Divanı, s. 23.
214 Şeyh Vasfi, Bârika, s. 22.
215 Yavuz Sultan Selim Divanı, s. 19.
216 Şeyh Vasfi, Bârika, s. 17.
217 Yavuz Sultan Selim Divanı, s. 36.
218 Şeyh Vasfi, Bârika, s. 31.

Yavuz Sultan Selim Divanı²¹⁹

219 Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Farsi 324 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=23).

Yavuz Sultan Selim Divanı²²⁰

220 İstanbul Üniversitesi, FY 1330 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=23).

Yavuz Sultan Selim Divanı²²¹

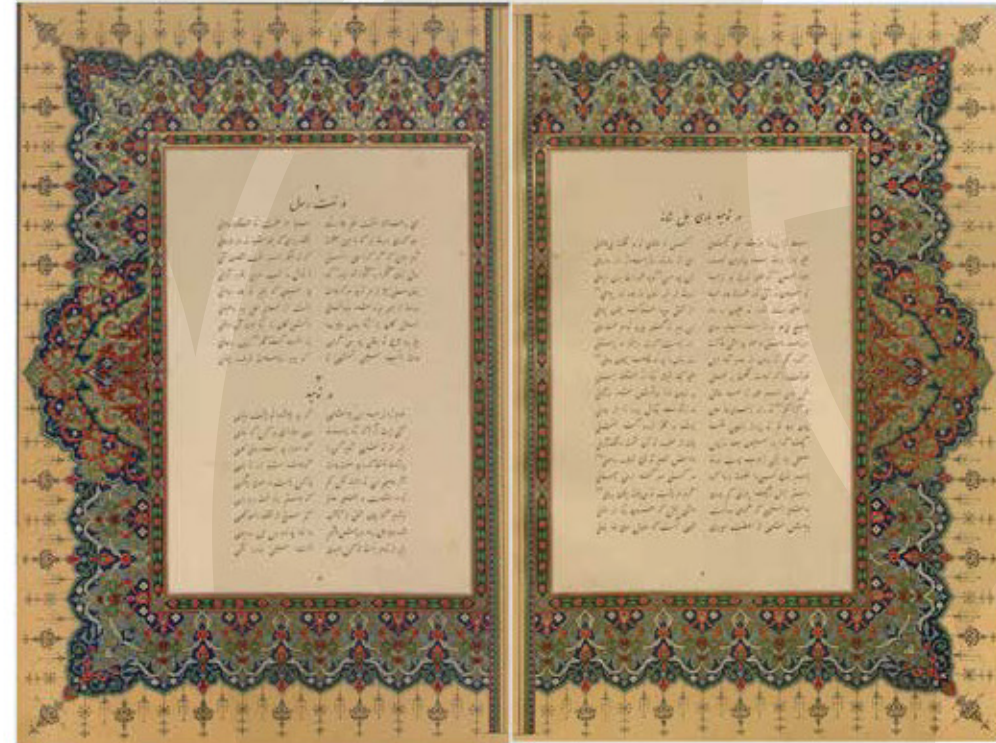
221 Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Abf Efendi 2077 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=23).

Yavuz Sultan Selim Divanı²²²

222 TSMK, R 738 (bk. http://www.millet.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=23).

Paul Horn Tarafından Yayımlanmış Olan Yavuz Sultan Selim Divanı - Yayıncı Ön Sözü²²³

223 Yavuz Sultan Selim Divanı, s. 2, 3.

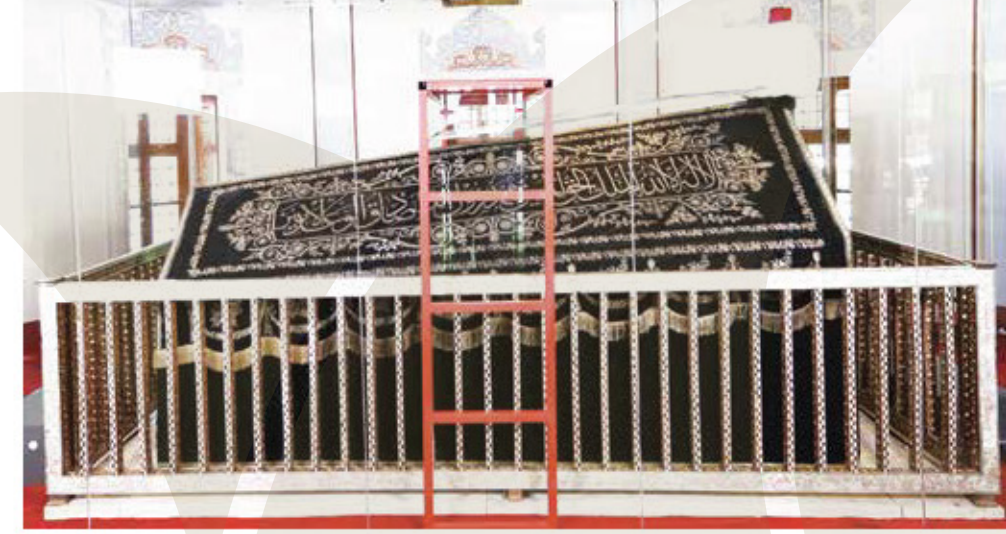
Paul Horn Tarafından Yayımlanmış Olan Yavuz Sultan Selim Divanı²²⁴

224 Yavuz Sultan Selim Divanı, s. 4, 5.

YAVUZ SULTAN SELİM SANDUKA PÜŞİDESİ AYAK LEVHASI DESEN DETAYI

3. YAVUZ SULTAN SELİM SANDUKA PÜŞİDESİ

Yavuz Sultan Selim'in sanduka püşidesi; sandukanın ön cephesini örten baş levhası, arka cephesini örten ayak levhası, iki kısımdan oluşan kapağını örten üst parçaları ve gövdesini örten sağ ve sol parçalardan oluşmaktadır.

Püşide uzunluğu 360 cm

Baş levhasının tepelikten alınan uzunluğu 112 cm eni 163 cm

Ayak levhasının tepelikten alınan uzunluğu 105 cm eni 118 cm

Püşidenin deseni, siyah kadife kumaş üzerine çirilmiş karton kullanılarak altın ya da gümüş telle²²⁵ dival işi²²⁶ tekniğinde işlenmiştir.²²⁷

Püşidenin baş levhası desen kompozisyonunun merkezini, Sultan Selim'in ismi, doğum tarihi, cülus tarihi, saltanat süresi ve ölüm tarihini içeren sülüs hatlı üç satır yazı ve -içerisine *Hive'l-Hayyü'l-Bâkî* ibaresi işlenmiş- çelenk oluşturmaktadır. Desen kompozisyonunu stilize çiçek ve yaprak motiflerinden meydana getirilmiş tek sıra bordür sınırlanmaktadır.

225 Püşideyi işlerken kullanılan tellerin kesin olarak altın ya da gümüş olduğunu söylemek için laboratuvar analizi gerekmektedir.

226 Dival işi hakkında detaylı bilgi için bk. *Osmanlı Hanedan Türbelerindeki Dival İşî Püşîdeler*, s. 2-8.

227 İşlemlerle ilgili teknik bilgiler İstanbul Beylerbeyi Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü Müdür Yardımcısı / Nakış Uzman Öğretmeni İlkay Belibağlı'dan alınmıştır.

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesi Baş Levhası

Bordürün alt kısmına gırlantlar²²⁸ ve Barok Dönemi²²⁹ yansıtan püskül motifleri işlenmiştir.

228 İki nokta arasına asılmış yaprak ve çiçeklerden oluşmuş bir çelenk biçiminde bezeme ögesi. "Askiçelenk" de denilir. Antik Yunan ve Roma mimarlıklarında, Rönesans'ta, Barok'ta ve 19. yüzyılın eklektisist üsluplarında görülür. Türk Mimarlığı'na ancak batılılaşma sonlarında girmiştir. (Eklektisizm: Sanatta farklı çağ ve üsluplardan seçilip devşirilen öğelerin yeni bir tasarım ya da ürün oluşturmak için ele alınması olgusunu ifade eder. Bu durum 19. yüzyılda çok yaygın biçimde görülür (bk. M. Sözen - U. Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 74, 91).

229 17 ve 18. yüzyıllarda bütün Avrupa'ya egemen olan üsluptur. Temel özelliği, Rönesans'ın durağan kurallarına bir karşı çıkış niteliği taşımasıdır. Bu karşı çıkış resimden mimarlığa, heykelden müziğe tüm sanat dallarında etkili olmuştur. Osmanlı Sanat'ında 1720'den 1830'a kadar sürmüş, etkisini özellikle mimarlık ve bezeme alanlarında göstermiştir (bk. M. Sözen - U. Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, s. 36, 242).

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesi Baş Levhasından İşleme Detayları

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesi Baş Levha Bordürü

Püşide üst parçalarının desen kompozisyonu merkezine, bitkisel bezeme ile birlikte kullanılan yazı işlenmiştir. Dikdörtgen çerçeve içine alınan kompozisyonun etrafı, stilize bitki motifleri ve asma yapraklarıyla birleşmiş Barok Dönem süsleme öğelerinden 'S'-'C' formulu kıvrım dallarla doldurulmuştur. Desen stilize çiçekler ve yapraklardan oluşan bordürle kuşatılmıştır.

Sandukanın gövdesini örten sağ ve sol püşide parçalarının işleminde de baş levhasında olduğu gibi gırlantlar ve püskül motifleri kullanılmıştır.

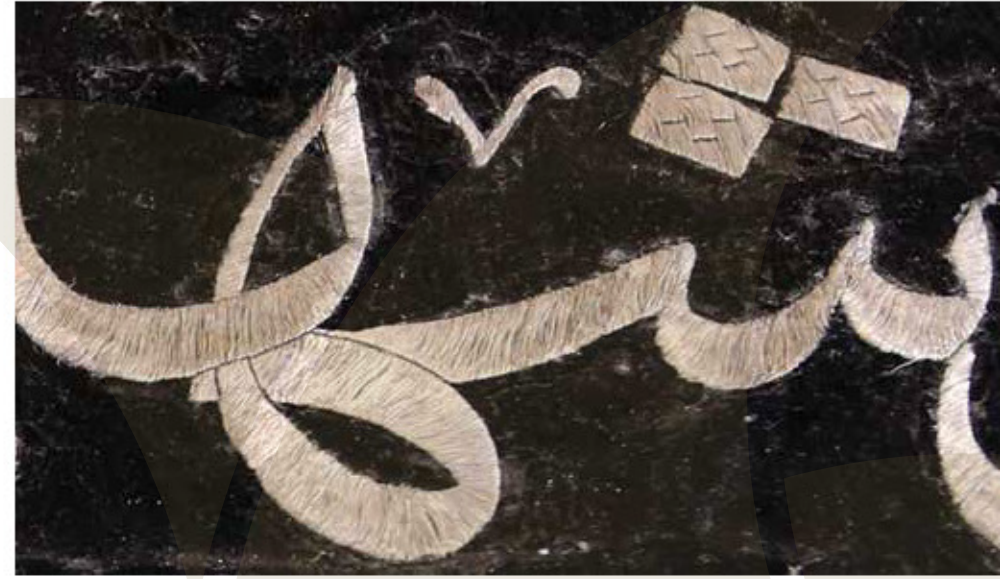

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi

Püşiye Üst Parçalarının Bordürü

Püşiye Üst Parçasından İşleme Detayı

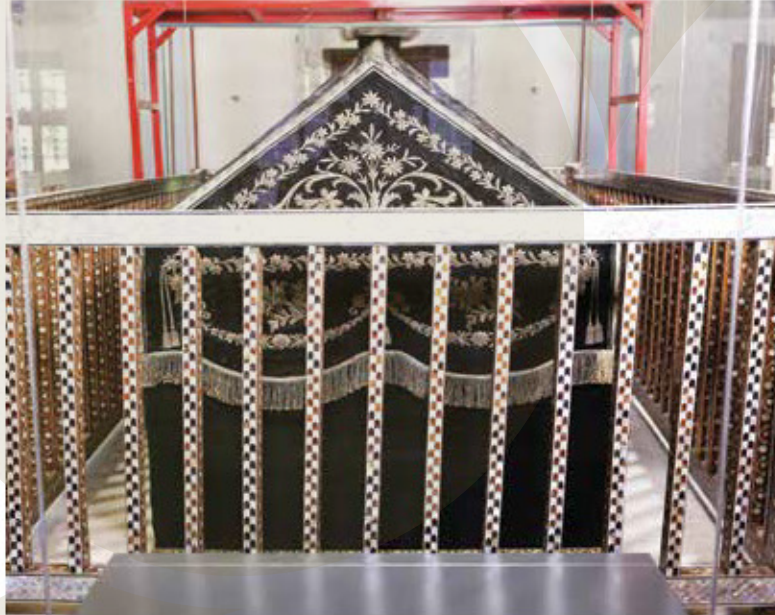

Püşideden İşleme Detayı

Püşiye Üst Parçasından İşleme Detayı

Yavuz Sultan Selim sanduka püşiyesi ayak levhasına, buket şeklinde üç çiçek motifi ve barok üslupta 'C' formu verilmiş kıvrım dallardan oluşan kompozisyon işlenmiştir. Desen, stilize yaprak motiflerinden oluşan tek sıra bordürle sınırlanmıştır.

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi Ayak Levhası

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi Ayak Levhası B bordürü

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi Ayak Levhasından İşleme Detayı

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi Ayak Levhasından İşleme Detayı

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi Ayak Levhasından İşleme Detayı

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi Ayak Levhasından İşleme Detayı

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi Ayak Levhasından İşleme Detayı

Yavuz Sultan Selim sanduka püşidesinin baş ve ayak levhaları ile üst parçalarının birleşim yerlerine kumaş şeritler dikilmiştir. Püşidenin etekleri de, işlemenin desenine uygun olarak kesilmiş ve ucuna altın rengi, sim bükümlü 10 cm boyunda saçak eklenmiştir.

Püşide Parçalarının Birleşim Yerlerinde Kullanılan Kumaş Şeritler

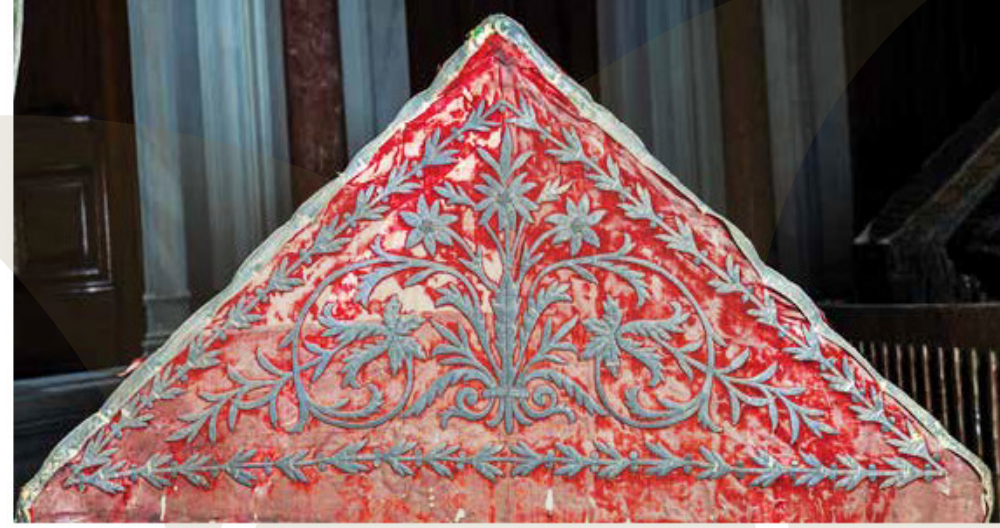

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesinin Eteklerine Dikilmiş Saçak

Yavuz Sultan Selim sanduka püşidesi ayak levhasına işlenmiş olan desen, Mihrişah Valide Sultan Türbesi'ndeki Mihrişah Valide Sultan ve Beyhan Sultan sanduka püşideleri ayak levhaları desenleriyle benzerlik göstermektedir.

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesi Ayak Levhası

Mihrişah Valide Sultan Sanduka Püşidesi Ayak Levhası / Mihrişah Valide Sultan Türbesi

Beyhan Sultan Sanduka Püşidesi Ayak Levhası / Mihrişah Valide Sultan Türbesi

Yavuz Sultan Selim sanduka püşidesinin gırlant ve püskül motifleri de Sultan I. Abdülhamid Türbesi'nde bulunan Sultan I. Abdülhamid ve Sultan IV. Mustafa sanduka püşîdelerinde kullanılan motiflerle benzerlik göstermektedir.

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesinden İşleme Detayı

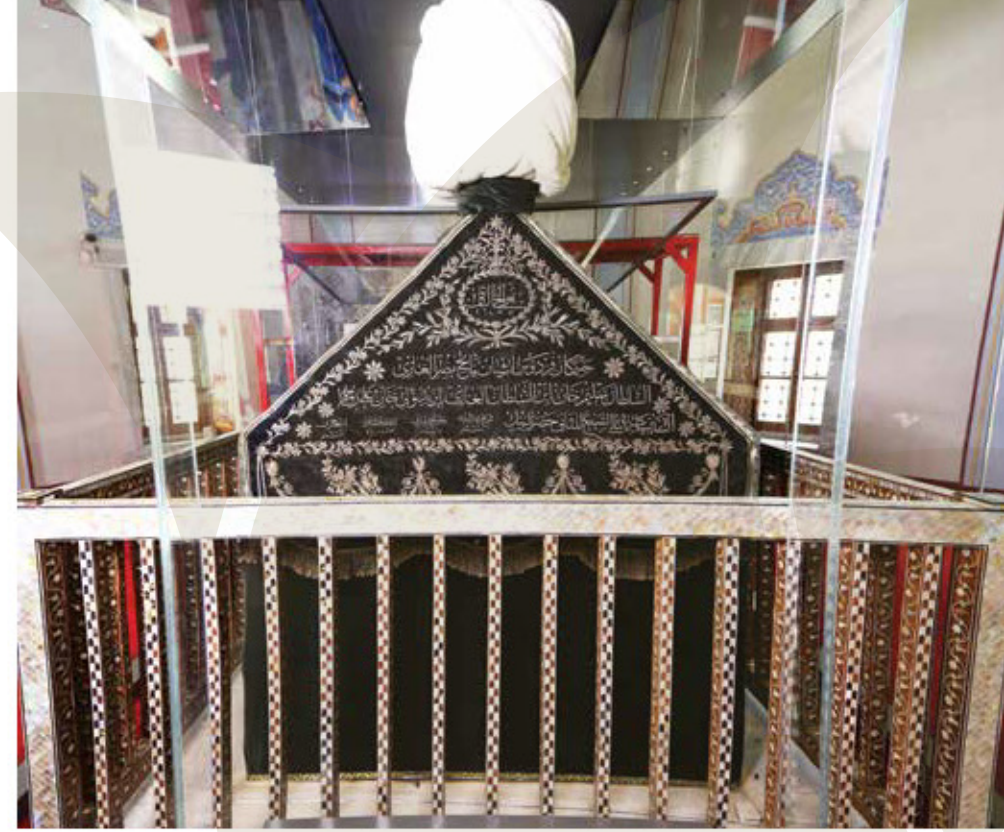

Sultan I. Abdülhamid Sanduka Püşidesinden İşleme Detayı

Sultan IV. Mustafa Sanduka Püşidesinden İşleme Detayı

3.1. Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesine İşlenmiş Yazılar

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesi Baş Levhası

هو الحي الباقي

Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî

(Ölümsüz ve ebedî olan sadece O'dur)

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi Baş Levhası

جنتمکان فردوس اشیان فاتح مصر الغازی
 السلطان سلیم خان ابن السلطان الغازی بایزید ولی خان علی روحها
 التقديسات ما تثل السبع المئانی حضرتلریک
 تاریخ ولادتلی سنه ۸۷۲
 جلوس همایونلری سنه ۹۱۸
 مدت سلطنتلری سنه ۸ ماه ۸
 ارتحاللری سنه ۹۲۶

*Cennet-mekân firdevs-âşiyân fâtiḥ-i Mısır el-Gâzi
 es-Sultân Selîm Hân ibn es-Sultân el-Gâzi Bâyezîd-ı Velî Hân alâ
 rûhahümâ 'î-takdîsât mâ tûtlâ 's-seb' a 'l-mesânî hazretlerinin
 Târiḥ-i velâdetleri sene 872 (Mîlâdî 1467 / 1468)
 Cûlûs-u hümâyûnları sene 918 (Mîlâdî 1512 / 1513)
 Müddet-i saltanatları sene 8 mah 8
 İrtihalleri sene 926 (Mîlâdî 1519 / 1520).*

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi Üst Parçası

أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمدا عبده ورسوله

Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muḥammeden abdühü ve rasûlühü

Ben şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şehadet ederim ki, Muhammed aleyhisselam O'nun kulu ve resulüdür.

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşiyesi Üst Parçası

لا إله إلا الله الملك الحق المبين محمد رسول الله صادق الوعد الأمين

Lâ ilâhe illallâh El-Melikü'l-Ḥaḳḳü'l-Mübîn Muḥam medün-Rasûlullâh şâdıkü'l va 'dî 'l-emîn

Apaçık, aşikâr, varlığı i spata gerek olmayan, bütün mülkün ve mevcudatın sahibi ve yöneticisi Allah'tan (c.c.) başka ilah yoktur. Güvenilir ve sözüne sadık Muhammed (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) resulüdür.

YAVUZ SULTAN SELİM SANDUKASI İÇİN İŞLENEN PÜŞİDE

4. PÜŞİDE PROJESİ²³⁰ KAPSAMINDA YAVUZ SULTAN SELİM SANDUKASI İÇİN HAZIRLANAN PÜŞİDE

Püşide Projesi kapsamında, Yavuz Sultan Selim Türbesi'ndeki, Yavuz Sultan Selim sandukası için, İstanbul Beylerbeyi Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü tarafından 2016 yılında yeni bir püşide yapılmıştır.

Püşide, Kültür ve Turizm Bakanlığı sanatçısı Sedefkâr Zafer Karazeybek²³¹ tarafından 2005 yılında restore edilmiş olan²³² orijinal püşidenin deseni esas alınarak siyah kadife kumaştan hazırlanmıştır. Dival işi tekniği ile makinede işlenmiş, süslemeye kurt ve tırtıl adı verilen malzemeler kullanılmıştır.

İstanbul Beylerbeyi Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü, Nakış ve Giyim atölyeleri işbirliğiyle üretimi gerçekleştiren yeni püşide, İstanbul Yavuz Sultan Selim Köprüsü'nün açılış günü olan 26 Ağustos 2016 tarihinde sanduka üzerine örtülmüştür.

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesi Çalışma Ekibi:

İstanbul Beylerbeyi Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü Müdürü: Yusuf GÜRLEK

- İlkay BELİBAĞLI - Enstitü Müdür Yardımcısı / El Sanatları Nakış

Araştırma Bölümü

- Derya ADIGÜZEL - Türk Dili ve Edebiyatı
- Müşfika AKBULUT - Sanat Tarihi

Tasarım Atölyesi

- Meryem BAYRAKTAR - Tezhib
- Ömer Faruk ÖZOĞUL - Hüsn-i Hat
- Pınar ERTÜREN - Halı Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Tasarımı

²³⁰ Cumhurbaşkanımızın saygıdeğer eşi Sayın Emine Erdoğan Hanımefendi himayesinde, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve T.C. Millî Eğitim Bakanlığı arasındaki işbirliği protokolü ile Restoratör-Çini Sanatkârı Sayın Ayşe Özkan koordinatörlüğünde yürütülmektedir. Proje tanıtım programı 16 Aralık 2017 tarihinde gerçekleştirilmiş olup proje kapsamında çalışmalar devam etmektedir. Püşide Projesi hakkında detaylı bilgi için bk. *Osmanlı Hanedan Türbelerindeki Dival İşî Püşideler*, s. V - XX.

²³¹ 1960 Bursa Orhangazi doğumlu sanatçı, Yavuz Selim'in sanduka püşidesinin yanında, Bursa Osmangazi Türbesi'ndeki Osman Gazi sanduka püşidesinin ve sedef kakma sanduka şebekesinin de restorasyonunu gerçekleştirmiştir (bk. D. Yavaş, "Osman Gazi Türbesi", *DİA*, C. 33, İstanbul 2007, s. 467 - 468; http://www.bursadakultur.org/geleneksel_sanatlar.htm; <https://dogruhaber.com.tr/mobil/Haber.php?id=212576>).

²³² Bu bilgi İstanbul Türbeler Müze Müdürlüğü Müze Araştırmacısı Uzman Erman Güven'den alınmıştır.

Grafik Atölyesi

- Büşra OKTULMUŞ - Grafik Tasarım
- Şüheda ÜNALDI - Grafik Tasarım

Nakış Atölyesi

- Ayşe PEKDOĞAN - Makine Nakışı
- Ayşegül BARDAK - El Nakışı
- Betül DURMAN - Makine Nakışı
- Betül Zehra YETKİN - El Nakışı
- Duygu Özlem DUYYMAÇ - El Nakışı
- Kübra KAPTAN - El Nakışı
- Melek KAYA - El Nakışı
- Nurcan KOPUZ - El Nakışı
- Ömer YAĞCI - Makine Nakışı
- Rahime GÜRSES - El Nakışı
- Şaziye BERATOĞLU - El Nakışı

Giyim Üretim Atölyesi

- Hülya NİCİHAN - Giyim Üretim Teknolojisi
- Kübra KAPICIOĞLU - Giyim Üretim Teknolojisi
- Leyla Şengül KUŞÇU - Giyim Üretim Teknolojisi (Atölye Şefi)
- Nesibe YILMAZ - Giyim Üretim Teknolojisi
- Nurhayat KANTARCI - Giyim Üretim Teknolojisi
- Remziye Dolu - Giyim Üretim Teknolojisi
- Sabiha Tüfekçioğlu - Giyim Üretim Teknolojisi
- Zeliha TANER - Giyim Üretim Teknolojisi

Yavuz Sultan Selim sandukapüşidesi fotoğrafçekimleri İstanbul Büyükşehir Belediyesi Medya AŞ tarafından gerçekleştirilmiştir.

İBB Medya AŞ Fotoğraf Çekim Ekibi

- Ali ÖKSÜZ
- Emrah BAYIR

*İsimler alfabetik olarak sıralanmıştır.

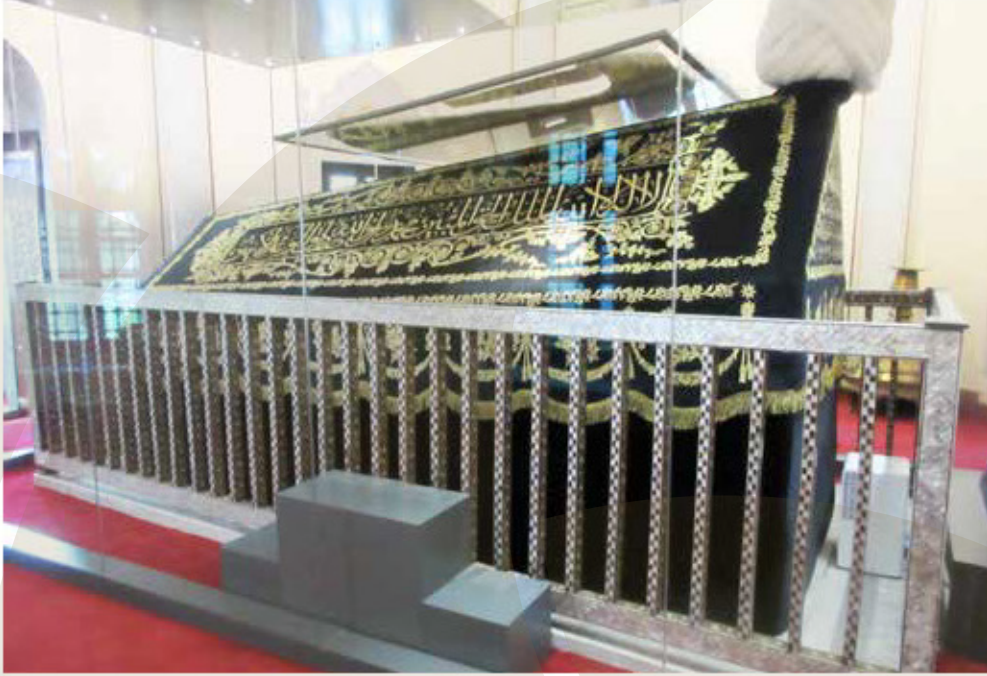

Yavuz Sultan Selim Sandukası İçin İşlenen Püşidenin Baş Levhası

Yavuz Sultan Selim Sandukası İçin İşlenen Püşidenin Ayak Levhası

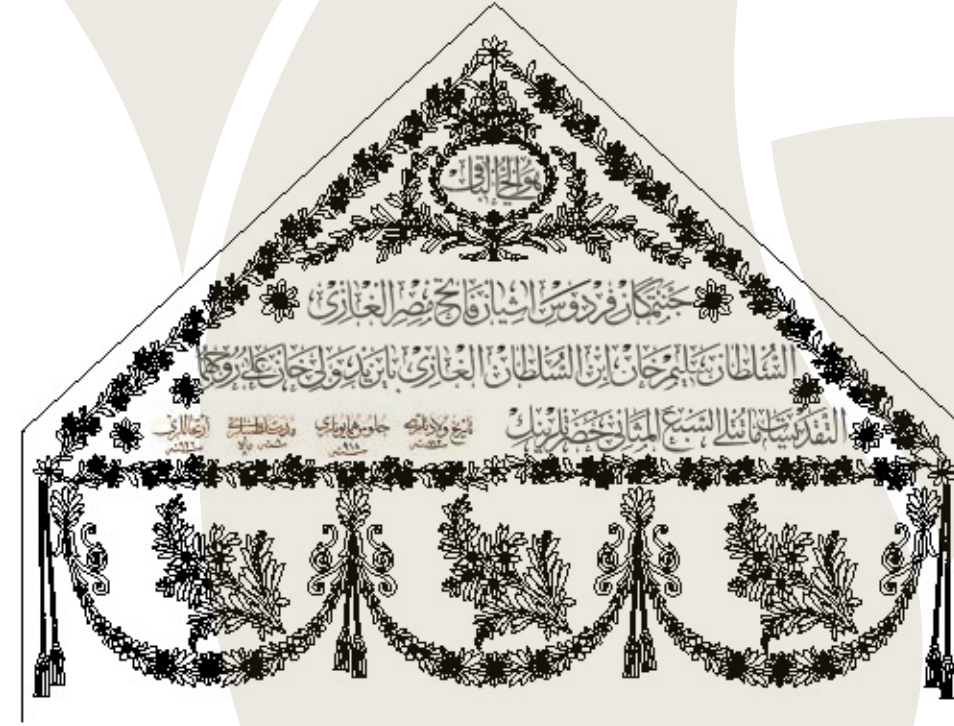

Yavuz Sultan Selim Sandukası İçin İşlenen Püşide

Yavuz Sultan Selim Sandukası İçin İşlenen Püşide

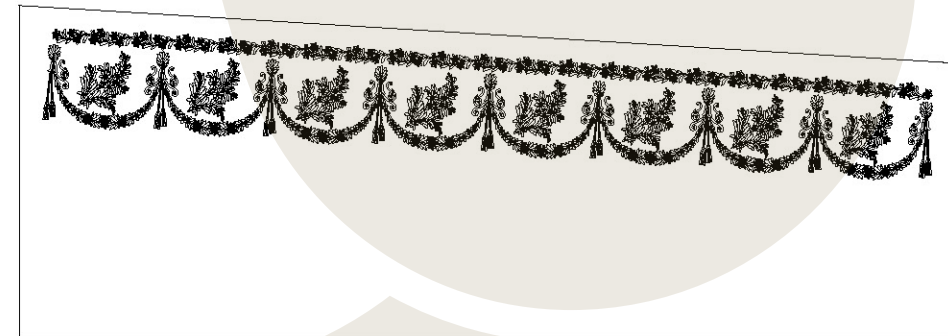
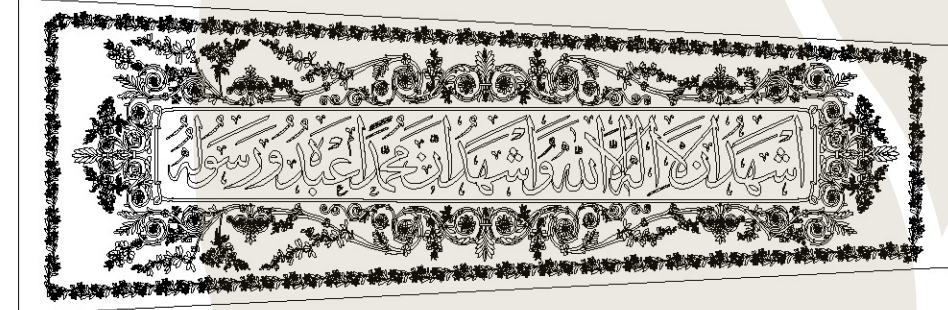
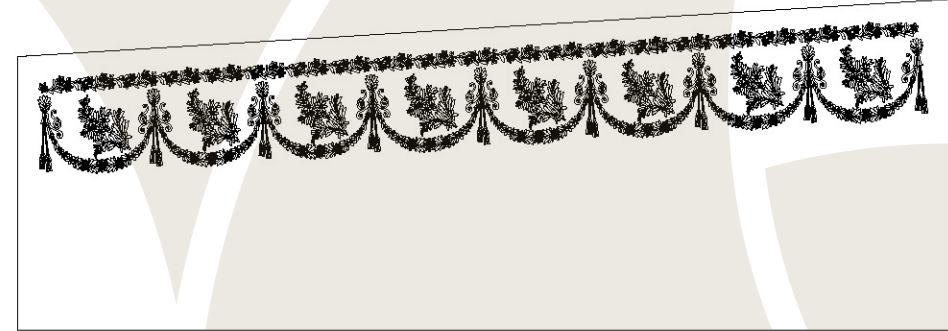
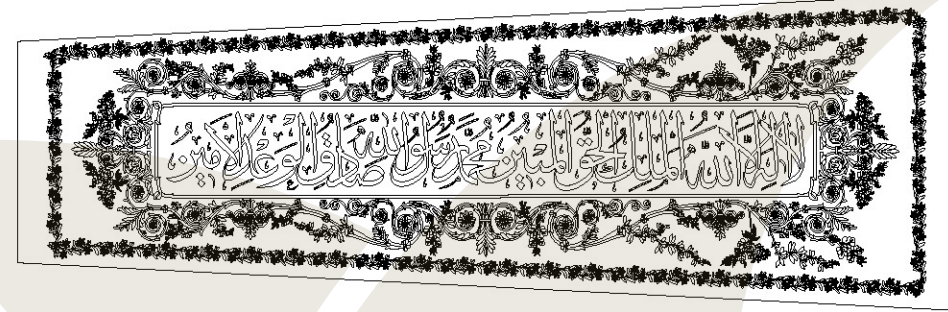
4.1. Yavuz Sultan Selim Sandukası İçin Hazırlanan Püşidenin Vektörel Desen Çizimi

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesi Baş Levhası

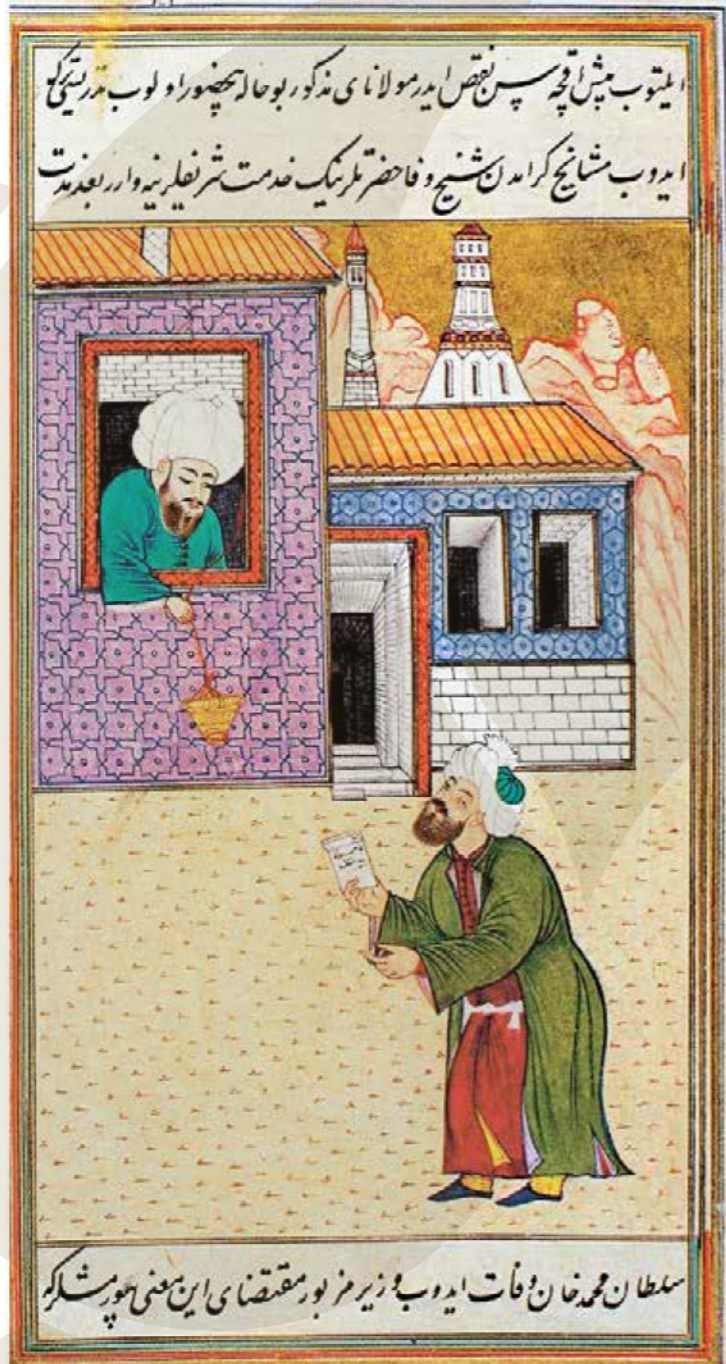
Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesi Ayak Levhası

Yavuz Sultan Selim Sanduka Püşidesinin Sağ ve Sol Üst Parçaları

Ek 1.

Zenbilli Ali Efendi'yi Tasvir Eden Minyatür (Tercüme-i Şekâiku'n-Nu'mâniyye)²³³

233 Y. Küçükdağ, "Zenbilli Ali Efendi", s. 247 - 249.

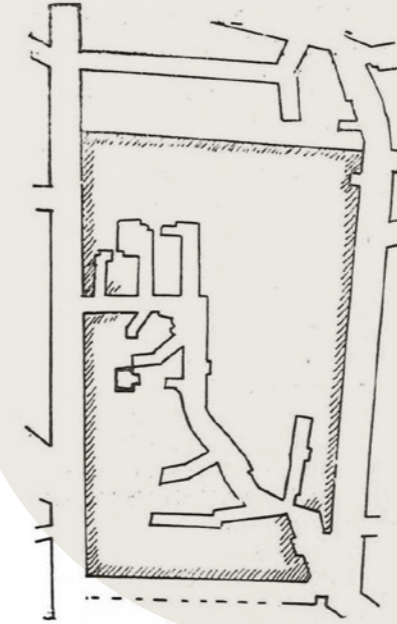
Ek 2.

Zenbilli Ali Efendi'nin Zeyrek'te İnşa Ettirdiği Mektebi ve Mektebin Giriş Cephesinde Yer Alan Mezarı²³⁴

Ek 3.

Aspar Sarmıcı Plan Şeması²³⁵

234 Y. Küçükdağ, "Zenbilli Ali Efendi", s. 247 - 249.

235 E. Yücel, "İstanbul'da Bizans Sarnıçları", s. 16 - 20.

Ek 4.

Pîrî Reis Tarafından Hazırlanmış 1513 Tarihli Dünya Haritası²³⁶

236 <http://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/piri-reis-haritasi-hakkinda-izahname/>

BİBLİYOGRAFYA

KİTAPLAR

Ahmet Rasim. *Osmanlı Tarihi*, C. 1, haz. Metin Hasırcı, İstanbul 2002.

Celâl-zade Mustafa. *Selim-nâme*, haz. Prof. Dr. Ahmet Uğur, Öğr. Gör. Mustafa Çuhadar, Ankara 1990.

Divân-ı Yavuz Sultan Selim, Muharrir ve Musahhih: Hüseyin Hüsnü, İstanbul 1306, <http://isamveri.org/pdfrisaleosm/R137027.pdf>

Evlîyâ Çelebi, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, C. 1, Dersââdet 1314.

Evlîyâ Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî. *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 5973, Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa 462, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 452 Numaralı Yazmaların Mukayeseli Transkripsiyonu-Dizini*, 10. Kitap, haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff, İstanbul 2007.

Hafız Hüseyin Efendi bin Hacı İsmail el-Ayvansarâyî. *Hadîkatü'l-Cevâmi'*, C. 2, Zilhicce 1281, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/551>.

Kemal Paşazâde. *Kemal Paşazâde Divanı*, Neşreden: Ahmed Cevdet, Dersââdet - İkdâm Matbaası 1313, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/1004>.

Kınalızâde Hasan Çelebi. *Tezkiretü's-Şu'arâ*, haz. Dr. Aysun Sungurhan, Ankara 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-suara.html>.

Kur'an-ı Kerîm Meâlî, haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2011.

Latîfî. *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsuratü'n-Nuzamâ*, haz. Dr. Rıdvan Canım, Ankara 2018, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-216998/latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzama.html>.

Mehmed Zillioğlu Evliya Çelebi. *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, C. 10, Tertip, Tanzim, Tashih ve Sadeleştirme: Mümin Çevik, İstanbul 1985.

Mustafa (Cârullahzâde). *Beyânî Tezkiresi (Tezkiretü's-Şu'arâ)*, haz. Dr. Aysun Sungurhan, Ankara 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html>.

Osmanlı Hanedan Türbelerindeki Dival İşî Püşîdeler (Püşîde 1), haz. Derya Adıgüzel - Müşfika Akbulut, İstanbul 2017.

Peçevî İbrahim. *Peçevî Tarihî*, C. 1, 1283.

Sehî Beg. *Heşt Bihîşt*, haz. Prof. Dr. Halûk İpekten, Prof. Dr. Günay Kut, Prof. Dr. Mustafa İsen, Prof. Dr. Hüseyin Ayan, Prof. Dr. Turgut Karabey, Ankara 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78460/tezkireler.html>.

Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi. *Solak-zâde Tarihi*, C. II, haz. Dr. Vahid Çabuk, Ankara 1989.

Şeyh Vasfi. *Bârîka / Yavuz Sultan Selim'in Eş'ârıyla Tercümeleri*, İstanbul 1308, <http://isamveri.org/pdfrisaleosm/R191371.pdf>.

Yavuz Sultan Selim Divanı, Yayınlayan: Paul Horn, Berlin 1904, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2763>.

Yavuz Sultan Selim Divanı, Çeviren: Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, İstanbul 1946.

Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ. *Rızâ Tezkiresi*, haz. Dr. Gencay Zavotçu, Ankara 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-217191/riza-tezkiresi.html>.

AFYONCU, Erhan. *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu II*, İstanbul 2004.

AKSUN, Ziya Nur. *Osmanlı Tarihi*, C. 1, İstanbul 1994.

BİLDİRİCİ, Mehmet. *Tarihi Su Yapıları: Konya - Karaman - Niğde - Aksaray - Yalvaç-Side - Mut - Silifke*, Ankara 1994, https://www.koski.gov.tr/ekler/kulturel/TARIHI_SU_YAPILARI_KONYA.pdf.

BİROL, İnci A. - Çiçek Derman. *Türk Tezyîni San'atlarında Motifler / Motifs in Turkish Decorative Arts*, İstanbul 1995.

ÇABUK, Vahid. *Kuruluşundan Cumhuriyete Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 4, İstanbul Mayıs 1999.

_____. *Saraydan Şiirler*, İstanbul 2016.

DEMİRHAN, M. Fatih. *Osmanlı Padişah Türbeleri - Ottoman rulers' tombs*, Venezia 2013.

DEVELLİOĞLU, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, yay. haz. Aydın Sami Güneçal, Ankara 2015.

DOĞAN, M. Sabri. *Konya Su Tarihi*, Konya 2012, https://www.koski.gov.tr/ekler/kulturel/konya_su_tarihi.pdf.

DOĞANAY, Aziz. *Osmanlı Tezyinatı - Klasik Devir Osmanlı Hanedan Türbeleri 1522 - 1604*, İstanbul 2009.

HASKAN, Mehmet Nermi. *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, C. 1, Temmuz 2001.

_____. *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, C. 3, Temmuz 2001.

HASOL, Doğan. *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü (Geliştirilmiş 7. Baskı)*, İstanbul 1998.

İNALCIK, Halil. *Devlet-i Âliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar - I: Klasik Dönem (1302-1606) Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, İstanbul 2009.

KANAR, Mehmet. *Farsça-Türkçe, Türkçe-Farsça Sözlük*, İstanbul 2014.

KESKİNER, Cahide. *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler - Hatai -*, Ankara 2000.

KUBAN, Doğan. *Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, Kasım 1998.

ÖNKAL, Hakkı. *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Ankara 1992.

_____. *Selçuklu - Osmanlı Sultanları ve Türbeleri*, Ankara 1999.

SÖZEN, Metin - Uğur Tanyeli. *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul Kasım 1996.

ŞEHSUVAROĞLU, Haluk Y. *Asırlar Boyunca İstanbul*, Cumhuriyet Gazetesi Tarih İlavesi.

ŞİMŞİRGİL, Ahmet. *Kayı III - Haremeyn Hizmetinde II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim*, İstanbul Aralık 2013.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*, C. II (İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar), Ankara 1975.

YILMAZ, Ömer Faruk. *Belgelerle Osmanlı Tarihi*, C. 2, İstanbul.

YÜKSEL, İ. Aydın - Bülent Çetinor. *Padişah Türbeleri*, İstanbul 2009.

_____. *Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid, Yavuz Selim Devri (886-926/1481-1520)*, C. 5, İstanbul 1983.

TEZLER

KİRİŞ, Fatma Betül. *Bulgurluzade Rıza'nın Müntahabat-ı Bedâyi-i Edebiye İsimli Antolojisinin Çeviriyazı ve İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Haziran 2009, s. 65 - 67.

MAKALELER

AKÜN, Ömer Faruk, "Abdülhak Hâmid'in «Merkad-i Fatih Ziyaret» Manzumesi ve İçindeki Görüşler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 1 - 2, C. 7, İstanbul 1956, s. 61 - 104.

ALTAN, Kemal, "Klasik Türk Mimarlarından Esir Ali", *Arkitekt*, S. 3 (75), İstanbul 1937, s. 81 - 83.

ANDI, M. Fâti, "Muallim Nâci'nin «Lisân-ı Fâti»'ten" ve "Selimiye" Şiirlerine Yazılan Nazire, Terbi' ve Tahmisler", *İlmî Araştırmalar*, S. 5, İstanbul 1997, s. 41 - 60.

ATEŞ, İbrahim, "Osmanlılar Zamanında Mekke ve Medine'ye Gönderilen Para ve Hediyeler", *Vakıflar Dergisi*, S. 13, Ankara 1981, s. 113 - 170.

BAKIRCI, Naci, "Konya Mevlâna Dergâhı", *İSTEM (İslâm, San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi)*, Yıl: 5, S. 10, Konya 2007, s. 193 - 204.

CEYLAN, İbrahim, "Yavuz Sultan Selim'in Şam'da Yaptırdığı İlk Osmanlı Vakfı ve Vakfiyesi", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, Konya 1986, s. 157 - 198.

DEDEYEV, Bilal - Tofiq Necefli - Ramazan Uslu, "Osmanlı İmparatorluğunda Baş Mimarlığa Kadar Yükselen Tebrizli Mimar Ali'nin Hayatı ve Eserleri", *Turkish Studies Dergisi (International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic)*, Volume 9 / 4, Spring 2014, s. 329 - 340.

DURSUN, Necla, "Konya Etnografya Müzesinde Bulunan Osmanlı Klasik Dönemi Sikkelerinden Örnekler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 22, Yaz 2012, s. 391 - 403.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan*, Ankara 2006, <http://www.ekrembugraekinci.com/pdfs/kardeskatli.pdf>, s. 1105 - 1117.

_____, "Kürtler Nasıl Osmanlı Vatandaşı Oldu?", *Türkiye Gazetesi*, 13 Ocak 2010, www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=235.

EYİCE, Semavi, "İstanbul - Şam - Bağdad Yolu Üzerindeki Mimari Eserler I: Üsküdar - Bostancıbaşı Derbendi Güzergâhı", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, C. 9, S. 13, İstanbul 1958, s. 81 - 110.

KALYONCU, Hülya, "«Ehl-i Hiref-i Hassa» Teşkilatının Osmanlı Kültür ve Sanat Yaşamındaki Yeri ve Önemi", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Numara 33, Spring I 2015, s. 279 - 294.

KESKİN, Mustafa Çağhan, "Siyasi Kültürel İlişkiler Çerçevesinde Tebrizli Çini Ustalarının Anadolu Yolculuğu (1419-1433)", *Belleten*, C. LXXVII, S. 279, Ağustos 2013, s. 445 - 465.

KIRIMLI, Faik, "İstanbul Çiniciliği", *Sanat Tarihi Yıllığı / Journal of Art History*, S. 11, Yıl 1981, s. 95 - 110.

KUMBARACILAR, İzzet, "Türk Mimarları", *Arkitekt*, S. 2 (74), İstanbul 1937, s. 59 - 60.

KURAN, Aptullah, "Mimar Sinan'ın Türbeleri", *Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri*, yay. haz. Sadi Bayram, C. 1, İstanbul 1988, s. 223 - 238.

MÜDERRİSOĞLU, Mehmet Fatih, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Banlığında Ailesinin Yeri", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 18, Bahar 2013, s. 187 - 206.

ÖNGE, Yılmaz, "Mevlânâ Dergâhı'nın Şadırvanı", *2. Millî Mevlâna Kongresi (Tebliğler)*, Konya 1987, s. 61 - 70.

ÖNKAL, Hakkı, "Bursa'da Şehzade Ahmed Türbesi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İstanbul 1986, S. 7, http://isamveri.org/pdfdr/D00018/1986_7/1986_7_ONALH.pdf, s. 143 - 147.

SÂFİ, İhsan, "Abdülhak Hamid Tarhan'ın Eserlerinde Tarih ve Hükümdarlar", *Turkish Studies Dergisi (International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic)*, Volume 4 /1-II, Winter 2009, s. 1905 - 1930.

SARI, Nil - Ü. E. Kurt, "Üsküdar Miskinler Tekkesi", *Üsküdar Sempozyumu IV*, C. 2, www.uskudar.bel.tr/userfiles/files/2.cilt/4_sempozyum_cilt_02.pdf, s. 365 - 390.

SAV, Murat, "Yavuz Sultan Selim Camii Çevresi veya İstanbul'un Beşinci Tepesinin Arkeolojik Topografyası", *Vakıf Restorasyon Yıllığı*, S. 1, 2010, s. 4 - 12.

ŞİMŞEK, Erdoğan, "Pîri Reis", *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, S. 612, Kasım 2011, s. 52 - 68.

TOKMAK, Abdurrahman Naci, "Yavuz Sultan Selim'in Dîvânında Olmayan Farsça Şiirleri", *Doğu Esintileri / İnanoloji, Fars Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 3, Erzurum 2015, s. 1 - 18.

UĞUR, Ahmet, "Bilâd-ı Türkmâniyenin Yeğeni Olan Büyük Devlet Adamı Yavuz Sultan Selim", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 4, Kayseri 1990, s. 187 - 198.

_____, "Kemalpaşa-zade ve Yavuz Sultan Selim", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 1, Ocak 1987, s. 1 - 14.

ÜNSAL, Behçet, "İstanbul Türbeleri Üzerine Stil Araştırması", *Vakıflar Dergisi*, S. XVI, Ankara 1982, s. 77 - 120.

ÜSTÜN, Ayşe, "Arşiv Vesikalarına Göre Bayezid Camii ve Külliyesinde Bulunan Eşyalar", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi I*, İzmir 1996, <http://tdid.ege.edu.tr/files/dergil.pdf>, s. 123 - 147.

YÜCEL, Erdem, "İstanbul'da Bizans Sarnıçları", *Arkitekt*, S. 1 (325), 1967, s. 16 - 20.

YÜNGÜL, Naci, "Giresun'un Espiye İlçesinde Yavuz Sultan Selim'in Tesis Ettiği Gülbahar Hatun Tekkesi Vakfına Ait Vesikaların Değerlendirilmesi", *Vakıflar Dergisi*, S. 15, Ankara 1982, s. 101 - 116.

ZORLU, Tülay, "Trabzon Gülbahar Hatun ve Emir Mehmet Türbeleri", *Vakıflar Dergisi*, S. 35, Ankara 2011, s. 215 - 233.

ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

Seyyid Muhammed es-Seyyid, "Kansu Gavri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, İstanbul 2001, s. 314 - 316.

AVCI, Casim, "Nisbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul 2007, s. 142 - 444.

BİROL, İnci Ayan, "Tezhip", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 41, İstanbul 2012, s. 61 - 62.

BOSTAN, İdris, "Pîri Reis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, İstanbul 2007, s. 283 - 285.

_____, "Tersâne-i Âmirî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, İstanbul 2011, s. 513 - 516.

BOZKURT, Nebi, "Şemse", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 38, İstanbul 2010, s. 518.

_____, "Sakal-ı Şerif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, İstanbul 2009, s. 2 - 3.

_____, "Sarı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, İstanbul 2009, s. 152 - 154.

_____, "Kavuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara 2002, s. 71 - 72.

BUZPINAR, Ş. Tufan, "Surre", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, İstanbul 2009, s. 567 - 569.

EMECEN, Feridun, "Korkut, Şehzade", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 26, İstanbul 2002, s. 205 - 207.

_____, "Mercidâbık Muharebesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 29, İstanbul 2004, s. 174 - 176.

_____, "Ridâniye Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, İstanbul 2008, s. 87 - 88.

_____, "Selim I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, İstanbul 2009, s. 407 - 414.

ERTUĞRUL, Özkan, "Acem Ali", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul 1988, s. 322.

EYİCE, Semavi, "Beyazıt II Camii ve Külliyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul 1992, s. 45 - 49.

_____, "Babinger, Franz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1991, s. 390 - 392.

GÜNDÜZ, Tufan, “Şah İsmâil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 38, İstanbul 2010, s. 253 - 255.

_____, “Safevîler”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, İstanbul 2008, s. 451 - 457.

HANCZ, Erka, “Peçuyly İbrâhim”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, İstanbul 2007, s. 216 - 218.

İSEN, Mustafa, “Beyânî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul 1992, s. 32.

KANAT, Cüneyt, “Tomanbay”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 41, İstanbul 2012, s. 236 - 237.

KARPUZ, Haşim, “Konya”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 26, İstanbul 2002, s. 189 - 193.

_____, “Mevlânâ Külliyesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 29, İstanbul 2004, s. 448 - 452.

KAYA, Mahmut, “Mikyâsü'n-Nîl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 30, İstanbul 2005, s. 52 - 53.

KILIÇ, Mahmud Erol, “İbnü'l-Arabî, Muhyiddin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 20, İstanbul 1999, s. 493 - 516.

KUBAN, Doğan, “Sultan Selim Külliyesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul 1994, s. 62 - 63.

KUT, Günay, “Heşt Bihişt”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 17, İstanbul 1998, s. 273 - 274.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, “Piri Mehmed Paşa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, İstanbul 2007, s. 280 - 281.

_____, Yusuf, “Zenbilli Ali Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 44, İstanbul 2013, s. 247 - 249.

MÜLAYİM, Selçuk, “Revak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, İstanbul 2008, s. 22 - 24.

ÖZCAN, Abdülkadir, “İdrîs-i Bitlisî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 21, İstanbul 2000, s. 485 - 488.

ÖZSARI, Mustafa, “Şeyh Vasfî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 39, İstanbul 2010, s. 71 - 72.

PALALI, M. Zeki, “Cüzzam”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 8, İstanbul 1993, s. 150 - 152.

TURAN, Şerafettin, “Kemalpaşazâde”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara 2002, s. 238 - 240.

_____, “Bayezid II”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 1992, s. 234 - 238.

UZUN, Mustafa, “Ebced”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, İstanbul 1994, s. 68 - 70.

VARLIK, Mustafa Çetin, “Çaldıran Savaşı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 8, İstanbul 1993, s. 193 - 195.

YAVAŞ, Doğan, “Murâdiye Külliyesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 31, İstanbul 2006, s. 196 - 198.

_____, “Osman Gazi Türbesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul 2007, s. 467 - 468.

YILDIRIM, Nuran, “Miskinler Tekkesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 30, İstanbul 2005, s. 185 - 186.

YİĞİT, İsmail, “Memlükler”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 29, İstanbul 2004, s. 90 - 97.

YİNANÇ, Refet, “Dulkadiroğulları”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 9, İstanbul 1994, s. 553 - 557.

YÜKSEL, İ. Aydın, “Sultan Selim Camii ve Külliyesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 37, İstanbul 2009, s. 513 - 516.

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ BELGELERİ**İrâde Dâhiliyye**

Dosya Numarası: 705 Gömlek Numarası: 49389 Tarih: 10 B 1292.

İrâde Evkaf

Dosya Numarası: 23 Gömlek Numarası: 59 Tarih: 03 Ş 1317.

İrâde Şûrâ-yı Devlet

Dosya Numarası: 113 Gömlek Numarası: 6776 Tarih: 27 Ca 1309.

Dosya Numarası: 63 Gömlek Numarası: 3694 Tarih: 22 Ca 1300.

İNTERNET ADRESLERİ

www.bursa.com.tr

www.bursadakultur.org

www.ekremlugraekinci.com

www.ensonhaber.com

www.konya.bel.tr

www.koski.gov.tr

www.kulturportali.gov.tr

www.mevlanamuzesi.com

www.millet.yek.gov.tr

www.mustafacambaz.com

www.semazen.net

www.tdk.gov.tr

www.topkapisarayi.gov.tr/tr

www.ttk.gov.tr

www.uskudar.bel.tr

www.vgm.gov.tr

www.yenisafak.com

acikerisim.tbmm.gov.tr

alanbaskanligi.bursa.bel.tr

archnet.org

bizansconstantin.wordpress.com

dogruhaber.com.tr

ekitap.kulturturizm.gov.tr

ibbqr.ibb.gov.tr

isamveri.org

islamansiklopedisi.org.tr

konyakutup.gov.tr

muze.semazen.net

sanatkaravani.com

tdid.ege.edu.tr

t24.com.tr

